

Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet

Formelt, oplevet og praktiseret

INDHOLD

Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet

Resume	5
---------------	----------

2 Indledning	7
2.1 Formål	7
2.2 Datagrundlag	7
2.3 Læsevejledning	8

3 Konklusioner og perspektiver	10
3.1 Et opdelt ungdomsuddannelsessystem	10
3.2 Rammer for videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse	11
3.3 Videreuddannelse i praksis	11
3.4 De unge og forældrene frygter begrænsninger	12
3.5 Tre rationaler er styrende	13
3.6 Er bekymringerne reelle?	14

4 Den formelle fleksibilitet	15
4.1 Optagelse på ungdomsuddannelserne	16
4.2 Skift mellem ungdomsuddannelser	19
4.3 Optagelse på videregående uddannelser	22

5 Den oplevede fleksibilitet	28
5.1 Kendskab til mulighederne i uddannelsessystemet	29
5.2 Den oplevede fleksibilitets betydning for uddannelsesvalget	33
5.3 Forældrenes tilgang til valget	36

6	Den praktiserede fleksibilitet	40
6.1	Skift mellem ungdomsuddannelser	42
6.2	Overgang til videreuddannelse	50
6.3	Uddannelses- og karrieremobiliteten hos erhvervsuddannede	62

	Appendiks A – metode	70
--	-----------------------------	-----------

	Appendiks B – bilag	75
--	----------------------------	-----------

Resume

Denne rapport undersøger med udgangspunkt i tre delanalyser fleksibiliteten i det danske ungdomsuddannelsessystem. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har gennemført undersøgelsen for Rådet for Ungdomsuddannelser, der har igangsat undersøgelsen på baggrund af et ønske om mere viden om den formelle, oplevede og praktiserede fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet. Med fleksibilitet menes i denne sammenhæng mulighederne for skift mellem forskellige ungdomsuddannelser og mulighederne for videreuddannelse efter gennemført ungdomsuddannelse.

Formålet med undersøgelsen er at afdække, om de opfattelser, der hersker blandt de unge og deres forældre om fleksibiliteten i systemet, herunder de muligheder, som forskellige ungdomsuddannelser åbner i relation til videreuddannelse, er retvisende – særligt i relation til opfattelsen af erhvervsuddannelserne. I forlængelse heraf belyser undersøgelsen, hvilken betydning den oplevede fleksibilitet har for de unges valg af ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen er baseret på kortlægning af lovgivning og rammer, gruppeinterviews med 45 elever fra 9. klasse, interviews med 20 forældre til elever i 9. klasse og endelig registeranalyser af de årgange der gennemførte en ungdomsuddannelse i enten 2006, 2011 eller 2016, samt de personer, der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016.

Hovedresultater

Den formelle fleksibilitet

- Der er formelt set langt den største fleksibilitet og gennemsigtighed på det gymnasiale område – det er simpelt at skifte mellem de gymnasiale uddannelser, og det er let at få overblik over videreuddannelsesmuligheder. Erhvervsuddannelsesområdet er heroverfor præget af kompleksitet med 105 både indholdsmæssigt og niveaumæssigt meget forskellige uddannelser og langt mere uigennemskuelige procedurer for videreuddannelse.
- Erhvervsuddannede står formelt set langt svagere efter endt uddannelse end de gymnasialt uddannede, hvis målet er en videregående uddannelse. Den gymnasiale eksamen er adgangsgivende til ansøgning via både kvote 1 og kvote 2, mens man med en erhvervsuddannelse alene kan søge videreuddannelse gennem kvote 2. Det gør selve ansøgningsprocessen mere uklar end for gymnasialt uddannede. Ønsker man en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, kan man desuden kun søge erhvervsakademiuddannelser og en række professionsbacheloruddannelser. Desuden forudsætter optagelse grundig research, da reglerne på området er komplekse og præget af særlige forhold for de enkelte uddannelser.

Den praktiserede fleksibilitet

- Ud af alle de personer, der blev optaget på en videregående uddannelse i 2016, havde 15 % en erhvervsuddannelse. Lidt under halvdelen af disse havde også gennemført en gymnasial uddannelse.
- Ses der nærmere på de personer, der læser videre *alene* på baggrund af en erhvervsuddannelse, er der for de personer, som gennemførte en erhvervsuddannelse i 2006 uden at have – eller efterfølgende at tage – anden adgangsgivende uddannelse, tale om, at 12 % efterfølgende har påbegyndt en videregående uddannelse.
- Mange af de personer, der kun har en erhvervsuddannelse, begynder på en videregående uddannelse, der fagligt set ligger i forlængelse af deres erhvervsuddannelse. På det erhvervsuddannelsesmæssige hovedområde Omsorg, sundhed og pædagogik begynder eksempelvis 79 % af de personer, der vælger at læse videre, efterfølgende på en pædagog- eller sygeplejerskeuddannelse. Der er imidlertid også en betydelig andel af de personer, der vælger at læse videre, som foretager et sporskifte. Særligt inden for hovedområderne Kontor, handel og forretningservice og Jordbrug, fødevarer og oplevelser er der mange, der vælger en videregående uddannelse, der fagligt set ikke er beslægtet med deres erhvervsuddannelse. Eksempelvis påbegynder næsten fire ud af ti af de personer fra hovedområdet Kontor, handel og forretningservice, der vælger at læse videre, efterfølgende pædagoguddannelsen.
- Videreuddannelsesfrekvensen for erhvervsuddannede skal ses i sammenhæng med andre former for karrieremobilitet – i form af både mulighed for brancheskift og udvikling i de jobfunktioner, som erhvervsuddannede varetager. Blandt de personer, som ikke har videreuddannet sig efter gennemført erhvervsuddannelse, arbejder langt hovedparten i de samme eller nært beslægtede brancher ni år senere. 17 % af de erhvervsuddannede, der ikke har gennemført videreuddannelse, varetager en jobfunktion på et højere færdighedsniveau ni år efter endt uddannelse sammenlignet med ét år efter endt uddannelse.

Den oplevede fleksibilitet

- Der er særligt tre rationaler, som er styrende for de unges valg af ungdomsuddannelse: Det er vigtigt at holde muligheder åbne, det er bedst at stile efter (kendte) videregående uddannelser, og det er bedst at gå den lige og hurtige vej gennem uddannelsessystemet.
- De unge og forældrene kender ikke de reelle muligheder for skift og videreuddannelse, der findes i uddannelsessystemet. Erhvervsuddannelserne ses ikke som direkte adgangsgivende til nogen typer af videregående uddannelse, og hverken unge eller forældre har kendskab til erhvervsakademiuddannelserne. Det er dog en udbredt opfattelse blandt både de unge og forældrene, at det er *muligt* at få en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, men erhvervsuddannelsesvejen til videregående uddannelse opleves som kringlet og besværlig og ses ikke som attraktiv.
- Ses de unges og forældrenes tilgange og rationaler i sammenhæng med deres kendskab til og opfattelse af mulighederne i uddannelsessystemet, er det tydeligt, at de gymnasiale uddannelser bliver det logiske valg for en stor del af de unge. Den gymnasiale uddannelse holder muligheder åbne i meget længere tid, end det er muligt med en erhvervsuddannelse, er den mest direkte adgangsbillet til de attraktive længerevarende videregående uddannelser og – hvis målet er en videregående uddannelse – det mest sikre valg med den mindste risiko for omveje og spildtid.
- Både unge og forældre oplever, at uddannelsessystemet er komplekst og præget af nyere lovændringer som fx lov om begrænsning af dobbeltuddannelse. Der florerer mange alternative udlæggninger af lovgivning blandt de interviewede, og ikke mindst forældrene er på den baggrund bekymrede for omveje og blindgyder i systemet og understøtter de unge i at vælge gymnasiet som den sikre vej.

2 Indledning

Denne rapport undersøger med udgangspunkt i tre delanalyser fleksibiliteten i det danske uddannelsessystem. Med fleksibilitet menes i denne sammenhæng mulighederne for skift mellem forskellige ungdomsuddannelser og mulighederne for videreuddannelse efter gennemført ungdomsuddannelse.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har gennemført undersøgelsen for Rådet for Ungdomsuddannelser, der har igangsat undersøgelsen på baggrund af et ønske om mere viden om den formelle, oplevede og praktiserede fleksibilitet i uddannelsessystemet.

2.1 Formål

Formålet med undersøgelsen er at afdække, om de opfattelser, der hersker blandt de unge og deres forældre, om fleksibiliteten i uddannelsessystemet, og herunder de muligheder, som forskellige ungdomsuddannelser åbner i relation til videreuddannelser, er retvisende – særligt i relation til opfattelsen af erhvervsuddannelserne. I forlængelse heraf belyser undersøgelsen, hvilken betydning fleksibiliteten har for de unges valg af ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen kan sammenfattes i fire hovedspørgsmål:

1. Hvilke formelle muligheder er der i uddannelsessystemet i dag for skift mellem ungdomsuddannelser og overgang til videregående uddannelser?
2. Hvordan udnyttes disse muligheder i praksis?
3. Hvordan opleves fleksibilitet og muligheder fra hhv. et ungeperspektiv og et forældreperspektiv, og hvilken betydning har det for de unges valg af ungdomsuddannelse?
4. Er de unges og deres forældres opfattelser af fleksibilitet og muligheder i uddannelsessystemet retvisende, jf. det formelle og praktiserede?

2.2 Datagrundlag

Undersøgelsen er baseret på en kombination af deskresearch af lovgivning og rammer, gruppeinterviews med 45 elever fra 9. klasse, individuelle interviews med 20 forældre til elever i 9. klasse og endelig registeranalyser af årgangene, der gennemførte en ungdomsuddannelse i enten 2006, 2011 eller 2016, samt de personer, der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016.

2.3 Læsevejledning

Rapporten indledes med et kapitel, der dels sammenfatter hovedresultaterne på tværs af analyserne, dels peger på vigtige perspektiver på baggrund af den samlede analyse.

Herefter præsenteres tre delanalyser:

- Kapitel 4 kortlægger de formelle muligheder og rammer for skift mellem ungdomsuddannelser og overgang til videregående uddannelse.
- I kapitel 5 analyseres elevers og forældres oplevelse af fleksibilitet og muligheder i uddannelsessystemet og betydningen af dette for valget af ungdomsuddannelse.
- I kapitel 6 analyseres de praktiserede skift mellem ungdomsuddannelser og overgange til videregående uddannelse.

Som indledning til hver delanalyse opsummeres den enkelte delanalyseres vigtigste pointer i en kort sammenfatning.

I appendiks A gennemgås undersøgelsens metode.

Ungdomsuddannelserne i Danmark

De gymnasiale uddannelser

De gymnasiale uddannelser er studieforberevende uddannelser, hvor undervisningen er teoretisk baseret. Der findes fire gymnasiale uddannelser: hf, hhx, htx og stx. De gymnasiale uddannelser har mange fag til fælles, men hver gymnasial uddannelse har desuden sine egne fag og sin særlige profil. De treårige uddannelser hhx, htx og stx indledes med et grundforløb på tre måneder. Herefter fortsætter den unge i en studieretning, der varer 2 3/4 år. Hf er normalt toårig og er bygget op omkring særlige fagpakker og projekt- og praktikforløb. Hf er rettet mod professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelser, men kan også gennemføres med en udvidet fagpakke, der giver adgang til universitetsuddannelser. Fagene på de gymnasiale uddannelser er organiseret i fagniveauer (C-, B- og A-niveau).

Erhvervsuddannelserne

En erhvervsuddannelse er en praktisk erhvervskompetencegivende uddannelse. Der findes 105 forskellige erhvervsuddannelser i Danmark, opdelt på fire hovedområder:

- Omsorg, sundhed og pædagogik
- Kontor, handel og forretningsservice
- Fødevarer, jordbrug og oplevelser
- Teknologi, byggeri og eksport.

En erhvervsuddannelse varer ca. fire år, men kan vare fra halvandet år til seks år, afhængigt af hvilken uddannelse der er tale om, hvilke trin/specialer uddannelsen afsluttes med, og hvilke forudsætninger ansøgeren har.

Erhvervsuddannelserne består af et grundforløb og et hovedforløb. Unge, der kommer direkte fra 9. eller 10. klasse, starter uddannelsen med et etårigt grundforløb. Grundforløbet foregår på en erhvervsskole og er opdelt i to dele, der hver varer et halvt år. Først efter første del af grundforløbet skal den unge vælge en specifik erhvervsuddannelse. På dette tidspunkt vil den unge kunne vælge mellem alle erhvervsuddannelser, uanset hvilket hovedområde hun/han er startet på.

I grundforløbets anden del bliver undervisningen målrettet den valgte erhvervsuddannelse. Personer, der er gået ud af grundskolen mere end et år tidligere, starter direkte på grundforløbets anden del og skal vælge erhvervsuddannelse inden start.

Erhvervsuddannelsens hovedforløb foregår i en eller flere virksomheder eller i et praktikcenter. Praktik i en virksomhed kræver en uddannelsesaftale med virksomheden. Der indgår også et vekslende antal skoleophold i praktiktiden. Hovedforløbets længde er forskellig og afhængig af uddannelse, trin og specialevalg.

Eux

Mange erhvervsuddannelser udbydes med eux, hvor man supplerer uddannelsen med fag på gymnasialt niveau. Uddannelsestiden kan dermed blive længere. Man vælger, om man vil tage eux, når der ansøges om erhvervsuddannelse. Eux giver adgang til videregående uddannelse på linje med de treårige gymnasiale uddannelser.

Kilde: ug.dk (<https://www.ug.dk/6til10klasse/ungdomsuddannelserne>).

3 Konklusioner og perspektiver

Undersøgelsen af fleksibiliteten i ungdomsuddannelsessystemet er baseret på tre særskilte del-analyser. I dette kapitel sammenfattes hovedkonklusioner og perspektiver på tværs af analyserne.

3.1 Et opdelt ungdomsuddannelsessystem

Ungdomsuddannelsessystemet i Danmark er baseret på en adskillelse mellem erhvervsrettede ungdomsuddannelser og studieforberedende ungdomsuddannelser. Der er således grundlæggende forskel på karakteren af uddannelserne, og det afspejles i både den formelle, den oplevede og den praktiserede fleksibilitet.

Der er langt den største fleksibilitet på det gymnasiale område – det er relativt simpelt at skifte mellem de gymnasiale uddannelser, og det er let at få overblik over videreuddannelsesmuligheder, fordi den gymnasiale eksamen er adgangsgivende til alle videregående uddannelser gennem ansøgning via både kvote 1 og kvote 2. Ønsker man en videregående uddannelse, skal man dermed udelukkende forholde sig til specifikke adgangskrav på den ønskede uddannelse og eventuelt adgangskvotienter.

Erhvervsuddannelsesområdet er heroverfor grundlæggende præget af kompleksitet. Der er tale om 105 både indholdsmæssigt og niveaumæssigt meget forskellige uddannelser – fra elektronikoperatør, hvor dansk og matematik som standard afsluttes på F-niveau, til elektriker, hvor disse fag afsluttes på C-niveau. Det er vanskeligt at få overblik over, hvilke fag der afsluttes på hvilke niveauer på de forskellige uddannelser, ikke mindst fordi uddannelserne er trindelte, hvilket i praksis betyder, at erhvervsuddannelserne kan afsluttes med over 300 trin eller specialer.

Der er muligheder for at skifte mellem erhvervsuddannelserne efter det første brede grundforløb, hvorefter en elev kan vælge mellem alle erhvervsuddannelser i forbindelse med opstart på grundforløb 2. Men man kan kun begynde på erhvervsuddannelsens grundforløb 1 én gang, og man kan kun begynde tre gange på grundforløb 2.

Det er desuden svært at skifte mellem ordinære erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser på grund af uddannelsernes meget forskellige indhold og forskellige adgangskrav. Eux-elever kan dog skifte på linje med elever på de treårige gymnasiale uddannelser – under forudsætning af at de lever op til adgangskravene. Her er det en barriere, at der er forskellige adgangskrav til eux og de gymnasiale uddannelser.

Analysen af den praktiserede fleksibilitet viser parallelt hermed, at de faktiske bevægelser mellem ungdomsuddannelserne er størst *mellem* erhvervsuddannelserne og *fra* gymnasiale uddannelser til erhvervsuddannelser. Meget få skifter fra en erhvervsuddannelse til en af de treårige gymnasiale uddannelser. Eksempelvis har i gennemsnit 1 % af de personer, der afslutter en stx, tidligere været gang med en erhvervsuddannelse, mens en større andel skifter fra erhvervsuddannelse til hf. Dette

gælder dog perioden før indførelsen af de nye adgangskrav til de gymnasiale uddannelser, herunder hf-uddannelsen, som implementeres fra 2019. Disse ændringer må forventes yderligere at begrænse de faktiske muligheder for skift fra erhvervsuddannelser til gymnasiale uddannelser.

3.2 Rammer for videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse

Ønsker man at læse videre på en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, forudsætter det grundig research. Først og fremmest kan man alene søge videreuddannelse gennem kvote 2, hvilket gør selve ansøgningsprocessen mere uklar end for gymnasialt uddannede. Herudover er rammerne for videreuddannelsesmulighederne komplekse og præget af undtagelser og særlige forhold for de enkelte uddannelser:

- Som hovedregel kan man læse videre på en erhvervsakademiuddannelse, hvis man har gennemført en erhvervsuddannelse af tre års varighed. På 92 ud af 105 erhvervsuddannelser er det muligt at tilrettelægge uddannelsen, så den varer mindst tre år. For at leve op til de specifikke adgangskrav på den enkelte erhvervsakademiuddannelse kan det være nødvendigt med faglig supplerings.
- 72 erhvervsuddannelser er i sig selv adgangsgivende til erhvervsakademiuddannelser, der fagligt ligger i forlængelse af erhvervsuddannelsen. Har man som ansøger til en erhvervsakademiuddannelse således en fagligt relevant erhvervsuddannelse, skal man derfor – som hovedregel – ikke opfylde specifikke adgangskrav for at blive optaget.
- 59 erhvervsuddannelser er adgangsgivende til en eller flere professionsbacheloruddannelser. Ønsker man en professionsbacheloruddannelse efter en erhvervsuddannelse, forudsætter det dermed, at uddannelsen ligger i direkte forlængelse af erhvervsuddannelsen, eller at man efter en erhvervsakademiuddannelse bygger videre på erhvervsakademiuddannelsen gennem en såkaldt top-up-uddannelse, hvor man bliver professionsbachelor på halvandet år.
- 11 erhvervsuddannelser er videreuddannelsesmæssige blindgyder, som hverken er treårige (og dermed adgangsgivende) eller i sig selv adgangsgivende til videreuddannelse.

3.3 Videreuddannelse i praksis

Ser man på alle de studerende, der blev optaget på en videregående uddannelse i 2016, havde 15 % en erhvervsuddannelse. Lidt under halvdelen af disse har *også* gennemført en gymnasial uddannelse, mens de øvrige er optaget på baggrund af deres erhvervsuddannelse. Blandt de studerende med erhvervsuddannelsesbaggrund, der også har en gymnasial eksamen, har 37 % en stx, 32 % en hf og 23 % en htx.

Ser vi nærmere på gruppen, der kun har en erhvervsuddannelse, var der i 2006 18.320 personer, som gennemførte en erhvervsuddannelse uden tidligere at have gennemført en gymnasial uddannelse og uden efterfølgende at påbegynde en anden ungdomsuddannelse eller anden type adgangsgivende uddannelse. 12 % af disse har efterfølgende påbegyndt en videregående uddannelse.

Mange af de studerende på videregående uddannelser, der kun har en erhvervsuddannelse, læser på en videregående uddannelse, der fagligt set ligger i forlængelse af deres erhvervsuddannelse. Inden for det erhvervsuddannelsesmæssige hovedområde Omsorg, sundhed og pædagogik be-

gynder eksempelvis 79 % af de personer, der vælger at læse videre, efterfølgende på pædagog- eller sygeplejerskeuddannelsen, og inden for hovedområdet Teknologi, byggeri og transport påbegynder 56 % byggeri- og anlægsteknik- eller stærkstrøm og vvs-teknikuddannelsen. Disse områder er karakteriseret ved tydelige og veletablerede videreuddannelses-stier, i den forstand at mange tager disse veje fra erhvervsuddannelse til videregående uddannelse understøttet af veletablerede formelle rammer.

Der er imidlertid også en betydelig andel af de personer, der vælger at læse videre, som foretager et sporskifte. Særligt inden for hovedområderne Kontor, handel og forretningsservice og Jordbrug, fødevarer og oplevelser er der mange, der vælger en videregående uddannelse, der fagligt set ikke er beslægtet med deres erhvervsuddannelse. Eksempelvis påbegynder næsten fire ud af ti af de personer fra hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice, der vælger at læse videre, efterfølgende pædagoguddannelsen. Alene i kraft af omfanget af personer, der vælger at foretage et sporskifte til pædagoguddannelsen, kan der dermed tales om en trådt sti, der gennem eksemplet synliggør pædagoguddannelsen som en videreuddannelsesvej efter en erhvervsuddannelse af denne type.

Videreuddannelsesfrekvensen for erhvervsuddannede skal ses i sammenhæng med andre former for mulig karrieremobilitet – i form af både mulighed for brancheskift og udvikling i de jobfunktioner, som erhvervsuddannede varetager.

Blandt de personer, som ikke har videreuddannet sig efter gennemført erhvervsuddannelse, arbejder langt hovedparten i de samme eller nært beslægtede brancher ni år senere. Mens 17 % af de erhvervsuddannede, der ikke har gennemført videreuddannelse, varetager en jobfunktion på et højere færdighedsniveau ni år efter endt uddannelse sammenlignet med ét år efter endt uddannelse.

Med hensyn til udvikling i jobfunktionen er der tale om meget stor variation mellem uddannelserne. Den højeste grad af mobilitet med hensyn til jobfunktion findes på en række merkantile og teknologiske erhvervsuddannelser, herunder fx finansuddannelsen og digital media- og web-integrator-uddannelserne, hvor hhv. 73 % og 52 % arbejder på et højere færdighedsniveau ni år efter endt uddannelse, mens der er begrænset mobilitet på en række af de største erhvervsuddannelser, herunder social- og sundhedsuddannelsen (3 %), tømreruddannelsen (5 %) og mureruddannelsen (6 %).

Resultaterne understreger, at typen af erhvervsuddannelse og tradition i branchen er meget afgørende for muligheden for karrieremobilitet. Hvis det ikke er muligt at avancere med hensyn til jobfunktion, er der mange, der videreuddanner sig, som det fx gør sig gældende for social- og sundhedsuddannelserne. Og, omvendt, hvor der er gode muligheder for at arbejde sig op, fx på finansuddannelsen, er der en væsentlig lavere overgangsfrekvens til videregående uddannelse.

3.4 De unge og forældrene frygter begrænsninger

Spørger man de unge i 9. klasse og deres forældre om deres syn på mulighederne i uddannelsessystemet, er det tydeligt, at den kompleksitet, som ovenstående gennemgang også afspejler, genfindes i de unges og forældrenes opfattelser og påvirker deres forståelse af "det gode uddannelsesvalg". Både forældrene og de unge oplever, at uddannelsessystemet er kompliceret, og mange har en grundlæggende bekymring for, om man kan risikere at fare vild i systemet eller møde begrænsninger og blindgyder, der vil afskære én fra muligheder – både i forbindelse med skift mellem ungdomsuddannelser og i forbindelse med overgangen til videregående uddannelser.

Forældrenes tilgang til deres børns uddannelsesvalg er dobbeltsidet: På den ene side vil de gerne agere modvægt til det unødige pres, som de oplever, at systemet lægger på de unge. Et pres, der

handler om, at de unge skal vælge rigtigt første gang og komme hurtigt og sikkert gennem uddannelsessystemet. Men samtidig er mange af forældrene, ligesom de unge, optagede af, at de unge skal have så mange muligheder i livet som muligt og helst vælge rigtigt fra starten, så de ikke risikerer omveje eller blindgyder i uddannelsessystemet.

3.5 Tre rationaler er styrende

Der er særligt tre rationaler i spil i de unges fortællinger, som har stor betydning for, hvordan de vælger uddannelse:

- Et eksplicit fokus på, hvordan man kan maksimere fremtidsmuligheder ved at holde så mange muligheder som muligt åbne så længe som muligt, så man ikke lægger sig fast på en bestemt professionsvej for tidligt
- En oplevelse af de længerevarende videregående uddannelser som adgangsbilletten til et spændende og interessant job og dermed et godt liv
- Et ideal om at gå den lige vej gennem uddannelsessystemet uden for mange udfordringer og uden ”spildtid”.

De gymnasiale uddannelser bliver på den baggrund det logiske og mest attraktive uddannelsesvalg for størstedelen af de unge, mens erhvervsuddannelserne opleves som væsentlig mindre attraktive. De unge går efter maksimal fleksibilitet og maksimale muligheder, og det oplever de ikke, at de får med en erhvervsuddannelse. Det betyder reelt, at erhvervsuddannelserne slet ikke kommer i spil som et muligt valg for en meget stor gruppe unge.

Modsat de gymnasiale uddannelser betragtes erhvervsuddannelserne ikke som direkte adgangsgivende til nogen typer af videregående uddannelse. Det er en udbredt opfattelse blandt både de unge og forældrene, at det er *umuligt* at få en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, men erhvervsuddannelsesvejen til videregående uddannelse opleves som kringlet og besværlig, fordi den efter de unges og forældrenes opfattelse kræver faglig supplering, merit eller dispensation. De direkte muligheder for videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse kendes ikke af de unge og forældrene. Og her er det særligt centralt, at de unge og forældrene slet ikke har kendskab til erhvervsakademiuddannelserne.

Det er endvidere et udbredt perspektiv blandt de unge, at de har svært ved at se, hvorfor man overhovedet skulle videreuddanne sig som erhvervsuddannet, da en erhvervsuddannelse er erhvervskompetencegivende og dermed giver mulighed for at gå direkte ud i et job. At videreuddanne sig efter en erhvervsuddannelse bliver i dette perspektiv betragtet som, at man har fortrudt sin erhvervsuddannelse – og dermed som et omvalg eller et sporskifte.

De unge er meget bevidste om, at Danmark kommer til at mangle faglærte, og de kan se fordelene i, at en erhvervsuddannelse giver direkte adgang til et job og en indkomst. Det er desuden en udbredt opfattelse blandt de unge, at man som erhvervsuddannet har gode muligheder for at arbejde sig op inden for sit fag eller for at specialisere sig inden for faget, mens man er i arbejde. Det ændrer alligevel ikke på deres tanker om erhvervsuddannelsernes attraktivitet og deres fravalg af en erhvervsuddannelse.

De unge betragter eux som en god kombination af det studieforberegende og det erhvervskompetencegivende. Når mange alligevel fravælger uddannelsen er det – som for de ordinære erhvervsuddannelser – på grund af de unges fokus på at holde muligheder åbne og undgå professionsvalget umiddelbart efter grundskolen.

Ses de unges og forældrenes tilgange og rationaler i sammenhæng med deres kendskab til og opfattelse af mulighederne i uddannelsessystemet, er det tydeligt, at de gymnasiale uddannelser bliver det strategisk rigtige valg for en stor del af de unge. Den gymnasiale uddannelse holder muligheder åbne i meget længere tid, end det er muligt med en erhvervsuddannelse, og er den mest direkte adgangsbillet til de attraktive længerevarende videregående uddannelser og det mest sikre valg med den mindste risiko for omveje og spildtid.

3.6 Er bekymringerne reelle?

Set i forhold til de formelle rammer og de konkrete veje erhvervsuddannede går efter deres erhvervsuddannelse, peger undersøgelsen på, at de unges og forældrenes opfattelse af mulighederne med en erhvervsuddannelse på flere punkter ikke stemmer overens med de formelle rammer og de faktiske muligheder; det gælder fx mulighederne for at blive optaget på en erhvervsakademiuddannelse.

Samtidig må det konstateres, at de unge og deres forældre handler logisk inden for deres forståelse af systemets rammer. Hvis man gerne vil have mulighed for at tage en videregående uddannelse, er de gymnasiale uddannelser det oplagte valg. Erhvervsuddannede står alt andet lige væsentlig dårligere efter endt uddannelse end de gymnasiale uddannede, hvis målet er en videregående uddannelse – også når man ser på de muligheder, der rent faktisk findes i systemet.

Erhvervsuddannelsesområdet er karakteriseret ved stor kompleksitet, undtagelser og uigennemsigthed. Både forældre og unge oplever desuden, at det samlede uddannelsessystem er meget komplekst og præget af nyere lovgivningsmæssige stramninger, herunder dimensioneringer, begrænsning af dobbeltuddannelse og begrænsning af antal gange, man kan påbegynde en erhvervsuddannelse. Få kender dog den konkrete lovgivning, og der florerer mange alternative udlægninger blandt de interviewede. Ikke mindst forældrene er på den baggrund bekymrede for omveje og blindgyder og understøtter de unge i at vælge gymnasiet som den sikre vej.

Både de unge og deres forældre har en klar oplevelse af, at man bliver låst med en erhvervsuddannelse, hvilket i en vis udstrækning også afspejler den dynamik, der ses i analysen af den praktiserede fleksibilitet. Som erhvervsuddannet bliver man uddannet til en branche, og man bliver i høj grad i den branche, medmindre man videreuddanner sig – enten i faglig forlængelse af ens erhvervsuddannelse eller med decideret sporskifte for øje.

I praksis tager en del alternative veje i uddannelsessystemet efter deres erhvervsuddannelse. Det viser analysen af den praktiserede fleksibilitet. Og de unge og forældrene har også en klar opfattelse af, at der findes muligheder. Men disse muligheder og alternative veje ses ikke som attraktive. Når man som ung og forælder vægter at holde muligheder åbne, stiler efter (kendte) videregående uddannelser og vægter at kunne gå den lige og hurtige vej, bliver den kringlede erhvervsuddannelsesvej ikke et ligeværdigt alternativ til de gymnasiale uddannelser.

4 Den formelle fleksibilitet

I denne delanalyse kortlægges de formelle muligheder og rammer for optagelse på ungdomsuddannelserne, skift mellem forskellige ungdomsuddannelser og optagelse på videregående uddannelser efter hhv. erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. Kapitlet er primært baseret på oplysninger fra retsinformation.dk, Undervisningsministeriet og UddannelsesGuiden (ug.dk), der samler viden om uddannelsessystemet i Danmark. Kapitlet er kvalitetssikret i dialog med Undervisningsministeriet og ug.dk. Da 2018 er en overgangsperiode inden den fulde implementering af reformen af de gymnasiale uddannelser, tager kortlægningen udgangspunkt i de fremtidige regler på området, der er gældende fra 2019.

Kortlægningen viser, at reglerne for optagelse på ungdomsuddannelserne er forskellige for hhv. erhvervsuddannelser, hf og treårige gymnasiale uddannelser, hvilket har betydning for mulighederne for skift mellem ungdomsuddannelserne. Der er særligt gode muligheder for skift mellem de treårige gymnasiale uddannelser, hvor en elev kan skifte mellem uddannelserne indtil afslutningen på det tre måneder lange grundforløb. Tilsvarende er der muligheder for skift mellem erhvervsuddannelserne, hvor en elev kan vælge alle erhvervsuddannelser efter uddannelsens første grundforløb og også efterfølgende har mulighed for at skifte uddannelse, ofte med merit. En elev kan dog kun vælge om to gange, medmindre eleven har en praktikaftale.

Skift fra en erhvervsuddannelse til en gymnasial uddannelse sker på baggrund af institutionens leders konkrete vurdering, herunder af elevens mulighed for at opnå merit. Grundet forskellene på de faglige niveauer i undervisningen er der derfor væsentlig mere begrænsede muligheder for skift mellem erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser. En elev, der har påbegyndt en hf eller et eux-forløb, kan dog skifte til en af de treårige gymnasiale uddannelser indtil afslutningen af det gymnasiale grundforløb – hvis eleven i øvrigt lever op til optagelseskravene til de treårige uddannelser.

Kortlægningen af de formelle muligheder for overgang til videregående uddannelse viser, at området er præget af store forskelle, hvad angår muligheder for videregående uddannelse, alt efter ansøgerens baggrund. Overordnet set er optagesystemet tilrettelagt, så elever med en gymnasial eksamen står langt stærkere end elever med en erhvervsuddannelse, når målet er en videregående uddannelse. Med en gymnasial eksamen kan man søge optagelse på alle videregående uddannelser gennem både kvote 1 og kvote 2, mens man med en erhvervsuddannelse kun kan søge optagelse gennem kvote 2 og kun på de uddannelser, hvor erhvervsuddannelsen er godkendt som adgangsgrundlag. For både gymnasieuddannede og erhvervsuddannede gælder, at man skal opfylde uddannelsens adgangskrav, dvs. have bestået de specifikke fag og opnået de specifikke niveauer, som den enkelte uddannelse kræver.

Ansøgere fra erhvervsuddannelserne vurderes dermed altid gennem kvote 2 og er således underlagt en mindre gennemskuelig ansøgningsproces set i forhold til ansøgere, der søger gennem kvote 1. Den svagere gennemsigtighed og mere komplekse ansøgningsproces i kvote 2 betyder alt andet lige, at en gymnasial uddannelse formelt set er en mere sikker vej i relation til optagelse på

videregående uddannelse. Desuden kan det også have en symbolsk betydning, at ansøgere med gymnasial baggrund vurderes gennem kvote 1 – den direkte vej til videregående uddannelse – mens øvrige ansøgere er underlagt vurdering gennem kvote 2.

Det er desuden afgørende, at der grundlæggende i erhvervsuddannelsessystemet er meget stor forskel på erhvervsuddannelsernes indhold og kompleksitet. Der er derfor tilsvarende stor forskel på mulighederne for videreuddannelse. Således åbner nogle erhvervsuddannelser mange muligheder for korte og mellemlange videregående uddannelser, mens andre er deciderede blindgyder.

Som hovedregel kan man læse videre på en erhvervsakademiuddannelse, hvis man har gennemført en erhvervsuddannelse af tre års varighed. 92 af erhvervsuddannelserne kan tilrettelægges, så de har en varighed på tre år. For at leve op til de specifikke adgangskrav på den enkelte erhvervsakademiuddannelse kan der dog være behov for faglig supplering.

72 erhvervsuddannelser er desuden i sig selv adgangsgivende til erhvervsakademiuddannelser, der fagligt ligger i forlængelse af erhvervsuddannelsen. Har man som ansøger til en erhvervsakademiuddannelse en fagligt relevant erhvervsuddannelse, skal man derfor – som hovedregel – ikke opfylde specifikke adgangskrav for at blive optaget.

59 erhvervsuddannelser er adgangsgivende til en eller flere professionsbacheloruddannelser. Ønsker man en professionsbacheloruddannelse efter en erhvervsuddannelse, forudsætter det dermed, at uddannelsen ligger i faglig forlængelse af erhvervsuddannelsen, eller at man har gennemført en erhvervsakademiuddannelse, som man via en såkaldt top-up-uddannelse på halvandet år kan hæve til professionsbachelorniveau.

Endelig er 11 erhvervsuddannelser rent videreuddannelsesmæssigt blindgyder, som hverken er treårige eller i sig selv adgangsgivende til videregående uddannelse.

4.1 Optagelse på ungdomsuddannelserne

I dette afsnit gennemgås de formelle krav for optagelse på hhv. treårige gymnasiale uddannelser, hf og erhvervsuddannelser.¹

4.1.1 Optagelse på de treårige gymnasiale uddannelser

Ønsker man at begynde på htx, hxx eller stx fra 2019, skal man være erklæret uddannelsesparat til en gymnasial uddannelse.² Det sker som en del af en samlet vurdering af elevens faglige, personlige og sociale forudsætninger og kræver mindst 5,0 i gennemsnit af samtlige standpunktskarakterer.³ Derudover skal man søge i direkte forlængelse af 9. eller 10. klasse.

For at blive optaget på en gymnasial uddannelse skal man desuden have modtaget prøveforberedende undervisning i andet fremmedsprog (tysk eller fransk)⁴ og have aflagt og bestået folkeskolens 9.- eller 10.-klasseprøver ved afslutningen af undervisningen.⁵

1 Se <https://www.ug.dk/uddannelser/artikleromuddannelser/omgymnasialeuddannelser/optagelse-til-de-gymnasiale-uddannelser-fra-og-med-2019> og <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/adgang-og-optagelse/adgangskrav>

2 Uddannelsesparathedprocessen er en lang proces, der indledes i 8. klasse og fra 2019 afsluttes med en vurdering i maj måned inden den afsluttende eksamen. Læs mere om uddannelsesparathedsvurderingen her: <https://www.ug.dk/6til10klasse/uddannelsesparat>.

3 Til og med 2018 er der ikke karaktermæssigt krav til uddannelsesparathedsvurderingen til htx, hxx eller stx.

4 Fra 5. til mindst 9. klasse i folkeskolen eller anden undervisning på tilsvarende niveau eller fra 6. til mindst 9. klasse (for elever, der gik i 6. klasse i skoleåret 2014/15).

5 Hvis man søger efter 10. klasse, skal man desuden have modtaget undervisning i dansk, engelsk og matematik og gennemført folkeskolens 9.- eller 10.-klasseprøver i disse fag.

Endelig skal man ”bekræfte det faglige niveau fra uddannelsesparathedsvurderingen”. Reelt betyder det dog, at man, *selvom* man ikke opnår et resultat ved folkeskolens afgangseksamen, der svarer til uddannelsesparathedsvurderingens 5,0, alligevel kan opnå krav på optagelse på en gymnasial uddannelse, hvis:

- Man opnår et gennemsnit på mindst 3,0 i de prøvebundne fag – og samtidig er vurderet uddannelsesparat.
- Man opnår et gennemsnit i de prøvebundne fag på 2,0-3,0. I så fald skal man have en vejledningssamtale. Herefter vil man få mulighed for at søge optagelse på en gymnasial uddannelse. Man skal samtidig være vurderet uddannelsesparat.⁶

Hvis man ønsker at starte på en af de treårige gymnasiale uddannelser (htx, hhx eller stx), men ikke søger i direkte forlængelse af 9. eller 10. klasse, kan man blive optaget efter en konkret vurdering. Det er lederen af den skole, ansøgeren søger optagelse på, der afgør, om man har krav på optagelse. Hvis en ansøger ikke opfylder alle krav, kan lederen vurdere ud fra standpunktskarakterer og tidligere prøver, om ansøgeren kan optages alligevel. Ansøgeren kan også blive tilbudt en samtale eller en faglig test i et eller flere fag, hvis han eller hun ikke opfylder alle adgangskravene. Ansøgeren skal til en centralt stillet optagelsesprøve, hvis han eller hun ikke har aflagt de prøver, der kræves for at blive optaget.

4.1.2 Optagelse på hf

For at blive optaget på den toårige hf fra 2019 skal man være vurderet uddannelsesparat med mindst 4,0 i gennemsnit af alle afsluttende standpunktskarakterer. Derudover skal man søge i direkte forlængelse af 9. eller 10. klasse. For at blive optaget på hf-uddannelsen skal man desuden have modtaget prøveforberedende undervisning i andet fremmedsprog (tysk eller fransk).⁷

Søger man i direkte forlængelse af 9. klasse, skal man desuden have aflagt og bestået folkeskolens afgangsprøver efter 9. klasse og her bekræfte det faglige niveau fra uddannelsesparathedsvurderingen. I praksis er dette dog opfyldt, hvis man opnår et gennemsnit på mindst 3,0 i de prøvebundne fag.

Søger man i direkte forlængelse af 10. klasse, gælder ud over de grundlæggende adgangsforsætninger, at man skal:

- Have aflagt folkeskolens 9.-klasseprøve i andet fremmedsprog efter 9. klasse, hvis prøven er blevet udtrykket, eller 10.-klasseprøve i andet fremmedsprog efter 10. klasse
- Have fået undervisning i dansk, engelsk og matematik i 10. klasse og aflagt 10.-klasseprøver i alle tre fag, både mundtligt og skriftligt
- Have aflagt folkeskolens fælles 9.-klasseprøve i fysik/kemi, biologi og geografi efter 9. klasse eller 10.-klasseprøven i fysik/kemi efter 10. klasse
- Have opnået mindst 2,0 i både dansk og matematik i 10.-klasseprøverne.

⁶ Hvis en elev er vurderet ikke-uddannelsesparat, men opnår mindst 6,0 i gennemsnit af de prøvebundne fag ved folkeskolens afgangseksamen, har eleven krav på direkte optagelse på en gymnasial uddannelse. Hvis en elev ikke opfylder forudsætningerne for at have krav på optagelse, kan eleven via en faglig optagelsesprøve og samtale blive optaget på en gymnasial uddannelse.

⁷ Fra 5. til mindst 9. klasse i folkeskolen eller anden undervisning på tilsvarende niveau eller fra 6. til mindst 9. klasse (for elever, der gik i 6. klasse i skoleåret 2014/15).

Undtagelser

Er man ikke vurderet uddannelsesparat, kan man opnå krav om optagelse på den ønskede uddannelse ved at opnå mindst 6,0 i karaktergennemsnit i de lovbundne prøver fra folkeskolens afgangseksamen.

Søger man ind på den toårige hf efter 10. klasse, og er man hverken vurderet uddannelsesparat eller har opnået 6,0 i karaktergennemsnit fra folkeskolens afgangsprøve, kan man forsøge at komme ind gennem en faglig optagelsesprøve og samtale.

Ønsker man at starte på den toårige hf, men søger ikke i direkte forlængelse af 9. eller 10. klasse, har man krav på optagelse, hvis en række fag er bestået, og man søger om optagelse i den førstkommande termin, efter at fagene er bestået.⁸ Er de krævede fag ikke bestået, er det muligt at blive optaget efter en standardiseret vurdering af ens faglige, sociale og personlige forudsætninger. Vurderingen foretages af institutionens leder.

4.1.3 Optagelse på erhvervsuddannelserne, herunder eux

Optagelseskravet til en erhvervsuddannelse omfatter, at folkeskolens afgangsprøve i 9. eller 10. klasse er afsluttet med mindst 2,0 i gennemsnitskarakter i både dansk og matematik.⁹ Derudover skal undervisningspligten være opfyldt, hvilket er gældende, når folkeskolen er afsluttet (eller man har modtaget tilsvarende undervisning).

Begynder man på grundforløbets første del direkte efter 9. eller 10. klasse eller inden 1. september, året efter at man er gået ud af skolen, skal man være vurderet uddannelsesparat. Starter man på grundforløbets anden del, skal erhvervsskolen på baggrund af en samtale vurdere, om man kan gennemføre en erhvervsuddannelse.

Undtagelser

Der findes dog andre måder at opfylde adgangskravene på:¹⁰

- Hvis man har en uddannelsesaftale (praktikaftale) med en virksomhed. Dog skal undervisningspligten fortsat være opfyldt.
- Hvis man kommer til en prøve og/eller samtale på en erhvervsskole og opnår optagelse på baggrund af erhvervsskolens prøve samt vurdering.

Flere adgangsveje

Når man starter på en erhvervsuddannelse, har man mulighed for at gå skoleadgangsvejen eller praktikadgangsvejen eller komme i ny mesterlære.

Skoleadgangsvejen: Man begynder på grundforløbets første del, hvis man kommer direkte fra 9. eller 10. klasse, eller det er under et år siden, man er gået ud. Alle andre begynder på grundforløbets anden del.

Praktikadgangsvejen: Denne vej forudsætter, at man har en skriftlig uddannelsesaftale, der dækker

8 De fag, der skal bestås, er: dansk eller dansk som andetsprog, engelsk og matematik, alle på D-niveau. Desuden naturvidenskab og et af fagene fransk, historie, samfundsfag eller tysk, alle på G-niveau eller derover.

9 I dansk beregnes gennemsnittet af både mundtlige og skriftlige karakterer. I matematik beregnes gennemsnittet af de skriftlige karakterer.

10 <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/adgang-og-optagelse/adgangskrav>.

både grundforløb og hovedforløb. Det er muligt at dele grundforløbsperioden op i tid både på skolen og i virksomheden.

Ny mesterlære: Hele det første år foregår som praktisk oplæring i virksomheden og erstatter grundforløbet. Ikke alle erhvervsuddannelser kan tages som ny mesterlære.

Praktikpladser – overgang til hovedforløb

For at kunne starte på erhvervsuddannelsens hovedforløb er det obligatorisk, at eleven har en aftale om en praktikplads, dvs. en uddannelsesaftale med en virksomhed. Det er muligt at finde en virksomhed, der dækker hele praktikforløbet, eller at kombinere flere kortere aftaler med flere virksomheder.

Har en elev ikke fundet en praktikplads efter færdiggørelsen af grundforløbet, er der på 59 uddannelser mulighed for at komme i skolepraktik, hvor praktikken foregår i et simuleret virksomhedsmiljø på skolen i et såkaldt praktikcenter.¹¹ En række krav skal dog opfyldes, for at man kan blive tilbudt skolepraktik.¹² Ønsker eleven ikke at gøre brug af muligheden for skolepraktik, kan eleven begynde på en anden uddannelse med bedre mulighed for praktik. I så fald skal eleven begynde på grundforløbets anden del.

Fordelsuddannelser

En række erhvervsuddannelser er defineret som *fordelsuddannelser*.¹³ Dette er uddannelser, hvor man vurderer, at der især kommer til at mangle faglærte i fremtiden. Dette indbefatter, at:

- Der er stor sandsynlighed for, at en elev, inden for tre måneder efter at eleven har kvalificeret sig til at påbegynde hovedforløbet, kan få praktikplads i en virksomhed
- Arbejdsgivere, der tegner uddannelsesaftaler med elever på fordelsuddannelserne, kan opnå en ekstra økonomisk bonus.

I 2018 er der udpeget 36 fordelsuddannelser.¹⁴ Med hensyn til både antal uddannelser og elevvolumen svarer det til ca. en tredjedel af alle erhvervsuddannelser.

4.2 Skift mellem ungdomsuddannelser

I dette afsnit gennemgås de formelle muligheder for skift mellem ungdomsuddannelser.

4.2.1 Skift mellem gymnasiale uddannelser

Med reformen af de gymnasiale uddannelser er der etableret et nyt og kortere grundforløb på de gymnasiale uddannelser. Det er bl.a. intentionen, at dette grundforløb (de første tre måneder af uddannelsen) fungerer afklarende, så eleven får de nødvendige forudsætninger for at kunne vælge den rette uddannelse og studieretning.

11 <https://www.ug.dk/uddannelser/artikleromuddannelser/om erhvervsuddannelser/skolepraktik>.

12 Man skal have gennemført grundforløbet. Man skal være egnet til uddannelsen. Man skal være aktivt søgende. Man skal være parat til at tage en praktikplads – også et helt andet sted i landet. Man skal være registreret og have søgt ledige pladser på www.praktikpladsen.dk.

13 *Stuk*, 31. oktober 2017. Sagsnr.: 17/13965. <https://www.uvm.dk/erhvervsuddannelser/uddannelser/overblik/fordelsuddannelser-2017>.

14 I 2017 var 33 af disse uddannelser ligeledes udpeget og derudover også erhvervsfisker og farmakonom.

I *Aftale om styrkede gymnasiale uddannelser* er det således beskrevet, at eleverne så problemfrit som muligt skal have mulighed for at skifte til en anden gymnasial uddannelse under eller lige efter grundforløbet, hvis dette passer bedre til elevens faglige forudsætninger, interesser og ønsker for videreuddannelse.¹⁵ Hvis eleven skifter til en anden ungdomsuddannelse i løbet af grundforløbet, skal det ikke opgøres som frafald fra uddannelsen, men som omvalg til en anden ungdomsuddannelse.

Lovgivningsmæssigt har en elev, der er optaget på en af de treårige gymnasiale uddannelser, og som senest ved afslutningen af grundforløbet ønsker at skifte til en af de andre treårige uddannelser eller hf-uddannelsen, dermed krav på at skifte uddannelse uden tab af tid.¹⁶ Det samme gælder elever fra hf-uddannelsen, som skifter til en treårig gymnasial ungdomsuddannelse. Eleverne har dog ikke krav på at få plads på en bestemt institution eller at få en bestemt studieretning. Skift er betinget af, at eleven ville have haft retskrav på optagelse, hvis vedkommende havde søgt om optagelse på den pågældende uddannelse i direkte forlængelse af 9. eller 10. klasse.

Elever, som skifter uddannelse eller institution, optages på baggrund af merit, herunder ved substitution, for det hidtil gennemførte forløb. Har man afsluttet et fag, kan det dermed overføres. Ansvar for den særlige indsats, der må påregnes, for at en elev, der skifter institution eller uddannelse, kan indhente eventuelle manglende konkrete faglige færdigheder i det nye uddannelsesforløb, påhviler eleven selv. Lederne af de institutioner, som eleven skifter mellem, skal vejlede eleven herom og om, hvilke faglige færdigheder eleven eventuelt vil komme til at mangle ved skiftet til den nye institution eller uddannelse.

Ønsker en elev at skifte efter grundforløbet (de første tre måneder), afgøres vilkårene ved institutionens leders konkrete vurdering, herunder af elevernes mulighed for at opnå merit.

4.2.2 Skift mellem erhvervsuddannelser

Hvis en elev fortryder sit valg af erhvervsuddannelse, har eleven mulighed for at skifte til en anden.¹⁷ Dette gælder, uanset om eleven er startet på grundforløbets anden del, har afsluttet grundforløbets anden del eller er i gang med hovedforløbet.

Det er dog ikke muligt at skifte på grundforløbets første del efter de første to uger. Ved et skift skal man begynde direkte på grundforløbets anden del på den uddannelse, man vil skifte til. Hvis der er fag, eleven allerede har gennemført, skal de dog ikke tages igen. En elev kan kun begynde på grundforløb 2 tre gange, medmindre eleven har en uddannelsesaftale.

Det betyder dermed reelt, at et skift uden tab af tid, og uden at det tæller som et uddannelsesforløb, kun kan foretages de første to uger af grundforløb 1.

Elever, der ønsker et eux-forløb, skal tilkendegive dette ved tilmeldingen til erhvervsuddannelsen i foråret. Elever, der starter på et ordinært eud-forløb, har derudover mulighed for at skifte til et eux-forløb inden for de første to uger.

¹⁵ *Aftale mellem regeringen, Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti om styrkede gymnasiale uddannelser* (3. juni 2016).

¹⁶ Lov om de gymnasiale uddannelser, § 14 (<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186027>).

¹⁷ Det følgende er baseret på: <https://uvm.dk/erhvervsuddannelser/lovgivning-og-reform/sos>.

Elever, der ønsker at skifte fra et ordinært eud-forløb til et eux-forløb efter de første to uger, kan i særlige tilfælde opnå dispensation hertil. Forudsætningen er, at skolen vurderer, at den pågældende elev kan nå målene for et eux-forløb inden for den tilbageværende tid af grundforløbet.

Eux-elever kan gennem hele forløbet vælge at skifte til et almindeligt eud-forløb.

4.2.3 Skift mellem gymnasial uddannelse og erhvervsuddannelse

I aftaleteksten om reformen af de gymnasiale uddannelser er det beskrevet, at det skal sikres, at der også er muligheder for skift i forbindelse med grundforløbet fra de gymnasiale ungdomsuddannelser til erhvervsuddannelserne, herunder eux-uddannelsen.

Et skift fra en gymnasial uddannelse til en erhvervsuddannelse betyder dog, at eleven som hovedregel skal begynde på grundforløb 1, hvis eleven har gennemført mindre end et år af den gymnasiale uddannelse.¹⁸

Elever, der har påbegyndt et eux-forløb, kan uden tab af tid skifte til en af de treårige gymnasiale uddannelser indtil afslutningen af det gymnasiale grundforløb (de første tre måneder af de treårige gymnasiale uddannelser), hvis eleven i øvrigt lever op til betingelserne for skift, jf. skift mellem de gymnasiale uddannelser.¹⁹

Skift fra ordinær erhvervsuddannelse til en gymnasial uddannelse sker på baggrund af institutionens leders konkrete vurdering, herunder af elevernes mulighed for at opnå merit.²⁰ Her er det en stor barriere, at eleven på erhvervsuddannelsen ikke vil have gennemført undervisning på gymnasialt niveau.²¹

4.2.4 SU til maksimalt fem ungdomsuddannelser

SU-reglerne sætter naturligvis også en ramme for fleksibiliteten i ungdomsuddannelsessystemet. En elev kan maksimalt få SU til fem ungdomsuddannelser, medmindre der er tale om et uddannelsespålæg i kontanthjælpssystemet.²²

Alle de ungdomsuddannelser, eleven er begyndt på (og har fået SU til), tæller med, når det opgøres, hvor mange ungdomsuddannelser en elev har fået SU til.

Hvis en elev skifter mellem de gymnasiale uddannelser (stx, hhx og htx), efter at eleven har gennemført grundforløbet i første halvår af 1. g og inden starten af andet halvår af 1. g, betragtes skiftet som en fortsættelse af den første uddannelse, og den tæller dermed kun som én ungdomsuddannelse.²³

For erhvervsuddannelserne gælder, at fortsættelse på grundforløbets anden del efter afslutning af grundforløbets første del tæller som én uddannelse. Hvis en elev skifter uddannelsesretning på grundforløbets anden del, tæller det som et uddannelsesskift. Hvis en elev har været udmeldt og

18 Bekendtgørelse af lov om erhvervsuddannelser, § 5, stk. 4.

19 § 14 i lov om de gymnasiale uddannelser, lov nr. 1716 af 27.12.2016.

20 § 14 i lov om de gymnasiale uddannelser, lov nr. 1716 af 27.12.2016.

21 På en erhvervsuddannelse med eux vil eleven på grundforløbets første del have gennemført dansk C, engelsk C og samfundsfag C.

22 Det følgende er baseret på: <http://www.su.dk/su/om-su-til-ungdomsuddannelser-gymnasium-hhx-mv/su-til-maksimalt-5-ungdomsuddannelser/>.

23 Starter en elev i 2. g på htx eller stx, efter at eleven har gennemført pre-International Baccalaureate og før start på International Baccalaureate, tæller det ligeledes kun som én ungdomsuddannelse. Derudover tæller det kun som én uddannelse, hvis en elev har læst pre-International Baccalaureate og fortsætter på International Baccalaureate.

efterfølgende begynder på den samme uddannelsesretning eller forfra på en anden uddannelsesretning, vil det tælle som to uddannelser.²⁴

4.3 Optagelse på videregående uddannelser

I dette afsnit kortlægges mulighederne for videregående uddannelse efter hhv. en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse.

4.3.1 Kvotesystemet for optagelse

De videregående uddannelser er formelt præget af en stærk adskillelse mellem gymnasial og ikke-gymnasial baggrund i deres optagelsesprocedurer. Optagesystemet i Danmark er således baseret på et kvotesystem, hvor ansøgerne optages gennem to kvoter:

Kvote 1 er for ansøgere, der har en gymnasial eksamen og opfylder eventuelle specifikke adgangskrav til den søgte uddannelse. De specifikke adgangskrav kan være et fag bestået på et vist niveau, et fag bestået med en vis minimumskaraktter eller en samlet adgangsgivende eksamen bestået med et minimumsgennemsnit. Kravene skal være opfyldt enten som en del af den gymnasiale uddannelse eller ved efterfølgende supplerings.²⁵

Karaktergennemsnittet udgør det afgørende kriterium for at blive optaget gennem kvote 1 på de uddannelser, hvor der er flere ansøgere end studiepladser. Ansøgere med et højere gennemsnit bliver således optaget før ansøgere med et lavere gennemsnit. Hvis der er flere ansøgere med samme karaktergennemsnit til en uddannelse, end der er plads til, optager man efter lodtrækning.

Gennem *kvote 2* kan ansøgere med andet adganggrundlag end en gymnasial eksamen søge optagelse på videregående uddannelser. Gennem kvote 2 bliver ansøgerne optaget efter udvælgelseskriterier, der er fastsat af det enkelte uddannelsessted, ligesom uddannelsesstederne selv bestemmer fordelingen af uddannelsespladser mellem kvote 1 og kvote 2 – på nogle uddannelser er det eksempelvis fastlagt, hvor stor en procentandel man ønsker at optage gennem kvote 2. Der kan således være stor forskel på kvote 2 fra uddannelse til uddannelse og fra uddannelsessted til uddannelsessted, og både antallet af kvote 2-pladser og de kriterier, som ansøgere vurderes ud fra, kan variere fra år til år. Optagelse via kvote 2 forudsætter derfor grundig research vedrørende de formelle rammer og muligheder.

Søges gennem kvote 2, skal eventuelle specifikke adgangskrav til den søgte uddannelse stadig opfyldes. Kravene skal være opfyldt enten som en del af den adgangsgivende eksamen eller ved efterfølgende supplerings.

På universiteterne sker langt størstedelen af optaget gennem kvote 1, mens professionshøjskolerne og erhvervsakademiuddannelserne typisk får mellem en fjerdedel og halvdelen af optaget gennem kvote 2, alt efter hvilken uddannelse det drejer sig om.²⁶ Der er ingen fastlagte krav for eud-optag i kvote 2, heller ikke på erhvervsakademiuddannelserne, der er den typiske videreuddannelsesvej for erhvervsuddannede.

²⁴ Fortsætter en elev på et skolebaseret hovedforløb med SU efter et afsluttet grundforløb, tæller det som én uddannelse. Hvis eleven herefter skifter til et andet skolebaseret SU-berettigende hovedforløb, tæller det som en ny ungdomsuddannelse.

²⁵ Hf rettes fra 1. januar 2017 mod erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne, men optagelse på universitetsuddannelserne er fortsat en mulighed, hvis man gennemfører en udvidet fagpakke. Afsluttes en erhvervsuddannelse med eux-bevis, har man samme muligheder for videre uddannelse som med en gymnasial eksamen. Niveauerne på eux-uddannelsen modsvarer niveauet på hf-uddannelsen.

²⁶ EVA. (2015). *Optag til videregående uddannelser i Sverige og Norge*.

På nogle uddannelser kan man udelukkende søge gennem kvote 2. Det er primært uddannelser, hvor beståelse af optagelsesprøve og/eller optagelsessamtale er et adgangskrav. Det er dog de færreste uddannelser, som afholder optagelsesprøver, og det gælder primært kreative uddannelser inden for design, musik og skuespil, hvor der stilles store krav til talent/praktisk kunnen.²⁷

4.3.2 Muligheder for videregående uddannelse efter eud

Med en erhvervsuddannelse kan man via kvote 2 søge optagelse på erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser, hvor en erhvervsuddannelse er godkendt som adgangsgrundlag. Hertil kommer specifikke adgangskrav for den enkelte uddannelse.²⁸

Afsluttes erhvervsuddannelsen med eux-bevis, er der tale om en gymnasial eksamen, og som ansøger har man derfor samme muligheder for videreuddannelse som med en treårig gymnasial uddannelse. Det er dog væsentligt at være opmærksom på begrænsningerne i forhold til de niveauer, som eux-uddannelsen afsluttes med, hvilket betyder, at videreuddannelse på særligt længere videregående uddannelser kan forudsætte faglig supplering.

Alle ordinære erhvervsuddannelser normeret til at vare mindst tre år giver adgang til en hvilken som helst erhvervsakademiuddannelse, hvis ansøgeren opfylder uddannelsens adgangskrav, dvs. har opnået de specifikke fag og niveauer, som den enkelte uddannelse kræver. De specifikke adgangskrav kan være forskellige, alt efter hvilken erhvervsuddannelse man har, og hvilken erhvervsakademiuddannelse man søger ind på. Eksempelvis kan man med en hvilken som helst erhvervsuddannelse af mindst tre års varighed suppleret med matematik på C-niveau og enten kemi eller naturfag på C-niveau søge optagelse på laborantuddannelsen. Tilsvarende kan man søge optagelse på it-teknolog-uddannelsen med en erhvervsuddannelse af mindst tre års varighed suppleret med matematik C og engelsk C.

På i alt 92 erhvervsuddannelser er det muligt at tilrettelægge uddannelsen, så den har en varighed af mindst tre år.

På to erhvervsakademiuddannelser er der dog kun adgang for ansøgere med særligt relevante erhvervsuddannelser. Det gælder installatøruddannelsen, både med specialisering i vs og med specialisering i el, hvor optagelse forudsætter en relevant erhvervsuddannelse – man kan således heller ikke blive optaget med en gymnasial uddannelse. Det kræver fx elbaggrund at kunne uddanne sig til elinstallatør og vs- eller smedebaggrund at kunne uddanne sig til vs-installatør. Det samme gælder uddannelsen til klinisk tandtekniker. Her kan man kun blive optaget, hvis man har en erhvervsuddannelse som laboratorietandtekniker eller klinisk tandteknikerassistent, som aktuelt er en lokalt tilrettelagt erhvervsuddannelse i København. Heller ikke på denne uddannelse til klinisk tandtekniker kan man blive optaget med en gymnasial uddannelse som adgangsgrundlag.

72 erhvervsuddannelser er i sig selv adgangsgivende til erhvervsakademiuddannelser, der fagligt ligger i forlængelse af erhvervsuddannelsen.²⁹ Har man som ansøger til en erhvervsakademiuddannelse således en fagligt relevant erhvervsuddannelse, skal man derfor – som hovedregel – ikke opfylde specifikke adgangskrav for at blive optaget. Men optagelse forudsætter, at erhvervsuddannelsen er afsluttet på trin 2 eller med speciale. Eksempelvis er følgende erhvervsuddannelser alle ad-

27 www.studentum.dk: Guide til kvote 1 og kvote 2.

28 Overblik over erhvervsuddannelser og adgang til videregående uddannelser findes i appendiks B.

29 Stort set alle disse uddannelser har en normeret varighed på over tre år. Blandt de erhvervsuddannelser, der ikke er treårige, findes én uddannelse, hvor uddannelsen fagligt har en sammenhæng med en eller flere erhvervsakademiuddannelser og dermed er adgangsgivende. En anden uddannelse, som ikke er treårig, er social- og sundhedshjælperuddannelsen, som ikke er adgangsgivende til en videregående uddannelse, men giver mulighed for at tage social- og sundhedsassistentuddannelsen.

gangsgivende til erhvervsakademiuddannelsen til it-teknolog: uddannelsen til elektriker med specialer, automatik- og procesuddannelsen med specialer, elektronik- og svagstrømsuddannelsen og data- og kommunikationsuddannelsen med specialer.

20 erhvervsuddannelser giver ikke direkte adgang til en videregående uddannelse, som beskrevet ovenfor (i kraft af den faglige relevans), men er adgangsgivende til en eller flere erhvervsakademiuddannelser alene på grund af muligheden for en normeret varighed på mindst tre år. Optagelse vil her i nogle tilfælde kræve, at ansøgeren supplerer med fag og niveauer gennem gymnasiale suppleringskurser, alt afhængigt af typen af erhvervsuddannelse og de fag, den enkelte har haft.

59 erhvervsuddannelser er desuden adgangsgivende til en eller flere professionsbacheloruddannelser, eksempelvis er erhvervsuddannelsen anlægsstruktør adgangsgivende til professionsbacheloruddannelsen bygningskonstruktør. Her forudsætter optagelse, at ansøgeren lever op til en række specifikke adgangskrav.

Aktuelt kan 11 erhvervsuddannelser karakteriseres som blindgyder, hvor det ikke er muligt at videreudanne sig. Det gælder uddannelserne til byggemontagetekniker, elektronikoperatør, fitnessinstruktør, forsyningsoperatør, frontline pc-supporter, frontline radio-tv-supporter, produktør, serviceassistent, sikkerhedsvagt, togklargører og web-integrator.³⁰ Derudover er social- og sundheds-hjælperuddannelsen ikke adgangsgivende til en videregående uddannelse, men giver mulighed for at læse videre på social- og sundhedsassistentuddannelsen, som er adgangsgivende til alle erhvervsakademiuddannelser og flere professionsbacheloruddannelser.

Er ens uddannelsesbaggrund ikke adgangsgivende til den ønskede videregående uddannelse, eller opfylder man ikke de specifikke adgangskrav, har man altid mulighed for at søge dispensation. Der skal dog være tale om særlige omstændigheder. Hvis man vil søge dispensation, skal man gøre det i god tid inden ansøgningsfristernes udløb. Man skal kontakte det eller de uddannelsessteder, man ønsker at søge optagelse på, og forhøre sig om deres praksis. Får man dispensation fra et uddannelsessted, så gælder den kun til den søgte uddannelse på uddannelsesstedet.

I skemaet nedenfor gives eksempler på videreuddannelsesmuligheder med tre meget forskellige erhvervsuddannelser, hvilket illustrerer den store spændvidde mellem uddannelserne.

³⁰ Uddannelserne frontline pc-supporter og frontline radio-tv-supporter nedlægges 1. juli 2018.

TABEL 4.1

Videregående uddannelser med udvalgte erhvervsuddannelser

	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademi	Professionsbachelor
Byggemontagetekniker	-	-
Anlægsgartner	Jordbrugsteknolog (trin 2)	Have- og parkingeniør (trin 2, specifikke adgangskrav) Skov- og landskabsingeniør (trin 2, specifikke adgangskrav)
Social- og sundhedsassistent		Bioanalytiker (specifikke adgangskrav) Diakoni og socialpædagogik Ergoterapeut (specifikke adgangskrav) Ernæring og sundhed (specifikke adgangskrav) Fysioterapeut (specifikke adgangskrav) Jordemoder (specifikke adgangskrav) Katastrofe- og risikomanager (specifikke adgangskrav) Psykomotorisk terapeut (specifikke adgangskrav) Pædagog (specifikke adgangskrav) Radiograf (specifikke adgangskrav) Socialrådgiver (specifikke adgangskrav) Sygeplejerske (specifikke adgangskrav) Tandplejer (specifikke adgangskrav)

Kilde: ug.dk.

Note: Alle specifikke adgangskrav skal være opfyldt.

Den praktiske vej til sygeplejerske

Uddannelsen som social- og sundhedsassistent giver adgang til en række professionsbacheloruddannelser, herunder sygeplejerskeuddannelsen (via kvote 2). På social- og sundhedsassistentuddannelsen afsluttes hovedforløbet nemlig med dansk C, naturfag C og engelsk D, hvilket er påkrævede niveauer på sygeplejerskeuddannelsen. Optagelse forudsætter, at disse fag er bestået.

Som uddannet social- og sundhedshjælper kan man få merit på uddannelsen til social- og sundhedsassistent og kan herefter søge optagelse på sygeplejerskeuddannelsen.

4.3.3 Begrænsning af dobbeltuddannelse

Fra og med sommeroptagelsen 2017 er der indført begrænsninger med hensyn til at tage en ny videregående heltidsuddannelse på samme niveau som eller lavere niveau end den, man allerede har gennemført.³¹

³¹ <https://www.ug.dk/videregaendeuddannelse/begraensning-af-dobbeltuddannelse>.

Begrænsningen gælder følgende:

- Erhvervsakademiuddannede kan ikke starte på en ny erhvervsakademiuddannelse.
- Professionsbachelor og universitetsbachelor og andre med en mellemlang videregående uddannelse kan ikke starte på en ny bacheloruddannelse (uanset typen) eller på en erhvervsakademiuddannelse.
- Kandidater kan ikke starte på en erhvervsakademiuddannelse, en ny bacheloruddannelse (uanset typen) eller en ny kandidatuddannelse.³²

Der er dog visse muligheder for dispensation samt uddannelser, der er undtaget fra reglen:

- Erhvervsuddannelserne er ungdomsuddannelser og derfor ikke omfattet af reglerne.
- Hvis det er mere end seks år siden, at man har gennemført sin videregående uddannelse, vil man automatisk få dispensation fra reglen om begrænsning af dobbeltuddannelse.
- Hvis det er under seks år siden, at man gennemførte en videregående uddannelse, kan man søge om dispensation fra reglen om begrænsning af dobbeltuddannelse, hvis man opfylder mindst én af følgende betingelser:
 - Af helbredsmæssige årsager er det ikke muligt at benytte den gennemførte videregående uddannelse på arbejdsmarkedet.
 - Den gennemførte videregående uddannelse er ændret væsentligt eller bortfaldet.
- Videregående uddannelser med et særligt arbejdsmarkedsbehov er undtaget.³³

Nedenfor en positivliste med de uddannelser, der, jf. et særligt arbejdsmarkedsbehov, er undtaget fra begrænsningen af dobbeltuddannelser.³⁴

32 Uddannelser inden for andre ministeriers område er ikke omfattet af begrænsningen. Det gælder således de videregående uddannelser inden for Justitsministeriet, Forsvarsministeriet og Kulturministeriet, eksempelvis uddannelser inden for politiet og Forsvaret samt uddannelserne til billedkunstner, filmfotograf, musikpædagogik, skuespiller, teatertechniker m.fl. Har man afsluttet en uddannelse som kaospilot, bevægelsespædagog eller lærer fra Den frie Lærerskole, vil man ligeledes efterfølgende kunne optages på en videregående uddannelse. Disse uddannelser omfattes ikke af begrænsningen, da de kun er delvist statsfinansieret.

33 Det gælder, hvis nyuddannede fra uddannelsen har systematisk lav ledighed, hvis optaget på uddannelserne ikke er steget med mere end 50 % i løbet af de seneste tre år, eller hvis uddannelserne ikke er dimensioneret.

34 <https://ufm.dk/uddannelse/indsatsomrader/begransning-af-dobbeltuddannelse/filer/faktaark-iii-uddannelser-der-er-undtaget-gældende-for-optaget-i-2017-og-2018.pdf>.

TABEL 4.2

Uddannelser undtaget fra begrænsningen af dobbeltuddannelser på baggrund af arbejdsmarkedsbehov gældende for optaget i 2017 og 2018

Videregående uddannelse	Uddannelse
Erhvervsakademiuddannelser	Installatør, stærkstrøm Installatør, vvs
Professionsbacheloruddannelser	Elektrisk energiteknologi Økonomi og it
Bacheloruddannelser og kandidatuddannelser	Datalogi Forsikringsmatematik Landinspektørvidenskab Matematik Matematik-økonomi Nanoscience Software
Kandidatuddannelser	Astronomi Byggeri Digitale medieteknologier Revision Statistik Sygeplejevidenskab

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Ikke længere en praktisk vej til arkitekt

Ønsker en erhvervsuddannet at videreudanne sig til arkitekt, forudsætter det, at vedkommende gennemfører en gymnasial uddannelse for herefter at søge optagelse på arkitektstudiets bacheloruddannelse.

Tidligere har en typisk vej fra erhvervsuddannet til arkitekt gået gennem bygningskonstruktøruddannelsen, som en lang række erhvervsuddannelser giver adgang til. Med en bygningskonstruktøruddannelse har man herefter haft adgang til arkitektuddannelsens bacheloruddannelse. Fra 2017 er bygningskonstruktøruddannelsen som en konsekvens af loven om begrænsning af dobbeltuddannelse ikke længere adgangsgivende. Det er heller ikke muligt at tage en kandidatuddannelse som arkitekt efter en bacheloruddannelse som bygningskonstruktør, da en kandidatuddannelse i arkitektur forudsætter en bacheloruddannelse i arkitektur.

5 Den oplevede fleksibilitet

Delanalysen af den oplevede fleksibilitet har til formål at undersøge grundskoleelevers og forældres syn på uddannelsessystemets fleksibilitet. Med fleksibilitet menes her muligheden for skift mellem ungdomsuddannelser og oplevelsen af muligheder efter endt ungdomsuddannelse. Analysen sætter fokus på de unges og forældrenes oplevelser af muligheder og fleksibilitet i uddannelsessystemet *før* start på en ungdomsuddannelse og dermed på overvejelsens betydning for selve valget af ungdomsuddannelse.

Analysen er baseret på kvalitative interviews med unge i 9. klasse og forældre til unge i 9. klasse.

Analysen viser, at de gymnasiale uddannelser er det mest attraktive uddannelsesvalg blandt de unge og forældrene, mens erhvervsuddannelserne opleves som væsentlig mindre attraktive.

Der er særligt tre rationaler i spil i de unges tilgang til valget af uddannelse, som har stor betydning for, hvordan de vælger:

- Et eksplicit fokus på, hvordan man kan maksimere fremtidsmuligheder ved at holde så mange muligheder som muligt åbne så længe som muligt, så man ikke lægger sig fast på en bestemt professionsvej for tidligt.
- En oplevelse af de længerevarende videregående uddannelser som adgangsbilletten til et spændende og interessant job og dermed et godt liv.
- Et ideal om at gå "*den lige vej*" gennem uddannelsessystemet uden for mange udfordringer og uden "*spildtid*".

Forældrenes tilgang til deres børns uddannelsesvalg er dobbeltsidet: På den ene side vil de gerne agere modvægt til det, som de oplever, er et unødigt pres, som systemet lægger på de unge. Et pres, der handler om, at de skal vælge rigtigt og komme hurtigt og sikkert gennem uddannelsessystemet. Forældrene forsøger bl.a. at agere modvægt til presset ved at sige til deres børn, at de altid kan vælge om. Men samtidig er mange af forældrene, ligesom de unge, optagede af, at de unge skal have så mange muligheder i livet som muligt og helst vælge rigtigt fra starten, så de ikke risikerer omveje eller blindgyder i uddannelsessystemet.

Modsat de gymnasiale uddannelser betragtes erhvervsuddannelserne ikke som direkte adgangsgivende til nogen typer af videregående uddannelser. Det er en udbredt opfattelse blandt både de unge og deres forældre, at det er *umuligt* at få en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, men erhvervsuddannelsesvejen opleves som uigennemskuelig og besværlig. Det er desuden generelt et perspektiv blandt de unge, at de har svært ved at se, hvorfor man overhovedet skulle videreuddanne sig som erhvervsuddannet, da en erhvervsuddannelse er erhvervskompetencegivende og dermed giver mulighed for at gå direkte ud i et job. At videreuddanne sig efter en erhvervsuddannelse bliver således betragtet som, at man har fortrudt sin erhvervsuddannelse – og dermed som et omvalg eller et sporskifte.

Både de unge og forældrene har et meget begrænset kendskab til de konkrete videreuddannelsesmuligheder med en erhvervsuddannelse. De unge har desuden ikke kendskab til erhvervsakademiuddannelserne, og kun enkelte af de forældre, der selv har en erhvervsuddannelsesbaggrund, kender dem.

Både forældrene og de unge oplever i forlængelse heraf, at uddannelsessystemet generelt er uigennemskueligt, og har samtidig en grundlæggende bekymring for, om man kan risikere at fare vild i systemet eller møde begrænsninger og blindgyder, der vil afskære en fra muligheder – både i forbindelse med skift mellem ungdomsuddannelser og i forbindelse med overgangen til videregående uddannelser.

Ses de unges og forældrenes tilgange og rationaler i sammenhæng med deres kendskab til og opfattelse af mulighederne i uddannelsessystemet, er det tydeligt, at de gymnasiale uddannelser bliver det logiske eller mest oplagte valg for en stor del af de unge. Det er således opfattelsen, at en gymnasial uddannelse holder muligheder åbne i meget længere tid, end det er muligt med en erhvervsuddannelse, og at en gymnasial uddannelse er den mest direkte adgangsbillet til de attraktive længerevarende videregående uddannelser og det mest sikre valg med den mindste risiko for omveje og spildtid.

5.1 Kendskab til mulighederne i uddannelsessystemet

De gymnasiale uddannelser bliver af både de unge og deres forældre betragtet som det ungdomsuddannelsesvalg, der repræsenterer den direkte vej til en videregående uddannelse. Videreuddannelse efter en erhvervsuddannelse opfattes af flertallet af de unge som et omvalg eller et sporskifte – videreuddannelse forekommer med andre ord kun relevant, hvis man har fortrudt sin erhvervsuddannelse.

Denne grundlæggende forståelse af den formelle tilrettelæggelse af ungdomsuddannelserne – som hhv. studieforberedende og erhvervskompetencegivende – har stor betydning for, hvordan de unge og forældrene forstår mulighederne og fleksibiliteten i uddannelsessystemet.

5.1.1 De gymnasiale uddannelser

De unge har generelt et godt kendskab til de gymnasiale uddannelser og har overblik over de overordnede principper i optagesystemet for de videregående uddannelser, herunder muligheden for at søge gennem kvote 1 og eksistensen af specifikke adgangskrav og adgangskvotienter.

De unge er klar over, at deres karakterer i gymnasiet og fagene og fagenes niveauer har betydning for deres optagelsesmuligheder på en videregående uddannelse. Samtidig er de bevidste om, at fagene ikke direkte kan afskære dem fra muligheder:

Interviewer: Så I tænker, at hvis nu I efter gymnasiet søger ind på universitetet og vil læse spansk, så kigger de på, hvilke fag I har haft i gymnasiet?

Ung: Jo altså, de kigger da sikkert, men hvis jeg nu vil være læge, tror jeg ikke, de siger ”hun har haft spansk i skolen, hun kan ikke blive læge.

De unge og forældrene ved ikke, hvorvidt de forskellige gymnasiale uddannelser (stx, hhx, htx og hf) giver de samme videreuddannelsesmuligheder, og de er usikre på, hvilken rolle uddannelsernes faglige profiler spiller for deres optagelsesmuligheder på en videregående uddannelse, fx om man

har større chance for at blive optaget på en videregående uddannelse inden for det tekniske område med en htx end med fx en hhx. Det er udbredt blandt de unge, at der hersker tvivl om, hvorvidt nogle af de gymnasiale uddannelser giver flere videreuddannelsesmuligheder end andre. Nogle af de unge mener fx, at stx er den gymnasiale uddannelse, der giver flest videreuddannelsesmuligheder, mens andre peger på htx som den gymnasiale uddannelse, der giver flest muligheder. De unge ved dog, at man på hf har færre fag på høje niveauer end på de øvrige gymnasiale uddannelser, og vurderer, at hf af den årsag giver færre videreuddannelsesmuligheder end stx, htx og hhx.

De unge og forældrene kender til eux-uddannelsen og ved, at den giver mulighed for både at videreudanne sig og at gå direkte ud og få et job. De unge vurderer dog, at eux giver færre videreuddannelsesmuligheder end en stx, hhx eller htx, fordi man ikke har fag på så høje niveauer som på de øvrige gymnasiale uddannelser.

5.1.2 Erhvervsuddannelserne

Det gælder for både de unge og forældrene, at de har meget få konkrete bud på, hvilke videreuddannelsesmuligheder der findes med en erhvervsuddannelse. Det er et gennemgående perspektiv hos de unge og forældrene, at de ikke betragter erhvervsuddannelserne som direkte adgangsgivende til nogen typer af videregående uddannelser. Enkelte unge er desuden usikre på, om man overhovedet *kan* videreudanne sig med en erhvervsuddannelse.

Ingen af de unge har kendskab til erhvervsakademiuddannelserne, og kun nogle af de forældre, der selv har en erhvervsuddannelsesbaggrund, kender til dem. Videreuddannelsesvejen fra erhvervsuddannelse til erhvervsakademiuddannelse kender de unge derfor slet ikke. Det gælder også de unge, der selv ønsker at søge en erhvervsuddannelse efter grundskolen. For disse unge er målet at blive fx tømrer, og videreuddannelse er ikke umiddelbart et perspektiv. Det er generelt opfattelsen blandt de unge, at de overordnet har svært ved at se, hvorfor man skulle videreudanne sig som erhvervsuddannet, da en erhvervsuddannelse er erhvervskompetencegivende og dermed giver mulighed for at gå direkte ud i et job.

De videreuddannelsesmuligheder efter erhvervsuddannelserne, der nævnes af de unge og forældrene, kan betegnes som trådte stier i uddannelsessystemet. Dvs. stier eller veje, som erhvervsuddannede typisk går på i uddannelsessystemet. Fx fremhæver flere vejen fra social- og sundhedsuddannelserne til sygeplejerskeuddannelsen eller vejen fra tømrer- eller elektrikeruddannelsen til ingeniøruddannelserne. Det er i forlængelse heraf tydeligt, at det har stor betydning for både de unges og forældrenes opfattelser af mulighederne, hvis de har et konkret kendskab til nogen i deres omgangskreds, som har videreuddannet sig med en erhvervsuddannelse.

På trods af denne forståelse af erhvervsuddannelserne er det et udbredt perspektiv blandt de unge og forældrene, at der ikke er nogen begrænsninger for, at man som erhvervsuddannet kan blive optaget på en videregående uddannelse. En ung beskriver systemets fleksibilitet således:

Der er ikke nogen grænse eller noget, man ikke kan [i uddannelsessystemet]. Det er bare lidt mere besværligt [hvis man ikke går den lige vej]. Men der er ingen grænse. Man gør det bare lidt sværere for sig selv.

Det er en udbredt opfattelse blandt de unge og forældrene, at videreuddannelse kræver, at man via faglig supplering læser op på nogle af de fag, som man enten ikke har haft på sin erhvervsuddannelse eller ikke har haft på et tilstrækkeligt højt niveau. Forældrene og de unge peger på gymnasial supplering eller hf-enkeltfag som mulige måder at tage faglig supplering på og dermed blive klar til at søge ind på en videregående uddannelse som erhvervsuddannet. Om det siger en forælder:

En erhvervsuddannelse tænker jeg lidt som en ren håndværksuddannelse, og der tænker jeg, at man er lidt på skole, og så er man meget ude i virksomhederne. [...] Så der tænker jeg, at man ville få et efterslæb, hvis man vil tage en videregående uddannelse. Der vil typisk være nogle krav om nogle fag på A- og B-niveau. Så de vil simpelthen ikke have boglig indsats eller bogligt pensum til, at man kan ... Man kommer simpelthen for langt bagud. Men så kan man måske tage en hf og indhente det. Det kan jeg umiddelbart forestille mig.

På trods af at forældrene og de unge har kendskab til faglig supplering som en måde at opkvalificere sig på som erhvervsuddannet for at kunne søge videre i uddannelsessystemet, er særligt forældrene i tvivl om de konkrete muligheder for faglig supplering:

De mere teoretiske uddannelser vil jeg tro, er svære at komme ind på med en erhvervsuddannelse. Man har tidligere kunnet tage nogle suppleringskurser. Det ved jeg ikke, om man stadig kan. Så kunne man blive opgraderet på matematik eller engelsk eller et eller andet.

Forældrene har generelt svært ved at gennemskue rammerne for supplering. Det er udbredt blandt forældrene, at de fx ikke ved, hvad kriterierne for at kunne deltage i faglig supplering er, hvor lang tid et suppleringskursus tager, hvor i landet der er mulighed for at tage kurset, og om det kan forsinke en unødigt, fordi der kun er holdopstart få gange om året.

Når både de unge og forældrene alligevel oplever, at mulighederne for videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse eksisterer, skyldes det ikke mindst en stor opmærksomhed på muligheden for at tage en hf. Det er en udbredt holdning blandt forældrene og de unge, at man altid kan tage en hf, hvis man har brug for at kvalificere sig yderligere for at blive optaget på en videregående uddannelse som erhvervsuddannet. Endelig er forældrene klar over, at der findes regler for dispensation på baggrund af relevant erhvervs erfaring eller lignende, og at man som erhvervsuddannet også har den mulighed for at blive optaget på en videregående uddannelse.

5.1.3 Bekymring for omveje og blindgyder

Både forældrenes og de unges overvejelser om uddannelsessystemet bærer præg af, at de oplever, at uddannelsessystemet generelt er kompliceret, og både forældre og unge har en grundlæggende bekymring for, om man kan risikere at fare vild i systemet eller møde begrænsninger og blindgyder, der vil afskære en fra muligheder.

Forældrene er generelt bekymrede for, om deres børn kommer til at tage omveje i systemet, og er bange for, at det kan blive uoverskueligt for de unge at supplere fag på niveauer, de ikke har opnået på ungdomsuddannelsen. En forælder beskriver det således:

Forælder: Jeg kan godt være bekymret for, om systemet gør, at de ikke finder den rigtige vej, så de bliver nødt til at blive i uddannelsessystemet alt for længe. [...]

Interviewer: Hvordan kunne systemet trække det ud?

Forælder: Det har jeg svært ved at gennemskue [...]. Hvis han har valgt en forkert gren på htx, eller hvis han finder ud af, at han vil en anden vej, hvad har han så af muligheder? Hvad er mulighederne for tillæg undervejs? Skal han til København i tre måneder? Det er svært at gennemskue, hvordan man gebærder sig i det, hvis man har taget den forkerte omkørsel. Det kan være, at det er enkelt, og så er der ingen grund til bekymring. Men jeg håber, at man har fokus på at gøre det let. At der er nogle links mellem de forskellige grene, så man nemt kan skifte rundt uden at starte forfra på en uddannelse.

Som denne forælders udtalelse illustrerer, er det et udbredt perspektiv blandt forældrene, at de også er bekymrede for, at de unge bliver i systemet for længe, så de unge mister motivationen og modet til at uddanne sig. Det er desuden en udbredt holdning blandt forældrene, at det er vigtigt at have fokus på fleksibiliteten i uddannelsessystemet, så de unge undgår at sidde fast uden at kunne bygge videre på det, de har med sig, eller at de risikerer at skulle starte helt forfra på en uddannelse, hvis de ikke går en direkte vej i systemet.

De unge og forældrene har ikke kendskab til de faktiske muligheder for at skifte ungdomsuddannelse. Det er en udbredt opfattelse blandt forældrene, at man kan skifte ungdomsuddannelse maksimalt tre gange, hvilket dermed kan være et udtryk for tvivl om de indførte regler om omvalg på erhvervsuddannelserne. Forældrene er i forlængelse heraf bekymrede for, at de unge får problemer, hvis de foretager omvalg og skift. En forælder beskriver her sin bekymring:

Jeg kunne godt være bange for... Hvis man får startet op på noget, man tror, man gerne vil, og man så føler, at man har valgt forkert – hvor nemt er det så at skifte? Og om det kan blive et problem. For jeg har hørt et eller andet med, at man kun kan skifte tre gange, og så er du faktisk på den. Og jeg kan godt følge konceptet, at man ikke skal tage for mange uddannelser, men man kan altså være uheldig. Der er rigtig mange unge, der er lidt usikre på sig selv i dag.

De unge har modsat forældrene ikke nogen konkrete bud på, hvor mange gange man kan skifte ungdomsuddannelse, men er meget bevidste om, at det kan være et problem at skifte fra en erhvervsuddannelse til en gymnasial uddannelse, fordi uddannelserne har hver deres grundforløb og derfor giver forskellige udgangspunkter. Det er desuden udbredt blandt forældrene, at de er bevidste om, at muligheden for at kunne skifte fra en erhvervsuddannelse til en gymnasial uddannelse også afhænger af de karakterer, man har fra grundskolen, og hvorvidt man er erklæret uddannelsesparat til gymnasiet eller ej.

Med hensyn til skift inden for de gymnasiale uddannelser er det udbredt blandt de unge, at de er klar over, at det er muligt at fortryde sit valg af gymnasial uddannelse i løbet af de første tre måneder, hvor man går på grundforløbet, så man inden for de første tre måneder kan skifte mellem stx, hhx, htx og hf. Efter de tre måneder vurderer de, at man er låst fast i sit valg. Det samme gælder valget af studieretning inden for den respektive gymnasiale uddannelse.

På erhvervsuddannelsesområdet er det omvendt en udbredt holdning blandt de unge og forældrene, at der er gode muligheder for at skifte fra en erhvervsuddannelse til en anden, og de ser ikke nogen udfordringer i forhold til denne type skift, hvis man fortryder sit valg. Det er her tydeligt, at erhvervsuddannelsessystemets opbygning i grundforløb 1 og 2 er ukendt for både de unge og forældrene, hvilket gør, at vurderingen af muligheder på erhvervsuddannelserne bliver mere diffus.

Også reglen om dobbeltuddannelse tillægges betydning af både de unge og forældrene. Hverken de unge eller forældrene kender til detaljerne i loven, men har en oplevelse af, at mulighederne i uddannelsessystemet er blevet mere begrænsede end tidligere, hvilket styrker deres bekymring om blindgyder og begrænsninger i uddannelsessystemet. Både forældre og unge understreger i forlængelse heraf vigtigheden af at vælge den rigtige uddannelse første gang.

5.2 Den oplevede fleksibilitets betydning for uddannelsesvalget

Ses de unges og forældrenes tilgange og rationaler i sammenhæng med deres kendskab til og opfattelse af mulighederne i uddannelsessystemet, er det tydeligt, at de gymnasiale uddannelser bliver det logiske eller mest oplagte valg for en stor del af de unge. Det er således en meget udbredt opfattelse, at:

- En gymnasial uddannelse holder muligheder åbne i længere tid, end det er muligt med en erhvervsuddannelse.
- En gymnasial uddannelse er den mest direkte adgangsbillet til de længerevarende videregående uddannelser, som opleves som garanter for et spændende og interessant job og dermed et godt liv.
- En gymnasial uddannelse er et mere sikkert valg, der kan sikre den mest lige vej med mindst risiko for omveje og spildtid.

For hovedparten af både de unge og forældrene opfylder erhvervsuddannelserne dermed samlet set *ikke* de kriterier, som udgør et attraktivt ungdomsuddannelsesvalg.

5.2.1 Tilgangen til uddannelsesvalget

Der er særligt tre rationaler i spil i de unges tilgang til valget af uddannelse:

For det første er det gældende for hovedparten af de unge, at de har et eksplicit fokus på, hvordan de kan maksimere deres fremtidsmuligheder og ikke træffe et endeligt professionsvalg tidligt. Det har således afgørende betydning for disse unge, at de holder så mange muligheder som muligt åbne – så længe som muligt.

For det andet er det et udbredt perspektiv blandt de unge, at de i høj grad oplever de længerevarende videregående uddannelser som adgangsbilletten til et spændende og interessant job og dermed et godt liv. Forståelsen af det gode liv ligger både i, at man har et job, som virkelig interesserer én, og i, at man kan forsørge sig selv. Allerede i 9. klasse gør mange af de unge sig derfor mange overvejelser over, hvilke videregående uddannelser der kan føre til spændende beskæftigelse og en god indkomst.

For det tredje er det et udbredt perspektiv blandt de unge, at de har et ideal om at kunne planlægge og forudsige deres vej gennem uddannelsessystemet og et udtalt ønske om ikke at afvige fra den plan, de har lagt. Ifølge de unge er den gode vej gennem uddannelsessystemet lig med den lige vej uden for mange udfordringer og uden spildtid. Den gode og lige vej indebærer, at de vælger uddannelse rigtigt i første hug og dermed ikke risikerer at skulle vælge om. De unge lægger således stor vægt på at føle sig sikre, når de træffer deres uddannelsesvalg.

Disse tre rationaler har dermed stor betydning for de unges valg af ungdomsuddannelse.

5.2.2 Det er vigtigt at holde muligheder åbne

Når det er oplevelsen, at de gymnasiale uddannelser holder muligheder åbne, skyldes det, at uddannelserne giver mulighed for en tænkepause og en modningsperiode, herunder at der er tid til at blive klogere på sit valg, være ung og dyrke det sociale, venner og fester. Modningsperioden er ikke

mindst vigtig, fordi interesser eller jobønsker kan ændre sig over tid. Det gør det vigtigt at kunne udskyde et mere afgrænset uddannelsesvalg.

Ifølge de unge kan erhvervsuddannelserne ikke opfylde dette behov for at holde mulighederne åbne. De unge, der fravælger en erhvervsuddannelse, gør det i høj grad, fordi de oplever, at man med en erhvervsuddannelse lægger sig fast på en bestemt professions- og livsvej. Valget af en erhvervsuddannelse opleves således som en meget afgørende beslutning, der afgør, hvad man skal arbejde med, og hvad man har af muligheder resten af sit liv. Og det er ikke et valg, som særligt mange af de unge føler sig klar til at træffe allerede i 9. klasse.

Det er kendetegnende for de unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, at de har en specifik faglig interesse, som de er relativt målrettede med hensyn til at forfølge. Fx er en af de unge i undersøgelsen interesseret i havearbejde og botanik og vil derfor gerne uddanne sig til gartner, og en anden har været i praktik som elektriker og blev grebet af faget:

Jeg kan bare godt lide at bruge mine hænder og har altid villet være gartner. Det er derfor, jeg har valgt det.

Jeg var hos en elektriker, og der fik jeg et stort indblik i noget af det arbejde, de laver, og hvordan arbejdsdagen er. Det var meget spændende!

Samtidig italesætter de unge en interesse for at bruge deres hænder, komme i job og få muligheden for at omsætte deres viden i praksis. For nogle i modsætning til en interesse for det boglige: ”Jeg vil gerne have en erhvervsuddannelse. Jeg er ikke så vild med boglige fag. Jeg vil hellere ud og lave noget med hænderne.”

De unge, der ønsker en erhvervsuddannelse, har derfor ikke et behov for at udskyde et valg eller holde muligheder åbne. De unge, som gerne vil på en erhvervsuddannelse, har som udgangspunkt heller ikke noget ønske om at videreuddanne sig, og videreuddannelsesmuligheder er derfor ikke afgørende for deres overvejelser om valg af ungdomsuddannelse, der primært handler om interesse i et fag og en måde at arbejde på.

De unge, der ønsker en gymnasial uddannelse, taler i begrænset omfang om en interesse for selve fagene i gymnasiet. Her er det snarere det, at gymnasiet repræsenterer en bred vifte af fag og er en adgangsbillet til de videregående uddannelser. Valget af hhx og htx adskiller sig dog fra valget af stx ved i højere grad at være et valg baseret på interesse. Det hænger sammen med, at de unge, der vælger hhx og htx, i højere grad har taget stilling til deres interesser set i forhold til uddannelsernes faglige profiler.

Når eux fravælges, er det stort set af de samme årsager, som når en ordinær erhvervsuddannelse fravælges. Selvom de unge kan se fordelene i, at en eux både er studieforberegende og dermed adgangsgivende til en videregående uddannelse og samtidig er erhvervskompetencegivende og giver mulighed for at gå direkte ud i et job, opleves eux ikke som et lige så attraktivt valg af ungdomsuddannelse som de gymnasiale uddannelser. Det hænger primært sammen med, at de unge gerne vil undgå at tage stilling til en professionsretning allerede efter grundskolens afslutning. Herudover fremhæver nogle unge, at eux tager længere tid end en stx, hhx eller htx, samtidig med at de vurderer, at uddannelsen ikke giver de samme videreuddannelsesmuligheder, fordi man ikke afslutter fagene på højt nok niveau.

5.2.3 De gymnasiale uddannelser forbindes med de spændende jobs

Det er et udbredt perspektiv blandt de unge, at de gymnasiale uddannelser giver adgang til attraktive videreuddannelsesmuligheder og til det, de betegner som spændende og højtrangerede uddannelser og jobs. Dvs. at de gymnasiale uddannelser samlet set opleves som de uddannelser, der giver de bedste fremtidsmuligheder sammenlignet med erhvervsuddannelserne.

De gymnasiale uddannelser repræsenterer således en mere eller mindre defineret prestige, som tiltrækker mange af de unge. En ung siger:

Jeg tror, at der er mange, der er vokset op med, at gymnasiet er en god ting. Man har den der tanke om, at erhvervsuddannelserne er lidt mere fastlåste. Og så lyder gymnasiet bare godt. Der er også det der med, at vi mangler flere håndværkere i Danmark, men der er et eller andet med, at unge mennesker har fået en idé om, at gymnasiet, det er det bedste.

De unge er generelt optagede af at komme til at arbejde med noget, de synes, er spændende, men også af den prestige, der er forbundet med at have et job, som har krævet en gymnasial uddannelse og en lang videregående uddannelse. Ud over et spændende job og en god indkomst er det udbredt blandt de unge, at de også er optagede af den prestige, der følger med *at få hue på*. De vil gerne opleve alle de ritualer og traditioner, der hører til det at blive student.

Det er et udbredt perspektiv blandt de unge, at en erhvervsuddannelse ikke repræsenterer samme prestige som de gymnasiale uddannelser. Det hænger særligt sammen med, at erhvervsuddannelserne ikke forbindes med adgang til lange videregående uddannelser og i sidste ende spændende og prestigefyldte jobs med en god indkomst. De unge er generelt usikre på, hvorvidt en erhvervsuddannelse kan føre til en god indkomst og dermed et godt liv, og det er noget, de er meget optagede af. En ung siger: "Der går også det der rygter om, at man ikke kan tjene så mange penge, hvis man har en erhvervsuddannelse, og der er mange, der går op i, hvor meget de kommer til at tjene." En anden ung supplerer: "Selvfølgelig, man vil jo gerne kunne sørge for sig selv."

De unge kender dagsordenen om, at Danmark kommer til at mangle faglærte, og de unge kan se fordelene i, at en erhvervsuddannelse giver direkte adgang til et job og en indkomst. Det er desuden en udbredt opfattelse blandt de unge, at man som erhvervsuddannet har gode muligheder for at arbejde sig op eller for at specialisere sig inden for sit fag, mens man er i arbejde. De unge mener desuden, at det er muligt at blive selvstændig erhvervsdrivende eller arbejde sig op og ende i en chefpost inden for sit fag som erhvervsuddannet. De unge ser således generelt gode muligheder for at avancere, når man er erhvervsuddannet. Det ændrer alligevel ikke på deres tanker om erhvervsuddannelsernes attraktivitet og deres fravalg af en erhvervsuddannelse.

Forældrene giver på samme måde udtryk for, at prestige og en god indkomst er noget, der fylder meget hos deres børn. Det er ifølge forældrene vigtigt for mange af de unge at få adgang til de gode, der følger med en god indkomst, men det er ikke noget, forældrene råder deres børn til at vælge ud fra. Det er et udbredt perspektiv blandt forældrene, at de derimod vægter det sociale aspekt af de gymnasiale uddannelser højt, såsom personlig trivsel og muligheden for at udvikle gode sociale relationer under uddannelsen. En forælder siger om sin søns uddannelsesvalg:

Der har jeg en klar holdning om, at det er vigtigt, at han vælger ud fra sine egne styrker og ønsker. Hvad han trives med og glædes over. Jeg synes, at det er mindre vigtigt nu at tænke løn, prestige og firmabil, eller hvad de andre skal. Man skal vælge ud fra sit hjerte og sin mavefornemmelse, og hvad man synes, giver mening, og hvad der føles rigtigt.

5.2.4 De gymnasiale uddannelser er den lige vej til videregående uddannelse

Det er et udbredt perspektiv blandt de unge, at de foretrækker at benytte de mest direkte og hurtigste veje i til en videregående uddannelse. I den forstand repræsenterer vejen fra en gymnasial uddannelse til en videregående uddannelse tydeligt den lige vej.

Det er ikke nok for de unge, at man med en erhvervsuddannelse kan læse videre. Man skal også kunne gøre det lige så hurtigt og direkte, som den gymnasiale vej tilbyder. De unge opfatter således ikke vejen fra en erhvervsuddannelse til en videregående uddannelse som en attraktiv vej, fordi det er deres vurdering, at en erhvervsuddannelse ikke er direkte adgangsgivende til videregående uddannelse, men kræver faglig supplerings, hvilket opfattes som spildtid.

Den fleksibilitet, der ligger i at kunne tage faglig supplerings, bygge videre på en uddannelse eller skifte uddannelsesspor, er ikke en fleksibilitet, det er attraktivt at udnytte. Det hænger tæt sammen med en udbredt fokusering på planlægning blandt de unge. Og i denne planlægning af den lige vej kommer erhvervsuddannelserne ikke i spil, hvis målet er en videregående uddannelse. Hvis den plan, man har lagt for sit uddannelsesforløb, viser sig ikke at holde, er det ifølge de unge desuden bedst at have en gymnasial uddannelse at falde tilbage på. Så har man, ifølge de unge, ikke spildt tiden, men har sikret sig mange muligheder fremadrettet. En erhvervsuddannelse, som man ender med ikke at bruge, er omvendt rent spild af tid.

De unge opfatter samtidig erhvervsuddannelserne som meget fagspecifikke sammenlignet med de gymnasiale uddannelser. Den brede vifte af fag, som man får på de gymnasiale uddannelser, giver, ifølge de unge, det bedste udgangspunkt at bygge videre på.

5.3 Forældrenes tilgang til valget

Forældrene har generelt stor betydning for de unges uddannelsesvalg og har, som de unge, også nogle grundlæggende tilgange til uddannelsesvalget, som har betydning, når de skal rådgive og støtte deres børn i valget.³⁵

5.3.1 Mellem lyst og pres

Det er udbredt blandt forældrene, at de råder deres børn til at vælge uddannelse både ud fra 1) lyst og interesse og ud fra 2) muligheder for beskæftigelse. Forældrene bruger bl.a. vendinger som "lyst", "livstilfredshed", "noget, man brænder for", "følge ens mavefornemmele og hjerte", når de taler om uddannelsesvalget. Men sideløbende med den lystbetonede tilgang til uddannelsesvalget lægger forældrene også vægt på, at der ikke findes mange ufaglærte jobs i dag, og derfor er en uddannelse afgørende for de unges muligheder for at få et job og et godt liv. Forældrene råder derfor også deres børn til at vælge uddannelse ud fra beskæftigelsesmuligheder – særligt i forhold til fremtidens arbejdsmarked, så de unge ikke risikerer at uddanne sig til at varetage et job, som kan blive overtaget af teknologien.

Herudover oplever forældrene at befinde sig i en vanskelig dobbeltrolle i forhold til deres børns uddannelsesvalg. På den ene side vil de gerne agere modvægt til det unødige pres, som de oplever, at systemet lægger på de unge. Et pres, der handler om, at de skal vælge rigtigt og komme hurtigt og sikkert gennem uddannelsessystemet. Her forsøger forældrene at få deres børn til at tage den med ro og undlade at stresser over uddannelsesvalget. Men samtidig er forældrene, ligesom de unge, optagede af, at de unge helst skal vælge rigtigt fra starten. Forældrenes bekymring går på,

³⁵ Se også rapporten *Uddannelsesvalg i 8. klasse om forældres betydning for uddannelsesvalget*.

om de unge kan miste motivationen for uddannelse, hvis de skal foretage omvalg, eller hvis vejen gennem uddannelsessystemet bliver for besværlig, når man ikke går den lige vej.

En forælder understreger:

Det er meget vigtigt, at de koncentrerer sig om uddannelse, som virkeligheden ser ud nu. Det er supervigtigt, at de rammer rigtigt. Jeg håber, 98 % af dem rammer rigtigt, selvom det gør de højst sandsynligt ikke. Der er jo også nogle, der får et nederlag, ved at de ikke har valgt rigtigt første gang. Jeg er bekymret for, hvor mange vi taber, når der kommer mere pres på. Jeg synes, der er meget pres.

Forældrene oplever således, at det er dilemmapræget, at de på den ene side gerne vil sende et signal til deres børn om, at de ikke skal føle sig pressede, og at det fx er i orden at vælge om, hvis de vælger noget, de ikke er glade for, og på den anden side har et ønske om, at deres børn vælger rigtigt fra starten og yder den indsats, der skal til, hvis de skal have gode muligheder for at vælge uddannelse og job på længere sigt. En forælder beskriver, hvordan han forsøger at agere modvægt til presset ved at råde sin søn til at tage det roligt og vente med at starte på gymnasiet:

Min søn skal i 10. klasse [...], men han har også overvejet gymnasiet. Men der må jeg sige, at jeg har manipuleret ham så kraftigt, som man kan, til at vælge gymnasiet fra på nuværende tidspunkt. Jeg har det sådan, at det skal han nok nå – ”tag 10. klasse, og hyg dig lidt med det, bliv lidt moden”. Men det er jo ikke det, man hører. Man hører jo, at man helst skal i gang så hurtigt som muligt, og hvis du går lidt ned, er det ikke så godt, du skal jo holde dampen oppe, og hvis du holder et sabbatår, trækker det ned i dit gennemsnit. Det er jo alle de historier, man hører om. Og det er rigtig ærgerligt.

5.3.2 Forældrene råder primært til det sikre uddannelsesvalg

Forældrene er generelt usikre på uddannelsessystemets rammer og regler og oplever at mangle overblik over veje og muligheder i systemet. På grund af dette har forældrene en tendens til at vejlede deres børn til de gymnasiale uddannelser, som de oplever som det sikre valg.

En forælder beskriver sine tanker om uddannelsesvalg i forhold til sin søn:

Jeg tænker jo en gymnasial uddannelse [som et godt valg], men han tænker nok mere på en handelsuddannelse. Og det er fint nok for mig, mit problem er bare, at jeg kender for lidt til det. Så jeg ved jo ikke, om det begrænser hans valg senere hen. For det er jo en mere konservativ tilgang, jeg har til det. En stx ved jeg, hvad er.

Det er et udbredt perspektiv blandt forældrene, at det er vigtigt for dem, at de unge ikke begrænser sig med deres valg af ungdomsuddannelse, således at de kan vælge frit mellem videregående uddannelser efterfølgende. I den forbindelse fremhæver forældrene de gymnasiale uddannelser som et godt valg af ungdomsuddannelse, fordi de åbner flest døre og dermed giver flest muligheder. Som forældrene fx formulerer det ”forhøjer de [gymnasiale uddannelser] de unges chancer og muligheder senere i livet”, så de potentielt kan vælge og vrage mellem uddannelser og jobs.

Ifølge forældrene er en gymnasial uddannelse også et fornuftigt valg af ungdomsuddannelse, fordi de unge ikke behøver lægge sig fast på en retning allerede i 9. klasse. Forældrene er optagede af, at deres børn ikke begrænser sig for tidligt, fordi deres interesser kan ændre sig med tiden. En forælder råder i forlængelse af dette sine børn til at vælge fag bredt og strategisk i gymnasiet:

Jeg siger til mine børn: ”Tag fagene bredt på gymnasiet, fag på A-niveau”, så de har et afsæt. Så de kan vælge det fra, hvis de finder ud af, at de vil noget andet, men så de holder mange muligheder åbne. Man kan godt skifte retning undervejs, men det nytter ikke noget, at man kun tager sang fx, fordi det er det, man vil, hvis man senere finder ud af, at man vil være ingeniør, for så kan man ikke komme ind.

Det er også en udbredt holdning blandt forældrene, at valget af en gymnasial uddannelse er et godt valg for de unge, som ikke er målrettede og afklarede, for der kan de snuse til noget forskelligt og bruge det som et springbræt til videreuddannelse. Det er ifølge disse forældre i orden, at de unge bruger gymnasiet som en modningsperiode, hvor de kan lære sig selv bedre at kende og komme nærmere et valg af fremtidsønsker.

5.3.3 Erhvervsuddannelsen kan også være et sikkert valg

Et mindre udbredt perspektiv blandt forældrene er, at en erhvervsuddannelse kan give et godt fundament at bygge videre på i forhold til videreuddannelse og karriere. Om det siger en forælder:

Dem [erhvervsuddannelserne] kan man bruge til mange ting. Jeg har en ven, som arbejdede som glasmager og tog afsæt i det og brugte det til at læse videre til ingeniør. Det er et godt fundament for unge, for hvis de har hænderne godt skruet på og også hovedet, men ikke orker skolebænken så længe, så kan de komme ud og omsætte deres viden.

Nogle af forældrene nævner, at de faktisk ser det som en fordel at have en erhvervsfaglig baggrund frem for en gymnasial baggrund i forhold til nogle typer af videregående uddannelser, og udfordrer dermed pointen om, at de gymnasiale uddannelser altid er det bedste udgangspunkt for en videregående uddannelse. Det hænger ifølge disse forældre sammen med, at en erhvervsuddannelse kan give et godt fundament for at arbejde inden for et bestemt fag, fx at man er fortrolig med et håndværk og ved, hvordan forskellige materialer fungerer. Om det siger en forælder:

Jeg ville nok have mere respekt for en ingeniør eller bygningskonstruktør med en [erhvervs]faglig uddannelse, altså med en praktisk uddannelse bag sig, og så en, der har taget en overbygning. Jeg tror, at det er godt, hvis man fx vil læse til arkitekt, at man også har en praktisk uddannelse, så man ved, hvordan et eller andet materiale opfører sig. Men det er jo sådan mere min egen holdning til det. Jeg ved, at man kan komme begge veje på nogle af de der uddannelser.³⁶ Med de uddannelser, som har et praktisk element ind over sig, der tror jeg, at det er en rigtig god idé, hvis man også ved, hvordan et element opfører sig. Du kan ikke lave et byggeri, hvis du ikke kender noget til dimensioner og styrken på det tag, der skal laves.

Nogle forældre peger også på, at en erhvervsuddannelse kan være et godt valg, hvis man som ung er i tvivl om, hvad man vil. Disse forældre fremhæver, at man får mulighed for at snuse til et fag, prøve sig selv af og på den måde komme tættere på det, man gerne vil. Med en erhvervsuddannelse som udgangspunkt for en videregående uddannelse får man desuden mulighed for at bygge sin viden og sine kompetencer op i etaper. Det giver samtidig noget at falde tilbage på, hvis man enten fortryder sit valg af videregående uddannelse eller alligevel ikke ønsker at arbejde med det, man har videreuddannet sig til. Om det siger en forælder:

³⁶ Det er dog ikke muligt at søge ind på arkitektstudiet med en erhvervsuddannelse, da optagelse forudsætter en gymnasial eksamen, jf. kapitel xx.

Fx som social- og sundhedsassistent kan du komme videre til uddannelsen til fysioterapeut eller sygeplejerske, hvis du fx ikke har højt nok snit. Det er fint, at mange tager den vej. Fx sygeplejerskeuddannelsen, der tager fire år, den behøver man så ikke fortsætte på, hvis man vil koncentrere sig om pleje og gå den vej. Du kan bygge dine kompetencer op i etaper og finde ud af, hvad du vil, undervejs.

På trods af at disse forældre anser en erhvervsuddannelse som et godt udgangspunkt for at videreudanne sig, giver forældrene også udtryk for bekymring i forbindelse med valget af en erhvervsuddannelse. Bekymringerne handler særligt om manglen på praktikpladser, fysisk nedslidning og manglende muligheder for videregående uddannelse. En forælder nævner fx, at det ville give anledning til en vis bekymring for ham, hvis hans søn overvejede en erhvervsuddannelse, fordi han er usikker på, hvilke konkrete videreuddannelsesmuligheder en erhvervsuddannelse giver.

6 Den praktiserede fleksibilitet

I dette kapitel undersøger vi den praktiserede fleksibilitet i uddannelsessystemet gennem tre analyser af hhv. omfanget af skift mellem ungdomsuddannelser, overgangen til videreuddannelse og endelig karrieremobiliteten for erhvervsuddannede, hvilket indbefatter både udvikling vedrørende brancheskift og færdighedsniveauer for erhvervsuddannede.

Analyserne er baseret på registeranalyser af årgangene, der gennemførte en ungdomsuddannelse i enten 2006, 2011 eller 2016, samt de personer, der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016.

I kapitlet indgår løbende en række casebeskrivelser, som illustrerer forskellige personers veje gennem uddannelsessystemet. De eksemplificerer således nogle af de uddannelses- og karriereveje, som belyses gennem registeranalyserne.

Skift mellem ungdomsuddannelser

Analyserne af skift mellem ungdomsuddannelser viser, at en tredjedel af de personer, der afsluttede en ungdomsuddannelse i de tre undersøgte årgange, tidligere havde påbegyndt mindst én anden ungdomsuddannelse.³⁷

Analyserne viser dog, at der på tværs af de forskellige ungdomsuddannelser er betydelige forskelle i omfanget af uddannelsesskift forud for en gennemført ungdomsuddannelse. Mere end halvdelen af alle hf- (52 %) og eud-uddannede (57 %) har foretaget uddannelsesskift forud for den gennemførte ungdomsuddannelse, mens andelen er væsentlig mindre for stx- (2 %), htx- (7 %) og hhx-uddannede (15 %).

Mere end hver tredje hf-uddannede har gået på en erhvervsuddannelse forud for sin hf-uddannelse. 5 % af de hf-uddannede har desuden gennemført en hel erhvervsuddannelse forud for deres hf-uddannelse, således at de har både en erhvervsuddannelse og en hf-uddannelse. Samtidig har hver femte hf-uddannede gået på en anden gymnasial uddannelse forud for hf.

37 % af de erhvervsuddannede har gennemført en anden ungdomsuddannelse forud for den gennemførte erhvervsuddannelse. Næsten hver femte (19 %) af de erhvervsuddannede har tidligere gennemført en anden erhvervsuddannelse og har dermed mindst to erhvervsuddannelser. I en stor del af tilfældene er der tale om personer, der uddanner sig på et højere niveau inden for samme fag, herunder social- og sundhedshjælpere, der videreuddanner sig til social- og sundhedsassistenter, eller personer, der gennemfører en nært beslægtet erhvervsuddannelse, herunder detailhandelsuddannede, der efterfølgende gennemfører kontoruddannelsen. Der er dog også en stor andel, der foretager et decideret sporskifte ved at gennemføre en helt anden type erhvervsuddannelse end den først gennemførte. Fx er der en stor andel detailhandel- og kontoruddannede, der efterfølgende uddanner sig inden for social- og sundhedsområdet.

³⁷ Begrebet *påbegyndt* dækker over både afbrudte og gennemførte ungdomsuddannelser.

Analyserne viser desuden, at hver femte erhvervsuddannede havde gennemført en gymnasial uddannelse, før de gennemførte deres erhvervsuddannelse.

Overgang til videregående uddannelse

Analyserne viser, at der er en stærk sammenhæng mellem den gennemførte ungdomsuddannelse og typen af videregående uddannelse, der påbegyndes. Studerende med stx-baggrund vælger fx i højere grad en universitetsbacheloruddannelse og i mindre grad en erhvervsakademiuddannelse sammenlignet med studerende med baggrund i andre gymnasiale uddannelser. Studerende med eud-baggrund vælger oftest en erhvervsakademi- eller professionsbacheloruddannelse, og der er i denne gruppe samt gruppen af studerende med hf-baggrund den mindste andel, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse.

På alle videregående uddannelsesniveauer er der endvidere en stærk sammenhæng mellem valg af ungdomsuddannelse og valg af den specifikke videregående uddannelse. Ser man fx på valg af uddannelse på professionsbachelorniveauet, er de merkantile og tekniske videregående uddannelser mest populære blandt studerende med hhv. hhx- og htx-baggrund, mens studerende med hf- og stx-baggrund i højere grad vælger samfundsvidenskabelige og sundhedsfaglige videregående uddannelser.

Omkring halvdelen (46 %) af alle studerende på de videregående uddannelser med erhvervsuddannelsesbaggrund har *også* en gymnasial uddannelse eller anden adgangsgivende eksamen, mens den øvrige halvdel udelukkende har en erhvervsuddannelsesbaggrund.

To ud af tre studerende (66 %) med kun erhvervsuddannelsesbaggrund vælger en professionsbacheloruddannelse. De tre mest valgte professionsbacheloruddannelser er pædagog, byggeri- og anlægsteknik og sygeplejerske.

En fjerdedel af de erhvervsuddannede (26 %), der er optaget på deres første videregående uddannelse, har påbegyndt en videregående uddannelse inden for ét år efter endt uddannelse, mens fire ud af ti (41 %) påbegynder en videregående uddannelse inden for to år efter endt uddannelse.

Mobiliteten for erhvervsuddannede

I alt 18.320 personer gennemførte i 2006 en erhvervsuddannelse uden efterfølgende at påbegynde en anden ungdomsuddannelse og uden tidligere at have gennemført en gymnasial uddannelse eller anden adgangsgivende uddannelse. Ser vi på overgangen til videregående uddannelse for denne gruppe, der kun har gennemført en erhvervsuddannelse, har 12 % efterfølgende påbegyndt en videregående uddannelse. Heraf har 32 % påbegyndt en erhvervsakademiuddannelse, og 64 % har påbegyndt en professionsbacheloruddannelse, mens 4 % har påbegyndt en lang videregående uddannelse.

En stor del af de erhvervsuddannede, der videreuddanner sig, læser på en videregående uddannelse, der fagligt set ligger i forlængelse af deres erhvervsuddannelse. Inden for hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik påbegynder 79 % af de personer, som videreuddanner sig, pædagoguddannelsen eller sygeplejerskeuddannelsen. Inden for hovedområdet Teknologi, byggeri og transport påbegynder 56 % af de personer, som videreuddanner sig, uddannelsen inden for byggeri- og anlægsteknik eller installatøruddannelsen. Disse områder kan dermed karakteriseres som veletablerede videreuddannelsesveje.

Der er imidlertid også en betydelig andel af de personer, der videreuddanner sig inden for hovedområderne Kontor, handel og forretningsservice og Jordbrug, fødevarer og oplevelser, der foretager et sporskifte ved at vælge en videregående uddannelse, der fagligt set ikke er beslægtet med

deres erhvervsuddannelsesbaggrund. Eksempelvis påbegynder 36 % af de personer, der videreuddanner sig inden for hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice, efterfølgende pædagoguddannelsen.

Ser vi på brancheskift efter endt uddannelse, også kaldet den horisontale karrieremobilitet, viser analysen, at hovedparten af de erhvervsuddannede i årene efter endt uddannelse arbejder i brancher, der fagligt set er meget nært beslægtede med deres uddannelse. Sporskifte til andre typer af brancher forekommer dermed sjældent for personer, der kun har en erhvervsuddannelse og ikke gennemfører en videregående uddannelse.

Blandt erhvervsuddannede findes dog en vis udvikling i forhold til de jobfunktioner, som erhvervsuddannede varetager – også kaldet vertikal mobilitet. 17 % af de erhvervsuddannede varetager således en jobfunktion på et højere færdighedsniveau i 2015, ni år efter endt uddannelse, sammenlignet med i 2007, ét år efter endt uddannelse.

Fordelt på de fire hovedområder findes den største vertikale mobilitet inden for Kontor, handel og forretningsservice, hvor 31 % arbejder på et højere færdighedsniveau, og den mindste mobilitet inden for området Omsorg, sundhed og pædagogik, hvor kun 5 % arbejder på et højere færdighedsniveau. Med hensyn til uddannelsesniveau er der ligeledes stor variation. Den største vertikale mobilitet findes på en række merkantile og teknologiske erhvervsuddannelser, herunder fx finansuddannelsen og digital media- og web-integrator-uddannelserne, hvor hhv. 73 % og 52 % arbejder på et højere færdighedsniveau ni år efter endt uddannelse, mens den er lille på en række af de største erhvervsuddannelser, herunder social- og sundhedsuddannelsen (3 %), tømreruddannelsen (5 %) og mureruddannelsen (6 %).

6.1 Skift mellem ungdomsuddannelser

Analysen af skift mellem ungdomsuddannelser afdækker tidligere påbegyndte eller gennemførte ungdomsuddannelser forud for den gennemførte ungdomsuddannelse i de tre kohorter, der ligger til grund for analyserne.

6.1.1 Ungdomsuddannelser i tre kohorter

I det følgende ser vi nærmere på de tre kohorter af elever, der har afsluttet en kompetencegivende ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 og 2016.

Tabel 6.1 viser, hvordan dimittender fra ungdomsuddannelser i de tre undersøgte kohorter fordeler sig på de forskellige ungdomsuddannelser. Tabellen viser, at der er sket en stigning i antallet af personer, der har afsluttet en ungdomsuddannelse, i perioden 2006-16. 60.408 personer afsluttede en kompetencegivende ungdomsuddannelse i 2006, mens 71.274 og 72.413 personer afsluttede en kompetencegivende ungdomsuddannelse i hhv. 2011 og 2016.

Samlet set er der sket en stor stigning i andelen af dimittender fra de gymnasiale uddannelser, som er steget fra 50 % i 2006 til 63 % i 2016. Parallelt med denne udvikling er der sket et stort fald i andelen af erhvervsuddannede, fra 50 % i 2006 til 35 % i 2016.

Den største stigning er sket i andelen af stx-uddannede. I 2006 afsluttede 29 % en stx, og 50 % en erhvervsuddannelse. I 2016 var andelen af stx-uddannede steget med ti procentpoint til 39 %, mens andelen af erhvervsuddannede faldt med 15 procentpoint til 35 %. Andelen af hf-uddannede er steget lidt fra 7 % i 2006 til 9 % i 2016, mens andelen af hhx-uddannede og htx-uddannede har været relativt stabil i de tre kohorter med hhv. 10 % og 5 % i gennemsnit.

TABEL 6.1

Ungdomsuddannelsestype afsluttet i hhv. 2006, 2011 og 2016 (N = 204.096)

	2006 (n = 60.408)	2011 (n = 71.274)	2016 (n = 72.413)
Erhvervsuddannelse	50 %	46 %	35 %
Stx	29 %	32 %	39 %
Hf	7 %	7 %	9 %
Hhx	11 %	10 %	11 %
Htx	4 %	5 %	5 %
Andet	1 %	1 %	1 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Kategorien "Andet" omfatter studenterkursus, International Baccalaureate, adgangseksamen til ingeniøruddannelserne og adgangsgivende værkstedsskoleforløb.

6.1.2 Antallet af skift mellem ungdomsuddannelser

I dette afsnit analyserer vi udviklingen i antallet af skift mellem ungdomsuddannelser og giver en karakteristik af, hvilke typer af ungdomsuddannelser der foregår flest skift til og fra.

Tabel 6.2 viser antallet af påbegyndte ungdomsuddannelser for personer, der afsluttede en ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 og 2016. Der er i perioden 2006-16 sket en lille stigning i andelen af personer, der kun har påbegyndt en ungdomsuddannelse. I 2006 var det 66 %, der kun påbegyndte og færdiggjorde én ungdomsuddannelse, mens andelen i 2016 var steget til 71 %.

TABEL 6.2

Antal påbegyndte ungdomsuddannelser for personer, der afsluttede en ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 og 2016 (N = 203.998)

Antal påbegyndte ungdomsuddannelser	2006	2011	2016	Total
1	66 %	68 %	71 %	68 %
2	24 %	21 %	20 %	22 %
3	8 %	8 %	7 %	7 %
4+	2 %	3 %	3 %	3 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Det tæller med som én påbegyndt ungdomsuddannelse, hvis personen har det samme antal erhvervsfaglige grundforløb som erhvervsfaglige hovedforløb. Det tæller som to påbegyndte ungdomsuddannelser, hvis personen eksempelvis har gennemført to erhvervsfaglige grundforløb og kun ét erhvervsfagligt hovedforløb.

Tabel 6.3 nedenfor viser dog, at der er store forskelle i omfanget af uddannelsesskift på tværs af de forskellige ungdomsuddannelser.

Over halvdelen af de personer, der har færdiggjort eud eller hf (hvh. 57 % og 52 % i gennemsnit for de tre kohorter), har tidligere gået på en anden ungdomsuddannelse, mens dette kun gør sig gældende for 15 % af de hhx-uddannede, 7 % af de htx-uddannede og 2 % af de stx-uddannede.

En stigende andel af de personer, der gennemfører en hf, har tidligere påbegyndt mindst en anden ungdomsuddannelse. Andelen af de hf-uddannede, som har foretaget mindst ét uddannelseskift, er steget i perioden 2006-16. Således var andelen i 2006 på 47 %, i 2011 på 52 % og i 2016 på 55 %.

TABEL 6.3

Andelen af personer, der har foretaget mindst ét uddannelseskift, fordelt på forskellige ungdomsuddannelser

	2006	2011	2016
Eud	56 %	55 %	59 %
Stx	2 %	3 %	3 %
Hf	47 %	52 %	55 %
Hhx	17 %	14 %	13 %
Htx	7 %	6 %	7 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

6.1.3 Hvilke uddannelser skiftes der fra og til?

Analyserne har vist, at en betydelig andel af eleverne på ungdomsuddannelserne, herunder særligt på hf og erhvervsuddannelserne, foretager mindst ét uddannelseskift undervejs i deres uddannelsesforløb. I det følgende ser vi nærmere på disse uddannelseskift med henblik på at identificere de mest udbredte uddannelseskift blandt elever på de forskellige ungdomsuddannelser.

Når vi ser helt overordnet på de to største ungdomsuddannelser, nemlig erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser, viser analysen, at omfanget af uddannelseskift er størst mellem erhvervsuddannelserne og fra de gymnasiale uddannelser til erhvervsuddannelserne.

Tabel 6.4 viser, hvor stor en andel af de gymnasialt uddannede i de tre kohorter der tidligere har påbegyndt og eventuelt afsluttet en eud eller en anden gymnasial uddannelse. Tabellen viser, at 7 % af personerne tidligere har påbegyndt eller gennemført et erhvervsfagligt grundforløb eller hovedforløb, mens 5 % tidligere har påbegyndt en anden gymnasial uddannelse.

TABEL 6.4

Personer med afsluttet gymnasial uddannelse, der tidligere har afbrudt eller gennemført en erhvervsuddannelse eller afbrudt en anden gymnasial uddannelse

	2006 (n = 29.934)	2011 (n = 38.281)	2016 (n = 45.908)
Har tidligere afbrudt eller gennemført en eud	7 %	7 %	7 %
Har tidligere afbrudt en anden gymnasial uddannelse	4 %	5 %	5 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabel 6.5 viser, hvor stor en andel af de erhvervsuddannede i de tre kohorter der tidligere har påbegyndt en gymnasial uddannelse eller en anden erhvervsuddannelse. Tabellen viser, at 8 % af de erhvervsuddannede tidligere har afbrudt en gymnasial uddannelse, 20 % har tidligere gennemført en gymnasial uddannelse, mens 29 % tidligere har påbegyndt eller eventuelt afsluttet en anden erhvervsuddannelse (grundforløb eller hovedforløb).

TABEL 6.5

Personer med en afsluttet erhvervsuddannelse, der tidligere har afbrudt eller gennemført en gymnasial uddannelse eller afbrudt en anden erhvervsuddannelse

	2006 (n = 29.937)	2011 (n = 32.381)	2016 (n = 25.646)	Total (n = 87.964)
Har afbrudt en gymnasial uddannelse	8 %	8 %	9 %	8 %
Har gennemført en gymnasial uddannelse	22 %	18 %	21 %	20 %
Har været omkring en anden eud-uddannelse	26 %	28 %	33 %	29 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

I det følgende ser vi nærmere på disse uddannelsesskift ved at bryde analyserne ned på uddannelsesniveau og ved at undersøge, hvor stor en andel af uddannelsesskiftene der forekommer på baggrund af hhv. afbrudte og gennemførte uddannelser.

Tabel 6.6 viser, hvor mange af de erhvervsuddannede i de tre undersøgte kohorter der har afbrudt eller gennemført en anden ungdomsuddannelse forud for den gennemførte erhvervsuddannelse i hhv. 2006, 2011 og 2016. Omkring 37 %³⁸ af de erhvervsuddannede har gennemført en anden ungdomsuddannelse forud for deres erhvervsuddannelse.

38 De 37 % kan ikke direkte aflæses i tabellen, da nogle personer kan indgå i flere af rækkerne, hvis de eksempelvis har gennemført både en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse forud for erhvervsuddannelsen afsluttet i hhv. 2006, 2011 og 2016.

TABEL 6.6

Personer med en afsluttet erhvervsuddannelse, der tidligere har afbrudt eller gennemført en anden ungdomsuddannelse

	2006 (n = 29.937)	2011 (n = 32.381)	2016 (n = 25.646)	Total (n = 87.964)
Afbrudt eud-hovedforløb	8 %	10 %	12 %	10 %
Gennemført eud-hovedforløb	19 %	20 %	19 %	19 %
Afbrudt stx	3 %	3 %	3 %	3 %
Gennemført stx	7 %	6 %	7 %	7 %
Afbrudt hf	2 %	2 %	2 %	2 %
Gennemført hf	4 %	3 %	5 %	4 %
Afbrudt hhx	3 %	3 %	3 %	3 %
Gennemført hhx	10 %	7 %	8 %	8 %
Afbrudt htx	1 %	2 %	1 %	1 %
Gennemført htx	1 %	1 %	2 %	1 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at 20 % af de erhvervsuddannede har gennemført en gymnasial uddannelse forud for deres erhvervsuddannelse. Derudover har 10 % i gennemsnit afbrudt den erhvervsuddannelse, de var i gang med, for at starte på og gennemføre den samme eller en ny erhvervsuddannelse på et senere tidspunkt.

19 % af de erhvervsuddannede har tidligere gennemført en eller flere andre erhvervsuddannelser, således at disse personer har mindst to erhvervsuddannelser. 14.476 af disse personer, svarende til 85 %, har gennemført to erhvervsuddannelser, mens 2.347, svarende til 14 %, har gennemført tre erhvervsuddannelser.

Når vi ser nærmere på den gruppe af personer, der har gennemført to erhvervsuddannelser, er der særligt fire uddannelser, der skiller sig ud. Det gælder social- og sundhedshjælperuddannelsen, detailhandelsuddannelsen, landbrugsuddannelsen og kontoruddannelsen. Den overvejende majoritet af dem, der har gennemført to erhvervsuddannelser, har en af disse fire uddannelser som deres først gennemførte erhvervsuddannelse.³⁹

Tabel 6.7 nedenfor viser for disse fire uddannelser hhv. den første og den anden gennemførte erhvervsuddannelse for personer, der har gennemført to erhvervsuddannelser.

84 % af de social- og sundhedshjælpere, der tager en anden erhvervsuddannelse, gennemfører social- og sundhedsassistentuddannelsen. Desuden er der mindre andele af social- og sundhedshjælperne, der gennemfører pædagogisk assistent-uddannelsen (2 %) og sundhedsservicesekretæruddannelsen (2 %), der også ligger i faglig forlængelse af social- og sundhedshjælperuddannelsen. Endelig gennemfører 4 % kontoruddannelsen, og 1 % tandklinikassistentuddannelsen.

³⁹ Over halvdelen (61 %) af de personer, der har gennemført to erhvervsuddannelser, har en af disse fire uddannelser som deres første gennemførte erhvervsuddannelse.

Hver tredje (35 %) detailhandelsuddannede, der tager en anden erhvervsuddannelse, gennemfører social- og sundhedshjælperuddannelsen. Derudover gennemfører næsten hver femte (18 %) kontoruddannelsen.

Den overvejende majoritet af de landbrugsuddannede, der tager en anden erhvervsuddannelse, gennemfører andre erhvervsuddannelser inden for landbruget. I mange af tilfældene er der tale om personer, der supplerer landbrugsuddannelsens modul 2 med en lederuddannelse inden for landbrug (herunder drifts-, produktions- eller virksomhedsleder), en uddannelse til agrarøkonom eller en specialisering i husdyr eller planter.

Mere end halvdelen (51 %) af de kontoruddannede, der tager en anden erhvervsuddannelse, gennemfører social- og sundhedshjælperuddannelsen (43 %) eller social- og sundhedsassistentuddannelsen (8 %). Derudover gennemfører 15 % en anden specialisering inden for kontorområdet, herunder særligt kontoruddannelsen med speciale som lægesekretær.

TABEL 6.7

Første og anden gennemførte erhvervsuddannelse hos erhvervsuddannede, der har gennemført to erhvervsuddannelser

Første gennemførte erhvervsuddannelse	Anden gennemførte erhvervsuddannelse
Social- og sundhedshjælper (n = 4.831)	Social- og sundhedsassistent (84 %) Kontoruddannelsen (4 %) Pædagogisk assistent (2 %) Sundhedsservicesekretær (2 %) Tandklinikassistent (1 %)
Detailhandelsuddannelsen (n = 3.050)	Social- og sundhedshjælper (35 %) Kontoruddannelsen (18 %) Social- og sundhedsassistent (7 %) Pædagogisk assistent (4 %) Serviceassistent (3 %)
Landbrugsuddannelsen (n = 1.229)	Landbrugsuddannelsen (71 %) Gartner (6 %) Social- og sundhedshjælper (4 %) Tømrer (2 %) Kontoruddannelsen (1 %)
Kontoruddannelsen (n = 1.242)	Social- og sundhedshjælper (43 %) Kontoruddannelsen (15 %) Social- og sundhedsassistent (8 %) Pædagogisk assistent (3 %) Detailhandelsuddannelsen (3 %)

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabel 6.8 viser, hvor mange af de hf-uddannede i de tre undersøgte kohorter der har afbrudt eller gennemført en anden ungdomsuddannelse forud for den gennemførte ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 og 2016. Tabellen viser, at 20 % af de hf-uddannede har gået på en anden gymnasial uddannelse uden at gennemføre, mens 31 %⁴⁰ har gået på en erhvervsuddannelse forud for hf-uddannelsen.

⁴⁰ Disse 31 % kan ikke aflæses direkte i tabellen. De dækker over personer, som har afsluttet en hf, og som tidligere har enten afbrudt et eud-grundforløb, gennemført et eud-grundforløb, afbrudt et eud-hovedforløb eller gennemført et eud-hovedforløb.

Dette indikerer, at hf udgør et alternativ for en stor gruppe af personer, der afbryder deres gymnasiale eller erhvervsfaglige uddannelse, samt for erhvervsuddannede, der ønsker en gymnasial uddannelse for eventuelt at kunne søge ind på en videregående uddannelse.

TABEL 6.8

Personer med afsluttet hf-uddannelse, der tidligere har afbrudt eller gennemført en erhvervsuddannelse eller en anden gymnasial uddannelse

	2006 (n = 4.080)	2011 (n = 5.067)	2016 (n = 6.327)	Total (n = 15.474)
Afbrudt eller gennemført et eud-grundforløb	23 %	29 %	33 %	29 %
Afbrudt et eud-hovedforløb	4 %	5 %	6 %	5 %
Gennemført et eud-hovedforløb	3 %	4 %	8 %	5 %
Afbrudt stx	10 %	11 %	12 %	12 %
Afbrudt hf	1 %	1 %	1 %	1 %
Afbrudt hhx	4 %	6 %	5 %	5 %
Afbrudt htx	3 %	3 %	3 %	3 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser endvidere, at størstedelen af uddannelseskiftene til hf er sket fra afbrudte stx-forløb eller af personer, som har afbrudt eller gennemført en erhvervsuddannelse. Derudover viser tabellen, at andelen af hf-uddannede med afbrudte stx- eller erhvervsuddannelsesforløb er steget i perioden 2006-16. Den mest markante stigning er at finde hos gruppen, der har afbrudt eller gennemført et grundforløb på en erhvervsuddannelse, hvor der er tale om en stigning på 10 procentpoint fra 23 % i 2006 til 33 % i 2016.

Der er generelt meget få personer, der påbegynder en erhvervsuddannelse for herefter at gennemføre en stx eller en htx. Der er i gennemsnit kun 1 % af dem, der afslutter en stx, som tidligere har været i gang med et erhvervsfagligt grundforløb. Ligeledes er der få personer, som begynder på en erhvervsuddannelse for herefter at skifte til og gennemføre en hhx. I gennemsnit er der 9 %, der har afbrudt eller gennemført et erhvervsfagligt grundforløb for herefter at gennemføre en hhx. Denne andel har dog været faldende, da 12 % i 2006 havde afbrudt eller gennemført et erhvervsfagligt grundforløb, mens andelen var 10 % i 2011 og 7 % i 2016.

Andreas – stx-student og uddannet tømrer, som vil videreudanne sig til diplomingeniør i bygningsdesign

Andreas er 24 år og arbejder som tømrer. Han har lige afsluttet matematik og fysik som suppleringsfag på aftenskole og skal supplere yderligere for at blive optaget på diplomingeniøruddannelsen i bygningsdesign.

Kan ikke bruge fagene fra sin stx-uddannelse

Efter grundskolen startede Andreas på stx, hvor han tog en humanistisk linje med ambitionen om senere at læse psykologi eller antropologi på universitetet. Da han var blevet student, var han dog blevet træt af de humanistiske fag og den akademiske arbejdsform og savnede at lave noget mere praktisk og håndgribeligt. Han startede derfor i stedet på tømreruddannelsen (eud). I dag arbejder Andreas som tømrer, og hans interesser har ændret sig i retning af det naturvidenskabelige område. Han supplerer derfor med matematik og fysik ved siden af sit arbejde som tømrer for at blive optaget på diplomingeniøruddannelsen i bygningsdesign. Andreas oplever i dag udfordringer på grund af sit valg af studieretning på stx. Han kan nemlig ikke bruge de faglige niveauer, han har fra stx, til at komme ind på diplomingeniøruddannelsen, men skal i stedet bruge tid på at tage faglig suppleringsfag. Han oplever dog, at mulighederne for faglig suppleringsfag er gode, fordi kurserne kan tilrettelægges både på fuldtid, på deltid og på aftenskole.

Fortryder ingen af sine uddannelser

Andreas fortryder ikke, at han er blevet tømrer, men han ønsker med tiden at komme væk fra byggepladsernes larm og støv, og det er derfor, han vil læse videre til ingeniør. Han ser frem til fortsat at være involveret i byggesager, men uden at være udøvende håndværker. Andreas mener, at han havde en fordel ved at være stx-student, da han startede i lære som tømrer, fordi han var mere moden og dannet og havde nogle visioner, hvilket gav ham overskuddet til at kunne håndtere forskellige udfordringer på uddannelsen. Andreas synes, at det er ærgerligt, at nogle ser ned på erhvervsuddannelserne. Han havde let ved fagene på stx og synes ikke, niveauet var højt, men oplevede derimod større faglige udfordringer på tømreruddannelsen. Samlet set mener han, at det at tage to ungdomsuddannelser har været et godt valg for ham, fordi han har kunnet prøve sine interesser af og har fået nogle alsidige kompetencer.

Emil – hhx-student og uddannet murer, som videreuddanner sig til bygningskonstruktør

Emil er 26 år og arbejder som murer. Han har søgt ind på uddannelsen som bygningskonstruktør.

Skoletræt efter hhx

Efter 9. klasse tog Emil en hhx-uddannelse med ambitionen om at uddanne sig til revisor. I mellemtiden blev han skoletræt og mistede interessen for revision. Han mistede derfor også lysten til at læse videre på universitetet. Efter at han havde afsluttet sin hhx-uddannelse, begyndte han at arbejde på et landsted. Her fik han smag for at bruge sine hænder og blev glad for alsidigheden ved at arbejde med et håndværk. Han startede derfor på mureruddannelsen (eud), hvor han nød afvekslingen mellem at være på skole og at være i praktik i en virksomhed.

Ønskede ikke at lægge sig fast på en retning

Da Emil gik i 9. klasse og skulle vælge uddannelse, følte han sig ikke moden nok til at vælge en erhvervsuddannelse og valgte i stedet hhx. Selvom det har kostet tid at tage to ungdomsuddannelser, oplever Emil, at det har gjort ham mere sikker på sig selv. Emil mener ikke, han var startet på en erhvervsuddannelse, hvis han ikke havde taget hhx først. Han var nemlig ikke klar til at lægge sig fast på en retning i 9. klasse, og det var vigtigt for ham at være sikker på, at han ikke lukkede nogen døre i forhold til sine videreuddannelsesmuligheder.

Har et godt udgangspunkt for at læse videre

Det har givet Emil en god ballast og et godt udgangspunkt for at læse videre til bygningskonstruktør, at han er både hhx-student og erhvervsuddannet. Da han gik på mureruddannelsen, oplevede han, at de andre elever, der ligesom ham selv havde en gymnasial uddannelse, var særligt gode til at møde op til undervisningen og ikke blev skræmt af fx opgaveskrivning og prøver. Det, at Emil har en baggrund som hhx-student, er med til at give ham mod på at videreuddanne sig, og han bliver ikke skræmt af at skulle tilbage på skolebænken. Hans baggrund som murer giver ham en fordel, fordi han bl.a. har erfaring med at være i kontakt med arkitekter, ingeniører og konstruktører. Hans baggrund som murer har sammen med hans baggrund som hhx-student bekræftet ham i, at han har et godt udgangspunkt for at læse videre til bygningskonstruktør.

Eux-uddannelsen fandtes ikke, da Emil selv skulle vælge uddannelse, men han havde valgt den, hvis han havde haft muligheden. Han mener, at eux-uddannelsen giver en god ballast, fordi man får to gode uddannelser i én. Han fremhæver også, at eux-uddannelsen er god for skoletrætte unge, fordi blandingen af boglige og praktiske fag giver en god afveksling, hvilket kan gøre det nemmere for skoletrætte unge at gennemføre en gymnasial uddannelse.

6.2 Overgang til videreuddannelse

I dette afsnit analyserer vi overgangen til videreuddannelse efter en ungdomsuddannelse på baggrund af optaget på videregående uddannelser i 2016.

6.2.1 Ungdomsuddannelsesbaggrund blandt studerende på videregående uddannelser

I dette afsnit ser vi nærmere på de studerendes uddannelsesbaggrund, herunder på fordelingen af de studerendes ungdomsuddannelsesbaggrund, samt hvilke uddannelsesområder og uddannelser der er mest udbredte blandt elever fra de forskellige ungdomsuddannelser.

Analyserne er baseret på 62.763 personer, der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016.⁴¹ 16 % blev optaget på en erhvervsakademiuddannelse, 43 % på en professionsbacheloruddannelse, og 41 % på en universitetsbacheloruddannelse.

Tabel 6.9 viser, at personer med en stx-baggrund udgør 55 % af det samlede optag i 2016, og at de dermed udgør den største gruppe af optagede. Personer med hhx-baggrund er den andenstørste gruppe (15 %), mens personer med hf-baggrund er den tredjestørste gruppe (12 %). Htx (8 %) og eud (8 %) udgør de mindste grupper blandt de optagede i 2016.

TABEL 6.9

Ungdomsuddannelsesbaggrund for personer optaget på videregående uddannelser i 2016

	Erhvervsakademi	Professionsbachelor	Universitetsbachelor	Andel af alle optagede
Stx (n = 34.327)	10 %	38 %	52 %	55 %
Hf (n = 7.578)	19 %	61 %	20 %	12 %
Hhx (n = 9.179)	27 %	35 %	39 %	15 %
Htx (n = 5.004)	16 %	41 %	44 %	8 %
Eud (n = 5.263)*	28 %	66 %	5 %	8 %
Total (n = 62.763)**	16 %	43 %	41 %	100 %*

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

* Denne kategori omfatter personer, der kun har gennemført en erhvervsuddannelse. Antallet af personer, der har både en erhvervsuddannelse og en gymnasial uddannelse eller anden adgangsgivende uddannelse, er 4.419, således at antallet af personer med en erhvervsuddannelse samlet set udgør 9.682 personer. Studerende, der fx har både stx- og eud-baggrund, er i denne tabel indplaceret i kategorien "Stx".

** Andelen af optagede på en videregående uddannelse med baggrund i de fem udvalgte ungdomsuddannelser udgør samlet set 98 % af alle optagede. De resterende 2 % har International Baccalaureate, studenterkursus eller andre adgangsgivende uddannelser som ungdomsuddannelsesbaggrund.

⁴¹ 75.281 personer påbegyndte en videregående uddannelse i 2016. Personer, der i Danmarks Statistiks elevregister ikke har gennemført en ungdomsuddannelse forud for optaget på en ungdomsuddannelse, eller som i elevregistret ikke har nogen registreret aktivitet på en ungdomsuddannelse, er blevet frasorteret. Dette kan skyldes, at der er tale om internationale studerende, eller at der er fejlregistreringer i Danmarks Statistiks elevregister. På baggrund heraf er 12.512 personer blevet frasorteret, således at det endelige analysegrundlag består af 62.763 personer.

Tabel 6.9 viser, at der er en sammenhæng mellem typen af ungdomsuddannelsesbaggrund, og hvilken videregående uddannelse man vælger. 52 % med en stx-baggrund vælger en universitetsbacheloruddannelse, hvilket er en væsentlig større andel end blandt studerende fra de andre gymnasiale uddannelser, hvor 39 % og 44 % af de studerende med hhv. hhx- og htx-baggrund vælger en universitetsbacheloruddannelse. Den mindste andel, der vælger en universitetsbacheloruddannelse, er studerende med hf-baggrund (20 %) og eud-baggrund (5 %). Ser vi derimod på valg af professionsbacheloruddannelse, er det hhv. 66 % og 61 % med eud- og hf-baggrund, der vælger en professionsbacheloruddannelse, mens kun 38 % med stx-baggrund vælger en professionsbacheloruddannelse.

Vi ser nærmere på disse sammenhænge i det nedenstående, hvor vi afdækker sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af videregående uddannelse på hhv. erhvervsakademineiveau, professionsbachelorniveau og universitetsbachelorniveau. Tabel 6.10 viser sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af uddannelse på erhvervsakademineiveau.

TABEL 6.10

Uddannelsesbaggrund og uddannelsesvalg på erhvervsakademier

Ungdomsuddannelsesbaggrund	Andel, der er optaget på en erhvervsakademiuddannelse	Valg af uddannelse
Stx (n = 34.327)	10 %	Handels- og markedsføringsøkonom mv. (19 %)* Finansøkonom mv. (14 %) Multimediedesign (13 %) Serviceøkonom mv. (11 %) Elektronik og it (10 %)
Hf (n = 7.578)	19 %	Finansøkonom mv. (17 %) Handels- og markedsføringsøkonom mv. (15 %) Elektronik og it (12 %) Multimediedesign (12 %) Serviceøkonom mv. (12 %)
Hhx (n = 9.179)	27 %	Handels- og markedsføringsøkonom mv. (38 %) Finansøkonom mv. (29 %) Serviceøkonom mv. (7 %) Multimediedesign (6 %) Teknisk produktion og produktudvikling (6 %)
Htx (n = 5.004)	16 %	Elektronik og it (32 %) Multimediedesign (18 %) Handels- og markedsføringsøkonom mv. (10 %) Finansøkonom mv. (9 %) Teknisk produktion og produktudvikling (8 %)
Eud (n = 5.263)	28 %	Teknisk produktion og produktudvikling (15 %) Handels- og markedsføringsøkonom mv. (14 %) Installatør af stærkstrøms- og vvs-teknik (10 %) Elektronik og it (9 %) Serviceøkonom mv. (8 %)
Samlet (n = 62.763)	16 %	Handels- og markedsføringsøkonom mv. (22 %) Finansøkonom mv. (17 %) Elektronik og it (11 %) Multimediedesign (10 %) Teknisk produktion og produktudvikling (9 %)

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Nogle af uddannelseskategorierne omfatter i Danmarks Statistisk registerdata en række uddannelser.

* Ejendomsmægler, merkonom, akademiøkonom mv.

De fem mest valgte uddannelser blandt akademiuddannelserne er uddannelserne til handels- og markedsføringsøkonom (32 %) og finansøkonom (17 %) og i elektronik og it (11 %), multimediedesign (10 %) og teknisk produktion og produktudvikling (9 %). Der er dog væsentlige forskelle i uddannelsesvalget på tværs af de studerendes ungdomsuddannelsesbaggrund.

Tabellen viser også, at der er en tendens til, at valget af uddannelse på erhvervsakademiuddannelserne for studerende med hhx-baggrund og htx-baggrund i højere grad er koncentreret på få uddannelser end for studerende med andre ungdomsuddannelsesbaggrunde. Næsten 70 % af alle hhx-uddannede, der påbegyndte en erhvervsakademiuddannelse i 2016, har valgt handels- og markedsføringsøkonom- (38 %) og finansøkonomuddannelserne (29 %), mens andelen af htx-uddannede, der har valgt uddannelsen i elektronik og it, er 32 %. For studerende med baggrund i andre ungdomsuddannelser er der ikke nogen uddannelser, hvor koncentrationen på én uddannelse overstiger 20 %.

Tabel 6.11 viser sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af professionsbacheloruddannelse. De fem mest valgte professionsbacheloruddannelser er pædagoguddannelsen (17 %), sygeplejerskeuddannelsen (13 %), læreruddannelsen (12 %), byggeri- og anlægsteknikuddannelsen (7 %) og socialrådgiveruddannelsen (6 %).

TABEL 6.11

Personers ungdomsuddannelsesbaggrund og uddannelsesvalg på professionshøjskoler

Ungdomsuddannelsesbaggrund	Andel, der er optaget på en professionsbacheloruddannelse	Valg af uddannelse
Stx (n = 34.327)	38 %	Sygepleje og sundhedspleje (15 %) Folkeskolelærer (15 %) Pædagog (14 %) Ergo- og fysioterapeut (7 %) Socialrådgivning og -formidling mv. (6 %)
Hf (n = 7.578)	61 %	Pædagog (28 %) Folkeskolelærer (14 %) Sygepleje og sundhedspleje (12 %) Socialrådgivning og -formidling mv. (9 %) Ergo- og fysioterapeut (7 %)
Hhx (n = 9.179)	35 %	Handels- og markedsføringsøkonom mv. (14 %) Pædagog (13 %) Finansøkonom mv. (11 %) Folkeskolelærer (11 %) Sygepleje og sundhedspleje (8 %)
Htx (n = 5.004)	41 %	Maskinteknik (17 %) Elektronik og it, teknisk (17 %) Byggeri- og anlægsteknik (14 %) Sygepleje og sundhedspleje (6 %) Folkeskolelærer (6 %)
Eud (n = 5.263)	66 %	Pædagog (29 %) Byggeri- og anlægsteknik (18 %) Sygepleje og sundhedspleje (15 %) Socialrådgivning og -formidling mv. (10 %) Maskinteknik (4 %)
Samlet (n = 62.763)	43 %	Pædagog (17 %) Sygepleje og sundhedspleje (13 %)

Ungdomsuddannelsesbaggrund	Andel, der er optaget på en professionsbacheloruddannelse	Valg af uddannelse
		Folkeskolelærer (12 %) Byggeri- og anlægsteknik (7 %) Socialrådgivning og -formidling mv. (6 %)

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at pædagoguddannelsen er særligt populær blandt studerende med hf-baggrund og eud-baggrund, hvor hhv. 28 % og 29 % har valgt pædagoguddannelsen. Pædagoguddannelsen er ligeledes i toptre over valgte uddannelser på professionsbachelorniveauet for studerende med stx-baggrund og hhx-baggrund, mens den ikke indgår i topfem over valgte uddannelser for studerende med htx-baggrund.

Tabel 6.12 viser sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af uddannelse på universitetsbachelorniveau. De fem mest valgte universitetsbacheloruddannelser er erhvervsøkonomi (15 %), jura (6 %), medicin (5 %), erhvervsprog (5 %) og naturvidenskabelige it-uddannelser (4 %).

TABEL 6.12

Personers ungdomsuddannelsesbaggrund og uddannelsesvalg på universitetsbacheloruddannelser

Ungdomsuddannelsesbaggrund	Andel, der er optaget på en universitetsbacheloruddannelse	Valg af uddannelse
Stx (n = 34.327)	52 %	Erhvervsøkonomi, HA (11 %) ⁴² Medicin (6 %) Jura (6 %) Erhvervsprog, kombineret (4 %) Politologi (4 %) ⁴³
Hf (n = 7.578)	20 %	Erhvervsøkonomi, HA (13 %) Jura (7 %) Sociologi (6 %) Samfundsvidenskab uden nærmere angivelse (5 %) Naturvidenskabelige it-uddannelser (5 %)
Hhx (n = 9.179)	39 %	Erhvervsøkonomi, HA (50 %) Erhvervsprog, kombineret (11 %) Jura (7 %) Økonomi (4 %) Samfundsvidenskab uden nærmere angivelse (3 %)
Htx (n = 5.004)	44 %	Naturvidenskabelige it-uddannelser (15 %) Elektronik og it (12 %) Medicin (6 %) Byggeri- og anlægsteknik (5 %) Erhvervsøkonomi, HA (4 %)
Eud (n = 5.263)	5 %	Erhvervsøkonomi, HA (15 %) Psykologi (11 %) Jura (9 %) Sociologi (7 %)

⁴² HA (almen), HA (it), HA (mat.) osv. – altså alle forskellige HA-uddannelser.

⁴³ Statskundskab, RUC, osv.

Ungdomsuddannelsesbaggrund	Andel, der er optaget på en universitetsbacheloruddannelse	Valg af uddannelse
		Samfundsvidenskab uden nærmere angivelse (7 %)
Samlet (n = 62.763)	41 %	Erhvervsøkonomi, HA (16 %) Jura (6 %) Medicin (5 %) Erhvervsprog, kombineret (5 %) Naturvidenskabelige it-uddannelser (4 %)

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at erhvervsøkonomi er den mest valgte uddannelse blandt alle grupper undtagen gruppen med htx-baggrund, hvor det er de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser, der er de mest valgte. Valget af erhvervsøkonomi ligger dog allerhøjest blandt personer med hhx-baggrund, hvor halvdelen af alle med hhx-baggrund, der har påbegyndt en universitetsbacheloruddannelse, har valgt erhvervsøkonomi.

6.2.2 Optagelsesmønstre alt efter uddannelsesbaggrund

Analyserne i afsnit 6.1 viste, at der blandt erhvervsuddannede er den største andel af personer, der påbegynder en erhvervsakademiuddannelse (28 %) og en professionsbacheloruddannelse (66 %), samt den mindste andel, der påbegynder en lang videregående uddannelse (5 %). Erhvervsuddannedes optagelsesmønstre ligner således mest mønstret for hf-uddannede, hvor den overvejende majoritet ligeledes påbegynder en erhvervsakademiuddannelse eller en professionsbacheloruddannelse (i alt 80 %).

I det følgende ser vi nærmere på alle studerende med erhvervsuddannelsesbaggrund, herunder studerende med både en erhvervsuddannelse og en anden ungdomsuddannelse.⁴⁴ Vi ser på alle med erhvervsuddannelsesbaggrund med henblik på at identificere, om der er forskellige optagelsesmønstre for personer med både en erhvervsuddannelse og en gymnasial uddannelse og for personer, der kun har en erhvervsuddannelse. Endvidere foretager vi særskilte analyser for personer, der er optaget på en videregående uddannelse alene på grundlag af deres erhvervsuddannelse, for at skitsere erhvervsuddannedes vej til en videregående uddannelse.

I alt 9.682 personer har gennemført en erhvervsuddannelse forud for optaget på en videregående uddannelse i 2016. 54 % af de erhvervsuddannede studerende har ikke gennemført en anden ungdomsuddannelse end denne, 41 % har gennemført en gymnasial uddannelse, og 5 % har gennemført en anden adgangsgivende uddannelse.

⁴⁴ Resultaterne af analyserne i dette afsnit kan afvige fra resultaterne i kapitel X, hvor vi analyserede overgangsfrekvensen og valget af videregående uddannelse for erhvervsuddannede, der færdiggjorde deres erhvervsuddannelse i 2006. Forskellene beror på, at det er to forskellige populationer, der ligger til grund for analyserne: I dette afsnit ser vi på de erhvervsuddannede, der er optaget på en videregående uddannelse i 2016, mens vi i kapitel X ser på erhvervsuddannede, der færdiggjorde deres erhvervsuddannelse i 2006, og som eventuelt har påbegyndt en videregående uddannelse i årene efter 2006.

TABEL 6.13

Øvrig uddannelsesmæssig baggrund for personer med erhvervsuddannelse

Øvrig uddannelsesmæssig baggrund for personer med erhvervsuddannelse	Antal	Procent
Har kun erhvervsuddannelse	5.263	54 %
Har også gymnasial uddannelse	3.919	41 %
Stx (37 %)		
Hf (32 %)		
Hhx (23 %)		
Htx (6 %)		
Studenterkursus (2 %)		
Har også anden adgangsgivende eksamen	500	5 %
Adgangseksamen til ingeniøruddannelsen (97 %)		
Gymnasial supplerings (2 %)		
Adgangsgivende værkstedsforløb (1 %)		
Total	9.682	100 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at blandt de erhvervsuddannede, der også har gennemført en gymnasial uddannelse, har størstedelen gennemført en stx (37 %), hf (32 %) og hhx (23 %), mens næsten alle, der også har en anden adgangsgivende eksamen, har gennemført adgangseksamen til ingeniøruddannelsen (97 %).

Tabel 6.14 nedenfor viser sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af videregående uddannelse for erhvervsuddannede med og uden andre typer af ungdomsuddannelser. Tabellen viser, at der er væsentlige forskelle i valget af videregående uddannelse mellem erhvervsuddannede, der også har en gymnasial uddannelse, og erhvervsuddannede, der ikke har andre typer ungdomsuddannelser. Erhvervsuddannede, der også har en gymnasial eller anden adgangsgivende uddannelse, vælger fx i langt højere grad at påbegynde en universitetsbacheloruddannelse sammenlignet med studerende, der kun har en erhvervsuddannelse.

TABEL 6.14

Sammenhængen mellem ungdomsuddannelsesbaggrund og valg af videregående uddannelse for erhvervsuddannede med og uden andre typer af ungdomsuddannelser

	Erhvervsakademi	Professionsbachelor	Universitetsbachelor
Har kun erhvervsuddannelse	28 %	66 %	5 %
Har også gymnasial uddannelse	24 %	56 %	20 %
Stx	24 %	53 %	24 %
Hf	21 %	64 %	15 %
Studenterkursus	15 %	44 %	42 %
Hhx	28 %	53 %	19 %
Htx	36 %	48 %	16 %

	Erhvervsakademi	Professionsbachelor	Universitetsbachelor
Har også anden adgangsgivende uddannelse	6 %	85 %	10 %
Adgangseksamen til ingeniøruddannelsen	5 %	85 %	10 %
Adgangsgivende værkstedsforløb	-	-	-
Gymnasial supplerig	-	100 %	-
Samlet	26 %	63 %	11 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Celler med under tre observationer er af diskretionshensyn efterladt tomme.

Optagelsesmønstrene for studerende med en gymnasial baggrund, der *også* har en erhvervsuddannelse, er forskellige fra optagelsesmønstrene for studerende, der kun har en gymnasial uddannelse. Studerende med en gymnasial baggrund, der *også* har en erhvervsuddannelse, vælger i større omfang erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser og i mindre grad universitetsbacheloruddannelser sammenlignet med studerende, der kun har en gymnasial uddannelse.

Overordnet set er fordelingen på de videregående uddannelser for erhvervsuddannede med gymnasial baggrund hhv. 24 % på erhvervsakademiuddannelser, 56 % på professionsbacheloruddannelser og 20 % på universitetsbacheloruddannelser. Fordelingen blandt studerende, der kun har en gymnasial uddannelse, er derimod 14 % på erhvervsakademiuddannelser, 39 % på professionsbacheloruddannelser og 47 % på universitetsbacheloruddannelser, jf. tabel 6.9 i afsnit 6.2.1.

Et andet eksempel herpå er andelen, der påbegynder en universitetsbacheloruddannelse. Det gælder 24 % af studerende, der har både en erhvervsuddannelse og en stx, mens det gælder 53 % af studerende, der kun har en stx. Med andre ord vælger studerende med stx-baggrund altså 2,5 gange oftere at påbegynde en universitetsbacheloruddannelse sammenlignet med studerende, der har både en stx-baggrund- og en eud-baggrund. På den anden side vælger studerende, der har både stx-baggrund og eud-baggrund, dobbelt så ofte en erhvervsakademiuddannelse sammenlignet med personer, der kun har en stx-baggrund.

6.2.3 Tidligere påbegyndte videregående uddannelser

I det følgende zoomer vi ind på de personer, som udelukkende har en erhvervsuddannelsesbaggrund.

Tabel 6.15 viser antallet af videregående uddannelser, som erhvervsuddannede studerende har påbegyndt forud for optaget i 2016. Tabellen viser, at størstedelen af erhvervsuddannede (81 %), der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016, ikke tidligere har påbegyndt andre videregående uddannelser. Hovedparten af de erhvervsuddannede studerer således på deres nuværende uddannelse på baggrund af deres erhvervsuddannelse, mens ca. 20 % tidligere har studeret på en eller flere videregående uddannelser.

TABEL 6.15

Antallet af påbegyndte videregående uddannelser for erhvervsuddannede, fordelt på typen af videregående uddannelse for optaget i 2016

Videregående uddannelsesniveau	Antal påbegyndte videregående uddannelser forud for optaget i 2016			
	0	1	2	3 eller derover
Erhvervsakademi (n = 1.495)	89 %	9 %	1 %	1 %
Professionsbachelor (n = 3.484)	78 %	18 %	3 %	1 %
Universitetsbachelor (n = 284)	71 %	21 %	3 %	2 %
Total (n = 5.263)	81 %	16 %	3 %	1 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

I forlængelse heraf er det relevant at se nærmere på sammenhængen mellem antallet af påbegyndte videregående uddannelser og typen af og niveauet på den videregående uddannelse, bl.a. for at undersøge, i hvilken grad erhvervsuddannede anvender korte og mellemlange videregående uddannelser som springbræt til at få adgang til videregående uddannelser på et højere niveau end det, erhvervsuddannelsen i sig selv er adgangsgivende til.

Tabel 6.16 viser sammenhængen mellem videregående uddannelsesniveau ved første videregående uddannelse og ved optaget i 2016. Tabellen viser, at næsten halvdelen af de erhvervsuddannede, der påbegyndte en professionsbacheloruddannelse i 2016, og som tidligere har påbegyndt en eller flere videregående uddannelser, har studeret på en erhvervsakademiuddannelse forud for optaget i 2016. Tabellen viser også, at 66 % af de erhvervsuddannede, der har påbegyndt en universitetsbacheloruddannelse i 2016, og som tidligere har påbegyndt en eller flere videregående uddannelser, har gået på en erhvervsakademiuddannelse (27 %) eller en professionsbacheloruddannelse (39 %) forud for optaget i 2016.

TABEL 6.16

Sammenhængen mellem videregående uddannelsesniveau ved første videregående uddannelse og ved optaget i 2016

Videregående uddannelsesniveau i 2016	Videregående uddannelsesniveau for første videregående uddannelse		
	Erhvervsakademi	Professionsbachelor	Universitetsbachelor
Erhvervsakademi (n = 135)	54 %	33 %	13 %
Professionsbachelor (n = 620)	48 %	46 %	7 %
Universitetsbachelor (n = 59)	27 %	39 %	34 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Tabellen inkluderer kun studerende, der har påbegyndt deres første videregående uddannelse ved optaget i 2016.

Disse tal kan være udtryk for to forhold. For det første kan de være et udtryk for, at den studerende har omprioriteret sit uddannelsesvalg undervejs i uddannelsen ved at vælge en anden videregående uddannelse på et højere eller lavere niveau. Tabellen viser nemlig også, at omvalget af videregående uddannelse i næsten halvdelen af tilfældene sker ved at vælge en uddannelse på samme

niveau. For det andet kan det dog være et udtryk for, at nogle studerende bruger en videregående uddannelse på et lavere niveau som et springbræt til at vælge en uddannelse på et højere niveau, herunder fx at anvende en erhvervsakademiuddannelse som springbræt til en professionsbacheloruddannelse.

Et eksempel på dette findes på jordbrugsvidenskabsuddannelsen, som er en professionsbacheloruddannelse. 15 personer med eud-baggrund blev optaget på denne uddannelse i 2016, og alle disse 15 optagede havde forinden dette gennemført jordbrugsteknologiuddannelsen, som er en erhvervsakademiuddannelse.

Et andet eksempel kan findes på handels- og markedsføringsuddannelsen, som er en professionsbacheloruddannelse. 65 personer med eud-baggrund blev optaget på denne uddannelse i 2016. Blandt disse 65 personer havde 61 personer tidligere gennemført en erhvervsakademiuddannelse. Hovedparten af disse havde gennemført uddannelsen til handels- og markedsføringsøkonom (64 %) og serviceøkonomuddannelsen (13 %).

Ovenstående viser, at hovedparten af de erhvervsuddannede i 2016 blev optaget på baggrund af deres erhvervsuddannelse, og at erhvervsuddannede – på samme måde som studerende med gymnasial baggrund – undervejs skifter uddannelse til en anden videregående uddannelse på højere, lavere eller samme niveau. Ovenstående viser dog også, at nogle erhvervsuddannede fx bruger en erhvervsakademiuddannelse som et springbræt til at blive optaget på en professionsbacheloruddannelse.

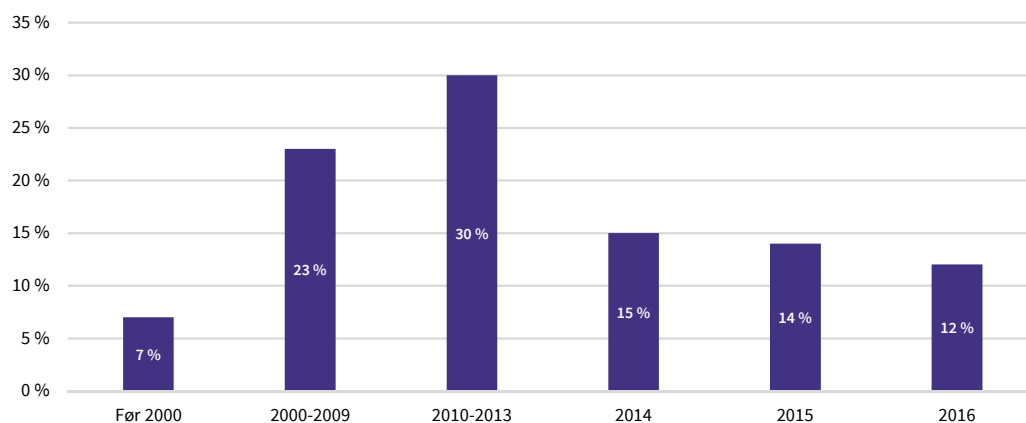
6.2.4 Hver fjerde nye erhvervsuddannede på de videregående uddannelser påbegyndte videregående uddannelse inden for ét år efter endt uddannelse

En stor andel af de erhvervsuddannede, der blev optaget på deres første videregående uddannelse i 2016, påbegyndte deres videregående uddannelse kort tid efter endt erhvervsuddannelse. Vores analyser viser fx, at hver fjerde nye erhvervsuddannede på de videregående uddannelser påbegyndte videregående uddannelse inden for ét år efter endt uddannelse.

Figur 6.1 viser året, hvor de erhvervsuddannede, der blev optaget på deres første videregående uddannelse i 2016, færdiggjorde deres erhvervsuddannelse. Figuren viser, at 41 % begyndte på en videregående uddannelse inden for de første to år efter færdiggørelsen af erhvervsuddannelsen, 30 % begyndte inden for tre til seks år, mens der for 30 % gik syv år eller mere, fra de færdiggjorde deres erhvervsuddannelse, til de påbegyndte en videregående uddannelse.

FIGUR 6.1

Andel af erhvervsuddannede optaget på videregående uddannelse i 2016 fordelt på år for færdiggørelse af erhvervsuddannelse

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Tallene i figuren omfatter kun erhvervsuddannede, der påbegyndte deres første videregående uddannelse i 2016, og som ikke har gennemført anden adgangsgivende eksamen.

Casper – fra uddannet bygningsstruktør til bygningsingeniør

Casper er 27 år og studerer til bygningsingeniør på DTU.

Fra håndværker til skolebænken

Efter folkeskolen var Casper i tvivl om, hvad han ville. Først tog han grundforløbet som mekaniker (eud) og var lidt i praktik, men fandt ud af, at det ikke var noget for ham. Han startede i stedet på uddannelsen til bygningsstruktør (eud), blev udlært og arbejdede et års tid. Derefter besluttede Casper sig for at læse videre til bygningsingeniør inspireret af sin far, som også tidligere har arbejdet som håndværker og nu er ingeniør. Casper startede hovedsageligt på ingeniøruddannelsen, fordi hans ryg blev nedslidt, og derudover savnede han også nogle flere udfordringer. Casper gennemførte adgangskurset til DTU's ingeniøruddannelser efter vejledning fra sin far og blev derefter optaget på DTU's diplomingeniøruddannelse som bygningsingeniør (professionsbachelor).

Erfaring fra byggebranchen er en fordel som ingeniør

Da Casper startede på ingeniørstudiet, var mange af hans medstuderende yngre end ham, og han havde en oplevelse af, at de var mere umodne end ham. Det hang, ifølge Casper, sammen med, at han selv var et sted i livet, hvor han vidste mere om, hvad han ville. Casper mener, at han modsat flere af sine medstuderende har haft det rigtige mindset på uddannelsen fra starten på grund af sin erfaring inden for byggebranchen. Det sammenligner han med sine medstuderende, som udelukkende har haft studiejobs, fordi flere af dem kommer direkte fra en gym-

nasial uddannelse. Casper mener også, at det vil give ham nogle fordele i fremtiden som ingeniør i byggebranchen, at han har en baggrund som håndværker, bl.a. fordi han er med på jargonen på byggepladserne og derfor kan give håndværkerne en følelse af, at de kan stole på ham.

Vejen fra erhvervsuddannet til ingeniør kræver omstilling

Det var en stor omvæltning for Casper at gå fra at arbejde som håndværker til at starte på adgangskurset på DTU og sidde ned hele dagen og lave matematik og fysik. Adgangskurset var meget krævende, og der skulle nås meget på kort tid. Casper forklarer, at man kom langt bagud, hvis man havde fravær, da mange fx matematiske emner blev gennemgået på meget kort tid. Mange af hans medstuderende på kurset faldt løbende fra, bl.a. fordi de syntes, at det var for udfordrende. Casper har i dag også nogle udfordringer på ingeniørstudiet, fx når der skal laves større rapporter. Han er fx vant til at bruge sin krop, når han skal finde løsninger, nu skal han finde dem på papir. Han mener ikke, at han havde klaret de udfordringer, han møder på studiet, hvis hans far, som også er ingeniør, ikke havde hjulpet ham. Men han er glad for den vej, han er gået, og de uddannelser, han har taget, og fortryder ikke noget.

Trine – fra uddannet frisør til sygeplejerske

Trine er 38 år og studerer til sygeplejerske på sidste år. Hun arbejder deltid som frisør.

Ønske om at skifte retning

Efter 9. klasse startede Trine på stx, men fandt ud af, at det ikke var hende, og droppede ud efter et halvt år. Hun gennemførte efterfølgende både en privat designuddannelse og frisøruddannelsen (eud). Da hun var færdig med begge sine uddannelser, fik hun to børn. Under sine graviditeter og barsler fik hun øjnene op for sundhedsvæsenet og fik lyst til at skifte spor. Hun søgte ind på sygeplejerskestudiet og kom ind. På grund af sin alder og livserfaring føler Trine sig meget sikker på sit valg af sygeplejerskestudiet. Hun lægger mange kræfter i studiet og har ikke travlt med alle mulige andre ting ved siden af som fx fester og venner, som man normalt har som ung studerende. Trine kan dog godt opleve, at det kan være vanskeligt at få livet som studerende til at hænge sammen med at være mor. Det hænger bl.a. sammen med, at en stor del af studiet er tilrettelagt som selvstudie. Det kræver, ifølge Trine, at man er god til at strukturere sin tid.

Måtte lægge sin levestandard om

Da Trine besluttede sig for at søge ind på sygeplejerskestudiet, brugte hun en del tid og energi på at finde ud af, hvad det krævede at blive optaget på studiet med hendes baggrund. Hun valgte at tage hf-enkeltfag, så hun kunne arbejde deltid som frisør ved siden af for at supplere sin SU. Heldigvis havde Trine ikke brugt sin SU på sine tidligere uddannelser, så hun havde SU tilbage. På trods af dette har hun måttet lægge sin levestandard om, efter at hun er begyndt at studere igen. Hun har bl.a. måttet skille sig af med sin bil. Trine fremhæver, at hun glæder sig meget over at have muligheden for at tage en ny uddannelse og skifte spor til et område, som virkelig interesserer hende – selvom det til tider er hårdt at være mor til to og studerende.

6.3 Uddannelses- og karrieremobiliteten hos erhvervsuddannede

I dette afsnit analyserer vi uddannelses- og karrieremobiliteten hos erhvervsuddannede, der gennemførte en erhvervsuddannelse i 2006.

Overgangen til videregående uddannelse – også kaldet uddannelsesmobiliteten – undersøges med afsæt i erhvervsuddannede, der afsluttede en erhvervsuddannelse i 2006 uden efterfølgende at påbegynde en anden ungdomsuddannelse og uden tidligere at have gennemført en gymnasial uddannelse eller en anden adgangsgivende uddannelse. Analysen tilsigter således at identificere den vertikale uddannelsesmæssige mobilitet, der muligvis opstår af de enkelte erhvervsuddannelser.

Karrieremobiliteten afdækkes gennem en analyse af både det, man kan kalde den horisontale mobilitet, hvor vi undersøger omfanget af brancheskift for erhvervsuddannede, og det, man kan kalde den vertikale mobilitet, hvor vi undersøger udviklingen i færdighedsniveauet for jobfunktionerne i årene efter endt uddannelse.

Analyserne tager afsæt i alle erhvervsuddannede, der afsluttede en erhvervsuddannelse i 2006, og som er indtrådt på arbejdsmarkedet umiddelbart efter endt uddannelse, dvs. uden at påbegynde en anden uddannelse. Vi har fulgt uddannelses- og karrieremobiliteten hos de erhvervsuddannede frem til 2015.

6.3.1 Uddannelsesmobilitet hos erhvervsuddannede

I dette afsnit undersøges erhvervsuddannedes overgang til videregående uddannelse. Analyserne tager udgangspunkt i de i alt 18.320 personer, der i 2006 gennemførte en erhvervsuddannelse, og som hverken før eller efterfølgende har taget en gymnasial uddannelse eller anden adgangsgivende uddannelse.

12 % af disse personer har efterfølgende påbegyndt en videregående uddannelse. Tabellen nedenfor viser, hvordan disse 12 % fordeler sig på de videregående uddannelser. 32 % har påbegyndt en erhvervsakademiuddannelse, 64 % har påbegyndt en professionsbacheloruddannelse, mens 4 % har påbegyndt en lang videregående uddannelse.

TABEL 6.17

Erhvervsuddannedes fordeling på de videregående uddannelsesniveauer

Videregående uddannelse	Antal	Procent
Erhvervsakademiuddannelse	699	32 %
Professionsbachelor	1.394	64 %
Universitetsbachelor	84	4 %
Total	2.177	100 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabel 6.18 nedenfor viser overgangsfrekvensen til videregående uddannelse samt valget af uddannelse for erhvervsuddannede, fordelt på erhvervsuddannelsernes fire hovedområder samt på de tre uddannelser, der har den største overgangsfrekvens inden for hvert hovedområde.

Overordnet set er der en forholdsvis lille variation i overgangsfrekvensen på de fire hovedområder. Overgangsfrekvensen til videregående uddannelse er højest inden for hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik (13 %) og lavest inden for Kontor, handel og forretningsservice (8 %), mens de to andre hovedområder har en overgangsfrekvens på hhv. 11 % og 12 %.

Tabellen viser dog også, at der er stor variation i overgangsfrekvensen samt valget af videregående uddannelse, når vi sammenligner de forskellige uddannelser.

TABEL 6.18

Overgangsfrekvens og valg af uddannelse for erhvervsuddannede, fordelt på hovedområder og uddannelser

	Påbegyndt videregående uddannelse	Valgt uddannelsesniveau	Valgt uddannelse
Omsorg, sundhed og pædagogik (n = 4.961)	13 %	KVU (3 %) MVU (96 %) LVU (1 %)	Pædagog (42 %) Sygeplejerske (37 %) Socialrådgiver (9 %)
Pædagogiske uddannelser (n = 576)	36 %		Pædagog (94 %) Socialrådgiver (2 %)
Social- og sundhedsassistent (n = 1.871)	17 %		Sygeplejerske (68 %) Socialrådgiver (13 %) Pædagog (10 %)
Tandklinikassistent (n = 286)	12 %		Tandplejer (41 %) Pædagog (18 %) Sygeplejerske (15 %)
Kontor, handel og forretningsservice (n = 3.209)	8 %	KVU (35 %) MVU (58 %) LVU (6 %)	Pædagog (36 %) Handels- og markedsførings- økonom, KVU (16 %) Sygeplejerske (7 %)
Detailhandelsuddannelser (n = 1.450)	12 %		Pædagog (39 %) Handels- og markedsførings- økonom, KVU (18 %) Sygeplejerske (8 %)
Handelsuddannelser (n = 213)	8 %		Pædagog (25 %) Handels- og markedsførings- økonom, KVU (25 %)
Kontoruddannelser (n = 805)	5 %		Pædagog (23 %) Finansøkonom, KVU (13 %) Socialrådgiver (11 %)
Fødevarer, jordbrug og oplevelser (n = 2.454)	11 %	KVU (52 %) MVU (38 %) LVU (8 %)	Jordbrugsteknolog (21 %) Pædagog (20 %) Laboratorie-, fødevarer- og processteknolog (16 %)
Bager og konditor (n = 144)	14 %		Pædagog (30 %) Laboratorie-, fødevarer- og processteknolog (30 %)

	Påbegyndt videregående uddannelse	Valgt uddannelsesniveau	Valgt uddannelse
Frisør (n = 206)	14 %		Pædagog (39 %), Socialrådgiver (14 %) Sygeplejerske (11 %)
Gartneruddannelser (n = 178)	12 %		Jordbrugsteknolog (86 %)
Teknologi, byggeri og transport (n = 7.606)	13 %	KVU (44 %) MVU (53 %) LVU (3 %)	Byggeri- og anlægsteknik, MVU (37 %) Installatør af stærkstrøms- og vvs-teknik, KVU (19 %) Teknisk produktion og pro- duktudvikling, KVU (12 %)
Tekstil- og beklædningshåndværk (n = 115)	40 %		Teknisk produktion og pro- duktudvikling, KVU (59 %) Pædagog (15 %) Lærer (6 %)
Elektriker (n = 787)	24 %		Installatør af stærkstrøms- og vvs-teknik, KVU (58 %) Maskinteknik (5 %)
Tømrer mv. (n = 1.300)	19 %		Byggeri- og anlægsteknik, MVU (85 %)
Total (18.320)	12 %	KVU (32 %) MVU (64 %) LVU (4 %)	Pædagog (21 %) Byggeri- og anlægsteknik, MVU (17 %) Sygeplejerske (13 %)

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: I opgørelsen over overgangsfrekvensen er der for hovedområder og uddannelser kun medtaget uddannelser, hvor mindst 100 elever har gennemført uddannelsen i 2006.

De tre uddannelser med den højeste overgangsfrekvens er uddannelserne til tekstil- og beklædningshåndværker (40 %) og elektriker (24 %) fra hovedområdet Teknologi, byggeri og transport samt pædagogisk assistent (36 %) fra hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik.

De tre uddannelser med den laveste overgangsfrekvens er omvendt uddannelserne til industrioperatør og produktør (0 %) fra hovedområdet Teknologi, byggeri og transport samt ejendomsservice-tekniker (0 %) og serviceassistent (1 %) fra hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice.

Hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik har den største andel af elever, der efterfølgende påbegynder en professionsbacheloruddannelse (96 %), mens hovedområdet Jordbrug, fødevarer og oplevelser har den største andel, der efterfølgende påbegynder en erhvervsakademiuddannelse (52 %).

Ser vi på, hvilke videregående uddannelser de erhvervsuddannede vælger, er uddannelsen til pædagog (21 %), uddannelsen i byggeri- og anlægsteknik⁴⁵ (17 %) og uddannelsen til sygeplejerske (13 %) de tre mest valgte uddannelser. Pædagoguddannelsen er samtidig blandt de to mest valgte videregående uddannelser på alle hovedområder undtagen på hovedområdet Teknologi, byggeri og transport.

⁴⁵ Uddannelsen i byggeri- og anlægsteknik omfatter forskellige uddannelser, herunder bygningskonstruktør, som udgør den overvejende hovedpart, samt andre diplomingeniøruddannelser.

Mange vælger en videregående uddannelse, der fagligt set ligger i forlængelse af deres erhvervsuddannelse – særligt inden for hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik, hvor 79 % påbegynder pædagoguddannelsen eller sygeplejerskeuddannelsen, og inden for hovedområdet Teknologi, byggeri og transport, hvor 56 % påbegynder byggeri- og anlægsteknikuddannelsen eller stærkstrøms- og vvs-teknikuddannelsen (installatøruddannelsen). Der er imidlertid også en betydelig andel, særligt inden for hovedområderne Kontor, handel og forretningsservice og Jordbrug, fødevarer og oplevelser, der foretager et sporskifte ved at vælge en videregående uddannelse, der fagligt set ikke er beslægtet med deres erhvervsuddannelse. Et eksempel herpå er, at næsten fire ud af ti personer fra hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice efterfølgende påbegynder pædagoguddannelsen.

Overordnet set lader det dog stadig til, at størstedelen af de erhvervsuddannede inden for alle hovedområder undtagen Kontor, handel og forretningsservice vælger videregående uddannelser, der er forholdsvis nært beslægtede med deres erhvervsuddannelse.

6.3.2 Den horisontale karrieremobilitet

I dette afsnit analyserer vi erhvervsuddannedes indplacering på arbejdsmarkedet som et mål for den horisontale karrieremobilitet blandt erhvervsuddannede. Vi ser på erhvervsuddannede, der indtræder på arbejdsmarkedet umiddelbart efter endt uddannelse, med henblik på at identificere de brancher, hvori erhvervsuddannede fra de respektive uddannelser indplacerer sig i årene efter endt uddannelse, samt i hvilket omfang de erhvervsuddannede arbejder i brancher, der kan kategoriseres som værende uddannelsesnære eller -fjerne. Analyserne er baseret på 12 udvalgte uddannelser – tre uddannelser for hvert af de fire hovedområder på erhvervsuddannelserne. For disse 12 uddannelser har vi undersøgt udviklingen i dimittendernes brancheindplacering frem til 2015, altså ni år efter endt uddannelse.

Analyserne viser, at den overvejende majoritet af de erhvervsuddannede i 2015 arbejder i brancher, der fagligt set er nært beslægtede med deres uddannelse, og at brancheskift i årene efter endt uddannelse også forekommer mellem brancher, der fagligt set er nært beslægtede med deres uddannelse. Der er altså en begrænset grad af horisontal karrieremobilitet for erhvervsuddannede, der ikke videreuddanner sig.

Tabel 6.19 viser som eksempel finansuddannedes brancheindplacering i 2015.

TABEL 6.19

Finansuddannedes brancheindplacering i 2015

Branche	Andel af alle finansuddannede
Banker, sparekasser og andelskasser	66 %
Anden forsikring	7 %
Realkreditinstitutter	4 %
Finansielle holdingselskaber	2 %
Forsikringsagenters og forsikringsmæglers virksomheder	1 %
Total	86 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Af diskretionshensyn er det kun brancher med minimum fem personer, der er afrapporteret.

Alle brancher, hvori der er mere end fem personer ansat i 2015, er afrapporteret. Tabellen viser, at 86 % af alle finansuddannede var indplaceret i fem brancher, der alle fagligt set er nært beslægtede med finansuddannelsen. De øvrige 14 %, som af diskretionshensyn ikke er afrapporteret her, arbejder ligeledes i brancher, der fagligt set er nært beslægtede med finansuddannelsen.

Samme mønster gør sig gældende for de øvrige 11 undersøgte uddannelser.

6.3.3 Den vertikale karrieremobilitet

I dette afsnit analyseres den vertikale karrieremobilitet hos erhvervsuddannede, der indtræder på arbejdsmarkedet umiddelbart efter endt uddannelse, ved at undersøge udviklingen i færdighedsniveauet for jobfunktionerne i perioden 2007-15.

Jobfunktioner er inddelt i tre færdighedsniveauer på baggrund af Danmarks Statistiks fagklassifikation af jobfunktioner (Danmarks Statistik, 2011):

1. Arbejde, der forudsætter viden på *grundlæggende niveau*
2. Arbejde, der forudsætter viden på *mellemniveau*
3. Arbejde, der forudsætter viden på *højeste niveau*.

Vi identificerer, hvilket færdighedsniveau personerne arbejder på et år efter endt uddannelse. Derefter analyserer vi udviklingen i færdighedsniveauet i de efterfølgende år ved at sammenholde det med færdighedsniveauet i 2015. Dvs. ni år efter endt uddannelse. Ændringen i færdighedsniveauet for jobfunktioner fungerer dermed som et mål for den vertikale karrieremobilitet.

21.120 personer afsluttede i 2006 en erhvervsuddannelse uden efterfølgende at påbegynde en uddannelse. Personer, der ikke var i arbejde i 2007 og 2015, eller hvor det ikke har været muligt at identificere færdighedsniveauer grundet manglende registeroplysninger, er frasortet. Det endelige analysegrundlag for denne analyse er således baseret på 15.198 personer.

Tabel 6.20 viser fordelingen af personer på de tre færdighedsniveauer i 2007 og udviklingen i færdighedsniveauet ni år efter endt uddannelse. Ser vi overordnet på udviklingen fra 2007-15, kan vi se, at 17 % i 2015 varetager et arbejde, der forudsætter viden på et højere færdighedsniveau end udgangspunktet. Tabellen viser dog også, at der både er op- og nedadgående vertikal mobilitet.

TABEL 6.20

Udviklingen i færdighedsniveauet for erhvervsuddannede, 2007-15

Færdighedsniveau i 2007	Færdighedsniveau i 2015		
	Grundlæggende niveau	Mellemniveau	Højeste niveau
Grundlæggende niveau (n = 13.222; 87 %)	84 %	11 %	5 %
Mellemniveau (n = 1.703; 11 %)	30 %	42 %	28 %
Højeste niveau (n = 273; 2 %)	40 %	36 %	24 %
Total (n = 15.198; 100 %)	77 %	15 %	8 %

Kilde: registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabellen viser, at 87 % af de erhvervsuddannede i 2007 varetog en jobfunktion, der forudsætter viden på et grundlæggende niveau, mens hhv. 12 % og 2 % varetog en jobfunktion, der forudsætter viden på mellemniveau og højeste niveau.

16 % af dem, der i udgangspunktet var på et grundlæggende færdighedsniveau, varetog i 2015 en jobfunktion, der var på et højere færdighedsniveau, mens de resterende 84 % fortsat varetog et arbejde på grundlæggende niveau.

Den højeste grad af mobilitet finder vi hos dem, der i udgangspunktet varetog et arbejde, der forudsætter viden på et mellemniveau. Her var 30 % i 2015 i et arbejde på et lavere niveau, mens 28 % var i et arbejde på et højere niveau.

Gruppen af personer, der i udgangspunktet varetog en jobfunktion på højeste niveau, har oplevet den højeste grad af nedadgående mobilitet, idet 76 % af dem i 2015 var i et arbejde på et lavere færdighedsniveau end udgangspunktet.

Som det fremgår af tabel 6.21 nedenfor, er der stor forskel på mobilitetsfrekvensen på erhvervsuddannelsernes fire hovedområder og på de forskellige uddannelser herunder. Der er en klar tendens til, at elever fra hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice har den højeste grad af vertikal mobilitet, da 30 % af eleverne i 2015 arbejdede på et højere færdighedsniveau end udgangspunktet i 2007. Omvendt findes den ringeste grad af vertikal mobilitet på hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik, hvor kun 5 % arbejdede på et højere færdighedsniveau i 2015.

TABEL 6.21

Andel af personer, der arbejdede på et højere færdighedsniveau i 2015 sammenlignet med 2007, fordelt på hovedområder og uddannelser

Hovedgruppe/uddannelse	Andel, der i 2015 arbejdede på højere færdighedsniveau end i 2007
Omsorg, sundhed og pædagogik (n = 3.645)	5 %
Tandklinikassistent (n = 208)	15 %
Pædagogiske uddannelser (n = 272)	11 %
Social- og sundhedsassistent (n = 1.551)	3 %
Social- og sundhedshjælper (n = 1.553)	3 %
Kontor, handel og forretningsservice (n = 4.566)	30 %
Finansuddannelser (n = 417)	72 %
Kontoruddannelser (n = 1.927)	36 %
Handelsuddannelser (n = 361)	25 %
Detailhandelsuddannelser (n = 1.429)	19 %
Serviceassistentuddannelser (n = 168)	4 %
Fødevarer, jordbrug og oplevelser (n = 1.331)	12 %
Gastronomuddannelser (n = 300)	16 %
Ernæringsassistenter (n = 141)	13 %
Landbrugsuddannelser (n = 221)	10 %
Slagter mv. (n = 136)	7 %
Teknologi, byggeri og transport (n = 5.568)	15 %
Digital media og web-integrator (n = 154)	51 %
Data- og kommunikationsteknik (n = 357)	51 %
Maskinteknik og produktion, andre uddannelser (n = 121)	17 %
Industri tekniker og cnc-tekniker (n = 172)	13 %
Elektriker (n = 558)	14 %
Total (n = 15.157)	17 %

Den store forskel i den vertikale karrieremobilitet mellem de fire hovedområder står i stærk kontrast til de små forskelle, der var mellem hovedområderne i analyserne af uddannelsesmobiliteten for erhvervsuddannede. Det er desuden bemærkelsesværdigt, at hovedområdet Omsorg, sundhed og pædagogik, der havde den højeste grad af uddannelsesmobilitet, har den ringeste grad af vertikal karrieremobilitet. Mens hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice, der havde den ringeste grad af uddannelsesmobilitet, har den højeste grad af vertikal karrieremobilitet.

Den ringe grad af vertikal mobilitet på hovedområdet Sundhed, omsorg og pædagogik er i høj grad drevet af social- og sundhedsuddannelsen, som består af 86 % af alle personer på dette hovedområde, hvoraf kun 3 % arbejder på et højere færdighedsniveau ni år efter endt uddannelse. Til sammenligning er andelen for tandklinikassistenter og pædagogiske assistenter hhv. 15 % og 11 %.

Den største vertikale mobilitet findes på en række merkantile og teknologiske uddannelser. Uddannelserne med den højeste grad af vertikal mobilitet er finansuddannelsen (72 %) og handelsuddannelsen (36 %) inden for hovedområdet Kontor, handel og forretningsservice samt digital media- og web-integrator-uddannelserne (51 %) og uddannelsen i data- og kommunikationsteknik (51 %) inden for hovedområdet Teknologi, byggeri og transport. Det er desuden bemærkelsesværdigt, at den vertikale karrieremobilitet er lille på nogle af de tekniske uddannelser, der samtidig tiltrækker allerflest studerende. Det gælder maleruddannelsen (4 %), tømreruddannelsen (6 %), mureruddannelsen (5 %) og mekanikeruddannelsen (8 %).

Kim – elektriker i ansvarsfuld stilling

Kim er 36 år og ansvarlig for den tekniske drift af verdens største vindmølleskibe i shippingvirksomhed.

Fra elektrikerlærling til stillinger med store ansvarsområder

Efter 10. klasse gik Kim i lære som mejerist, men stoppede efter et år, fordi det ikke var ham. Han fik i stedet job i en udlejningsvirksomhed. Derefter fik han job i en el- og automationsvirksomhed, hvor han senere fik en læreplads og blev udlært styrings- og reguleringselektriker. Han arbejdede senere som rejsemontør og rejste rundt i hele verden, hvor han lavede fejlfindinger – bl.a. på flere af Mærskes boreplatforme. Senere fik Kim en diskusprolaps i ryggen og blev i den forbindelse tilbudt at sidde på kontor som projektingeniør med programmering af brandanlæg på skibe. Kim har i dag ansvaret for den tekniske drift af verdens største vindmølleskibe i en større shippingvirksomhed og arbejder således på et højere færdighedsniveau, end han er uddannet inden for.

Elektrikeruddannelserne giver mulighed for forskellige jobtyper

Kim mener, at de forskellige elektrikeruddannelser giver et godt udgangspunkt for meget forskellige typer jobs. Han var 20 år og målrettet og havde allerede en del erfaring, da han startede i lære som elektriker, og fik derfor hurtigt meget ansvar. Allerede i Kims læretid blev han kastet ud i mange udfordrende opgaver, hvilket gavner ham i dag. At han tidligt både fik og tog meget ansvar, mener han, har haft betydning for hans muligheder for at arbejde sig hurtigt op i de virksomheder, han har været ansat i.

Uddannelsesniveau kan give udfordringer i arbejdslivet

Kim oplever ofte udfordringer, når han arbejder sammen med andre, som er højere uddannet end ham selv – såsom maskinmestre og ingeniører. Han oplever, at han skal bevise sit værd, og har erfaring med, at andre har tvivlet på hans kunnen fordi han ”bare er elektriker”. Kim mener, at det kræver, at man har en særlig tiltro til sig selv og sine evner, når ens kompetencer ikke kan bevises på papir i form af et bestemt uddannelsesniveau og dermed en særlig titel.

Manglende fleksibilitet i forhold til videreuddannelse

Da Kim blev færdigudlært elektriker, ville han egentlig gerne have læst videre til maskinmester eller ingeniør, men endte med ikke at gøre det, fordi uddannelserne blev nedlagt i hans nærområde. Kim kunne stadig godt tænke sig at videreudanne sig, men oplever, at barriererne er for store. Hvis han supplerede sin elektrikeruddannelse med en uddannelse som maskinmester eller ingeniør, kunne det give ham en bredere viden, en større sikkerhed i hans job og mulighed for at få papir på det, han kan, hvilket han bl.a. har oplevet som krav i andre virksomheder, fx i udlandet. Kim kan dog ikke få det at videreudanne sig til at hænge sammen med sin nuværende stilling, da uddannelsen ville tage for meget af hans arbejdstid.

Appendiks A – metode

Kapitlet gennemgår de tre delanalysers datagrundlag.

Kortlægningen af den formelle fleksibilitet er baseret på deskresearch. Analysen af den oplevede fleksibilitet bygger på interviews med unge i 9. klasse samt med forældre til unge i 9. klasse, mens analysen af den praktiserede fleksibilitet er baseret på registerdata. I analysen af den praktiserede fleksibilitet indgår desuden en række casebeskrivelser, som er baseret på interviews og illustrerer fem personers veje gennem uddannelsessystemet.

Den formelle fleksibilitet

Delanalysen af den formelle fleksibilitet er udført på baggrund af en deskresearch af lovgivning og i dialog med medarbejdere fra UddannelsesGuiden.dk, der samler information om uddannelsessystemet i Danmark.

Analysen kortlægger de overordnede muligheder og rammer for optagelse til de forskellige typer ungdomsuddannelser, skift mellem ungdomsuddannelser og de overordnede muligheder for overgang til videregående uddannelser.

Kortlægningen er kvalitetssikret af medarbejdere fra UddannelsesGuiden.dk med henblik på at sikre den rette tolkning af lovgivningen.

Den oplevede fleksibilitet

Delanalysen af den oplevede fleksibilitet er baseret på gruppeinterviews med unge i 9. klasse, et gruppeinterview med forældre til unge i 9. klasse samt en række telefoninterviews med forældre.

Gruppeinterviews med unge i 9. klasse

Der er foretaget 8 gruppeinterviews med elever i 9. klasse. Interviewene blev foretaget i perioden 14. september til 17. november 2017.

Formålet med interviewene var at få indblik i elevernes syn på uddannelsessystemets fleksibilitet og oplevelsen af fremtidsmuligheder efter endt ungdomsuddannelse. Da eleverne gik i 9. klasse på interviewtidspunktet havde interviewene fokus på elevernes oplevelser af uddannelsessystemet før start på en ungdomsuddannelse og dermed deres overvejsels betydning for valget af ungdomsuddannelse.

Vi gennemførte gruppeinterviews frem for individuelle interviews, da vi ønskede et dynamisk interview, hvor eleverne kunne lade sig inspirere af hinandens perspektiver og eventuelt udfordre hinanden i deres opfattelser af uddannelsessystemet.

Udvælgelse af skoler

Vi gennemførte gruppeinterviews med elever på fire forskellige folkeskoler (to interviews på hver skole), som lå geografisk spredt i landet (Københavnsområdet, Svendborg, Odense, Varde). Skolerne blev rekrutteret med henblik på at sikre, at de repræsenterede gennemsnitlige skoler på følgende parametre: elevernes sociale baggrund, herkomst, karakterniveau og deres søgning til eud. Udvælgelsen af gennemsnitlige skoler havde til formål at sikre den bedste anvendelighed og analytiske generaliserbarhed af analysens resultater.

Rekruttering af elever til interviews

Skolerne udvalgte selv elever til interviewene på baggrund af EVA's udvælgelseskriterier. For at sikre en bredde i interviewene var kriterierne, at eleverne skulle have forskellige tilgange og ønsker til deres fremtid og valg af ungdomsuddannelse. Begge køn skulle være repræsenterede i interviewene. Vi bad om at tale med ca. seks elever pr. interview. I praksis deltog mellem fem og otte elever i gruppeinterviewene.

Temaer i interviews

Interviewene tog udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide med følgende temaer:

- Veje efter 9. klasse
- Inspiration til uddannelsesvalget og viden om uddannelsesmuligheder
- Muligheder for videre uddannelse og job med forskellige typer ungdomsuddannelser
- Omveje og alternative veje i uddannelsessystemet
- Betydning af adgangskrav og skærpede faglige krav på de gymnasiale uddannelser og betydning af adgangskrav på erhvervsuddannelserne.

Interviewene havde en gennemsnitlig varighed på en time. Der blev skrevet referat af samtlige interviews.

Interviews med forældre til unge i 9. klasse

Der er foretaget interview med i alt 20 forældre. Rekrutteringen af forældre viste sig vanskelig og rekruttering og interviewform blev derfor tilpasset undervejs i forløbet.

Der blev indledningsvist gennemført et gruppeinterview med fire forældre, mens de resterende 16 forældre blev interviewet individuelt over telefonen. Interviewene blev foretaget i perioden 14. september til 20. november 2017.

Formålet med interviewene var at få indblik i forældrenes syn på uddannelsessystemets fleksibilitet og oplevelsen af de unges fremtidsmuligheder efter en endt ungdomsuddannelse. Fokus var på forældrenes oplevelser af uddannelsessystemet før deres børns valg af ungdomsuddannelse og dermed overvejelsernes betydning for valget af ungdomsuddannelse.

Det var som udgangspunkt planen, at interviewene med forældre skulle gennemføres som gruppeinterviews i umiddelbar forlængelse af forældremøder på de skoler, hvor vi også gennemførte interviews med elever. EVA præsenterede således undersøgelsen ved forældremødets start, og bad forældrene tage stilling til om de havde lyst til at blive efter mødet og deltage i et interview.

Gruppeinterviewet var valgt af samme årsag, som vi valgte at gennemføre elevinterviewene i grupper. Vi ønskede et dynamisk interview, hvor forældrene kunne lade sig inspirere af hinandens perspektiver og eventuelt udfordre hinanden i deres oplevelser af uddannelsessystemet.

Det viste sig dog at være uhensigtsmæssigt at rekruttere forældre til denne type interviews, da tidspunktet for deltagelsen var for ufleksibelt for forældrene. Vi gennemførte derfor kun ét gruppeinterview med forældre, hvorefter vi valgte at gennemføre de resterende forældreinterviews som individuelle telefoninterviews.

Rekruttering til telefoninterviews tog udgangspunkt i de udvalgte gennemsnitlige skoler, der også dannede grundlag for rekruttering til elevinterviews. Disse skoler lagde et opslag på deres forældreintra, der beskrev undersøgelsen. Forældrene meldte sig på den baggrund frivilligt til at deltage i et interview. Vi kontaktede de interesserede forældre per telefon og traf aftale om et telefoninterview. Da kun få forældre valgte at deltage, blev de resterende forældre (i alt 10 forældre) rekrutteret gennem Epinions befolkningspanel og blev tilbudt et gavekort for deres deltagelse.

Temaer i interviews

Både gruppeinterview og enkeltinterview tog udgangspunkt i en interviewguide med følgende temaer:

- Dit barns fremtid og uddannelsesvalg
- Overblik over uddannelsessystemet
- Ungdomsuddannelsernes betydning for videreuddannelses- og fremtidsmuligheder
- Omveje og omvalg i uddannelsessystemet
- Adgangskrav og skærpede faglige krav på de gymnasiale uddannelser og adgangskrav på erhvervsuddannelserne.

Gruppeinterviewet havde en varighed på en time, mens telefoninterviewene havde en varighed på en halv time. Der blev skrevet referat af alle interviews.

Den praktiserede fleksibilitet

Analysen af den praktiserede fleksibilitet bygger på kvantitative analyser baseret på registerdata fra Danmarks Statistik. Fokus i analysen er skift mellem ungdomsuddannelser, overgange til videregående uddannelser samt omfang af brancheskift for erhvervsuddannede.

Analyserne baserer sig på data indsamlet fra det komprimerede elevregister (KOTRE), den koordinerende tilmelding (KOT) samt den registerbaserede arbejdsmarkedsstatistik (RAS). Data er indhentet via forskeradgangen til Danmarks Statistiks databaser og bearbejdet af EVA's projektgruppe.

Population

Til analysen af skift mellem ungdomsuddannelser er dataudtrækket foretaget, så det indeholder alle personer, der har gennemført en kompetencegivende ungdomsuddannelse i enten 2006, 2011 eller 2016. Analysen afdækker tidligere påbegyndte eller gennemførte ungdomsuddannelser forud for den gennemførte ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 eller 2016. Har en person eksempelvis gennemført en ungdomsuddannelse både i 2006 og i 2011 tages udgangspunkt i den senest afsluttede ungdomsuddannelse. Er en person *startet* på en ungdomsuddannelse *efter* den gennemførte ungdomsuddannelse i hhv. 2006, 2011 eller 2016, tæller denne ikke med.

Til analysen af overgang til videregående uddannelse er dataudtrækket foretaget, så det indeholder alle personer, der påbegyndte en videregående uddannelse i 2016. Personer, der i Danmarks Statistiks elevregister ikke har gennemført en ungdomsuddannelse forud for optaget på en ungdomsuddannelse, eller som i elevregistret ikke har nogen registreret aktivitet på en ungdomsuddannelse, er blevet frasorteret. Dette skyldes, at der kan være tale om internationale studerende, eller fejlregistreringer.

Analysen af uddannelses- og karrieremobiliteten hos erhvervsuddannede tager afsæt i erhvervsuddannede, der gennemførte en erhvervsuddannelse i 2006 uden efterfølgende at påbegynde en anden ungdomsuddannelse, og uden tidligere at have gennemført en gymnasial- eller anden adgangsgivende uddannelse. Denne population følges frem til 2015.

Definitioner

I forbindelse med projektet har vi foretaget en række kodninger af data, som der redegøres for i det følgende.

En kompetencegivende ungdomsuddannelse defineres som enten en kompetencegivende almen uddannelse eller en erhvervskompetencegivende uddannelse. Vi betragter kun kompetencegivende uddannelser, da dette sikrer os, at det ikke tæller som tre gennemførte erhvervsuddannelser, hvis man eksempelvis har taget Landmand faglært modul 1a (ikke erhvervskompetencegivende uddannelse), herefter Landmand faglært modul 1b (ikke erhvervskompetencegivende uddannelse) og herefter Landbrugsuddannelsen (erhvervskompetencegivende uddannelse).

En gennemført erhvervsuddannelse defineres i undersøgelsen som gennemførelsen af et erhvervsfagligt hovedforløb. Gennemførelsen af et erhvervsfagligt grundforløb tæller således ikke som en gennemført erhvervsuddannelse. Det er i rapporten angivet eksplicit, om der er tale om afbrudte eller gennemførte erhvervsfaglige grundforløb eller hovedforløb. I tilfældet ”har været omkring en anden erhvervsuddannelse” defineres som, at man har påbegyndt et grundforløb og/eller et hovedforløb, hvor der ikke samtidig er gennemført et hovedforløb.

Interviews med casepersoner

Som en del af analysen af den praktiserede fleksibilitet blev der gennemført 5 individuelle telefoninterviews i journalistisk form med personer som enten er i uddannelsessystemet eller i job. Interviewpersonernes historie havde til formål at illustrere centrale pointer fra den registerbaserede analyse af den praktiserede fleksibilitet – med et særlig fokus på erhvervsuddannelserne.

Interviewene havde en varighed på en halv time, og der blev skrevet referat af alle interviews.

Interviewene har dannet grundlag for fem forskellige casebeskrivelser, som hver især illustrerer interviewpersonernes vej gennem uddannelsessystemet og eksemplificerer forskellige typer uddannelseskift og videreuddannelsesveje. De fem casepersoner i analysen af den praktiserede fleksibilitet er:

- En person med erhvervsuddannelsesbaggrund, som tager en videregående uddannelse (emnemæssigt i forlængelse af erhvervsuddannelsen)
- To personer, der har både en gymnasial uddannelse og en erhvervsuddannelse og som tager en videregående uddannelse (emnemæssigt i forlængelse af erhvervsuddannelsen)
- En person, der har læst videre på en videregående uddannelse efter en erhvervsuddannelse, men som har skiftet spor
- En person med erhvervsuddannelsesbaggrund som arbejder på et højere færdighedsniveau end sin uddannelse - uden at have videreuddannet sig.

Organisering

Undersøgelsen er gennemført af en projektgruppe fra EVA. Projektgruppen har bestået af følgende personer:

- Chefkonsulent Anne Sophie Madsen (projektleder)
- Konsulent Sonja Marie Staffeldt (projektmedarbejder)
- Konsulent Yakup Bas (projektmedarbejder)
- Juniorkonsulent Christine Sinkjær-Rasmussen (projektmedarbejder)
- Praktikant Camilla Bengtson (projektmedarbejder).

Appendiks B – bilag

Adgang til videregående uddannelse med en erhvervsuddannelse

Nedenfor ses et overblik over alle erhvervsuddannelser og uddannelsernes adgang til videregående uddannelser.

*Markerer, at uddannelsen kan tilrettelægges, så den har en varighed på mindst 3 år. Med tre års varighed er uddannelsen adgangsgivende til alle erhvervsakademiuddannelser. De specifikke erhvervsakademiuddannelser, der er nævnt i oversigtens anden kolonne er dermed de erhvervsakademiuddannelser, hvor erhvervsuddannelsen i sig selv er adgangsgivende, fordi erhvervsakademiuddannelsen fagligt ligger i forlængelse af erhvervsuddannelsen. Har man som ansøger til en erhvervsakademiuddannelse således en fagligt relevant erhvervsuddannelse afsluttet på trin 2 eller med speciale, skal man derfor – som hovedregel – ikke opfylde specifikke adgangskrav for at blive optaget.

Fødevarer, jordbrug og oplevelser

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Anlægsgartner*	- Jordbrugsteknolog (kræver trin 2).	- Have- og parkingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Skov- og landskabsingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Bager og Konditor*	- Procesteknolog (kræver trin 2). - Serviceøkonom (kræver trin 2).	- Ernæring og sundhed (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Dyrepasser*	- Jordbrugsteknolog (kræver trin 2).	
Ernæringsassistent*	- Procesteknolog (kræver trin 2).	- Ernæring og sundhed (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Global Nutrition and Health (bemærk specifikke adgangskrav).
Fitnessinstruktør		
Frisør*		

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Gartner*	<ul style="list-style-type: none"> - Jordbrugsteknolog (kræver trin 2). - Produktionsteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Have- og parkingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Skov- og landskabsingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Gastronom*	<ul style="list-style-type: none"> - Procesteknolog (kræver specialer). - Serviceøkonom (kræver specialer). 	<ul style="list-style-type: none"> - Ernæring og sundhed (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). - Global Nutrition and Health (bemærk specifikke adgangskrav).
Gourmetslagter*	<ul style="list-style-type: none"> - Procesteknolog (kræver specialer). - Serviceøkonom (kræver specialer) - Handelsøkonom (kræver specialer). 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (bemærk, gourmetslagter er ikke angivet som adgangsgivende under Eksport og teknologi).
Greenkeeper*	<ul style="list-style-type: none"> - Jordbrugsteknolog (kræver trin 2). 	<ul style="list-style-type: none"> - Have- og parkingeniør (bemærk specifikke adgangskrav). - Skov- og landskabsingeniør (bemærk specifikke adgangskrav).
Kosmetiker*		
Landbrugsuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Jordbrugsteknolog (kræver specialer). - Produktionsteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Have- og parkingeniør (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). - Skov- og landskabsingeniør (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav).
Mejerist*	<ul style="list-style-type: none"> - Miljøteknolog (bemærk specifikke adgangskrav). - Procesteknolog (kræver trin 2). 	
Receptionist*	<ul style="list-style-type: none"> - Serviceøkonom 	
Skov- og naturtekniker*		<ul style="list-style-type: none"> - Have- og parkingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Skov- og landskabsingeniør (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Natur- og kulturformidling (kræver speciale i natur- og friluftsmidler, bemærk specifikke adgangskrav).
Slagter*	<ul style="list-style-type: none"> - Procesteknolog (kræver specialer). 	<ul style="list-style-type: none"> - Ernæring og sundhed (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav).
Tarmrenser*		

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Tjener*	- Serviceøkonom (kræver trin 2)	- Ernæring og sundhed (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Veterinær-sygeplejerske*		

Kontor, handel og forretning

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Detailhandel*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). - Serviceøkonom (kræver specialer). - Handelsøkonom (kræver specialer). 	- Bygningskonstruktør (kræver specialer).
Eventkoordinator*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Serviceøkonom (kræver trin 2). - Handelsøkonom (kræver trin 2). 	- Leisure Management (bemærk specifikke adgangskrav).
Finansuddannelsen*	Med en afsluttet finansuddannelse har man en erhvervsfaglig studentereksamen og dermed samme muligheder for at videreudanne sig, som med en gymnasial uddannelse. Bemærk adgangskrav.	
Handelsuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). - Serviceøkonom (kræver specialer). - Handelsøkonom (kræver specialer). - Logistikøkonom (kræver specialer). 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør (kræver specialer). - Finans (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav).
Kontoruddannelsen*	Med en afsluttet kontoruddannelse har man en erhvervsfaglig studentereksamen og dermed samme muligheder for at videreudanne sig, som med en gymnasial uddannelse. Bemærk adgangskrav.	

Omsorg, sundhed og pædagogik

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Den pædagogiske assistentuddannelse*		<ul style="list-style-type: none"> - Diakoni og socialpædagogik - Pædagog (bemærk specifikke adgangskrav). - Socialrådgiver (bemærk specifikke adgangskrav). - Psykomotorisk terapeut (bemærk specifikke adgangskrav). - Ergoterapeut (bemærk specifikke adgangskrav). - Katastrofe- og risikomanager (til og med optagelsen 2018. Bemærk specifikke adgangskrav).
Hospitalsteknisk assistent*		<ul style="list-style-type: none"> - Bioanalytiker (kræver speciale i neurofysiologi, bemærk specifikke adgangskrav).
Social- og Sundhedsassistent*		<ul style="list-style-type: none"> - Bioanalytiker (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Diakoni og socialpædagogik (kræver trin 2). - Ergoterapeut (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Ernæring og sundhed (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Fysioterapeut (bemærk specifikke adgangskrav). - Jordemoder (fra optagelsen i 2019, kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Katastrofe- og risikomanager (til og med optagelsen i 2018, kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Psykomotorisk terapeut (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Pædagog (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Radiograf (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).

		<ul style="list-style-type: none"> - Socialrådgiver (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Sygeplejerske (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Tandplejer (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Social- og sundhedshjælper: Mulighed for at læse videre til social- og sundhedsassistent.		
Tandklinikassistent*		<ul style="list-style-type: none"> - Jordemoder (bemærk specifikke adgangskrav). - Tandpleje (bemærk specifikke adgangskrav).

Teknologi, byggeri og transport

Erhvervsuddannelse	Videregående uddannelse	
	Erhvervsakademiuddannelser	Professionsbacheloruddannelser
Anlægsstruktør, bygningsstruktør og brolægger*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Energiteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør
Autolakerer*		
Automatik- og Procesuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - IT-teknolog (kræver specialer) - Automationsteknolog (kræver specialer) - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Energiteknolog (kræver specialer og trin 2) - Installatør, stærkstrøm (kræver specialer og trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Bådmekaniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog 	
Beklædningshåndværker*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). 	
Beslagsmed*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore - Produktionsteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi
Boligmonteringsuddannelsen*		
Buschauffør i kollektiv trafik*	<ul style="list-style-type: none"> - Logistikøkonom 	
Byggemontagetekniker		
Bygningsmaler*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør
Cnc-teknikuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)

	<ul style="list-style-type: none"> - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	
Cykel- og motorcykelmekanikeruddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog (kræver trin 1 knallertmekaniker, trin 2 cykelmekaniker eller trin 2 motorcykelmekaniker) - Autoteknolog (kræver specialer) - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Produktionsteknolog (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Data- og kommunikationsuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog (kræver specialer eller trin 2) - IT-teknolog (kræver specialer) - Multimediedesigner (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Digital media*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner - E-designer (bemærk specifikke adgangskrav). 	<ul style="list-style-type: none"> - Animation (bemærk specifikke adgangskrav). - Multiplatform storytelling and production (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). - Visuel kommunikation (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav).
Ejendomsservice-tekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Energiteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør
Elektriker*	<ul style="list-style-type: none"> - Miljøteknolog (bygningssystematik, installationsteknik, kommunikationsteknik, styrings- og reguleringsteknik, bemærk specifikke adgangskrav). - IT-teknolog (kræver specialer) - Automationsteknolog (kræver specialerne: bygningssystematik, installationsteknik, kommunikationsteknik samt styrings- og reguleringsteknik). - Byggekoordinator - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 1 og 2) - Energiteknolog (kræver specialer) - Installatør, stærkstrøm 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør (bygningssystematik, installationsmontør, eller trin 1 og 2). - Eksport og teknologi (bygningssystematik, installationsteknik, kommunikationsteknik, styrings- og reguleringsteknik).
Elektronik- og svagstrømsuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - IT-teknolog - Energiteknolog - Installatør, stærkstrøm 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi
Elektronikoperatør		

Entreprenør- og landbrugsmaskinuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Produktionsteknolog (kræver specialer) 	
Film- og tv-produktionsuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Medieproduktion og ledelse (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav) - Multiplatform storytelling and production (bemærk specifikke adgangskrav). - Visuel kommunikation (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - TV- og medietilrettelæggelse (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Finmekaniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Produktionsteknolog (kræver specialer) - Automationsteknolog (Bemærk, kræver speciale som finmekaniker eller våbensmed (under Automationsteknolog står våbenmekaniker)). - Driftsteknolog – offshore (Bemærk kræver speciale som finmekaniker eller våbensmed) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Flytekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog - Autoteknolog - Driftsteknolog – offshore - Produktionsteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi
Forsyningsoperatør		
Fotograf*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner 	<ul style="list-style-type: none"> - Visuel kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav: bestå optagelsesprøve). - TV- og medietilrettelæggelse (bemærk specifikke adgangskrav).
Frontline pc-supporter		
Frontline radio-tv-supporter		
Garmester*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator 	
Grafisk tekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner - Designteknolog (bemærk specifikke adgangskrav). 	<ul style="list-style-type: none"> - Grafisk fortælling (bemærk specifikke adgangskrav). - Grafisk kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav). - Medieproduktion og ledelse (bemærk specifikke adgangskrav).

		<ul style="list-style-type: none"> - Multiplatform storytelling and production (bemærk specifikke adgangskrav). - Visuel kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav).
Guld- og sølvsmeduddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). 	
Havne- og terminaluddannelsen*		
Industrioperatør*		
Industrieteknikeruddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Karosseriuddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Autoteknolog - Driftsteknolog – offshore - Produktionsteknolog 	
Kranfører*	<ul style="list-style-type: none"> - Logistikøkonom (kræver trin 3) 	
Køletekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Energiteknolog - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Laboratorietandtekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Klinisk tandtekniker (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). 	
Lager- og terminaluddannelsen*	<ul style="list-style-type: none"> - Logistikøkonom (kræver trin 3) 	
Lastvogsmekaniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Autoteknolog (kræver trin 2) - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Produktionsteknolog 	
Lufthavnsuddannelsen*		
Maritime håndværksfag*		<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (hvis færdig som bådebygger eller sejlmager)
Maskinsnedker*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (bemærk specifikke adgangskrav). - E-designer - Byggekoordinator - Driftsteknolog – offshore - Energiteknolog (kræver trin 2) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknolog (kræver trin 2) - Bygningskonstruktør (kræver trin 2)
Mediegrafiker*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner (kræver trin 2)). - Designteknolog (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav) 	<ul style="list-style-type: none"> - Grafisk fortælling (bemærk specifikke adgangskrav). - Grafisk kommunikation (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).

	<ul style="list-style-type: none"> - E-designer (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Medieproduktion og ledelse (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Multiplatform storytelling and production (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav). - Visuel kommunikation (kræver trin 2, bemærk specifikke adgangskrav).
Metalsmed*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer). - Produktionsteknolog (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Modelsnedker*		<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi
Murer*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Energiteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør (kræver trin 2)
Ortopædist*		
Overfladebehandler*		
Personvognsmekaniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog - Autoteknolog (kræver trin 2) - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Produktionsteknolog 	
Plastmager*	<ul style="list-style-type: none"> - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Procesoperatør*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog (kræver trin 2) - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Energiteknolog (kræver trin 2) - Miljøteknolog - Procesteknolog (kræver trin 2) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Produktør		
Redderuddannelsen*		
Serviceassistent		
Sikkerhedsvagt		
Skibsmekaniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Skibsmontør*	<ul style="list-style-type: none"> - Automationsteknolog - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)

Skiltetekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Multimediedesigner - Designteknolog (bemærk specifikke adgangskrav) - E-designer (bemærk specifikke adgangskrav) 	<ul style="list-style-type: none"> - Grafisk kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav). - Visuel kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav). - Eksport og teknologi
Skorstensfejer*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Driftsteknolog – offshore (kræver trin 2) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Smed*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Energiteknolog (kræver specialer) - Installatør, vvs (kræver specialer og trin 2) - Produktionsteknolog (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Snedker*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav: engelsk C, bestå optagelsesprøve, 100% kvote 2). - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - E-designer (kræver specialer) - Energiteknolog (kræver specialer) - Produktionsteknolog (kræver specialer) 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør (kræver specialer) - Eksport og teknologi (kræver specialer)
Stenhugger*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator 	
Stukkator*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator 	
Støberiteknikker*	<ul style="list-style-type: none"> - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Produktionsteknolog (kræver trin 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eksport og teknologi (kræver trin 2)
Tagdækker*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør
Teater-, udstillings- og eventtekniker*	<ul style="list-style-type: none"> - Designteknolog (kræver specialer, bemærk specifikke adgangskrav). 	<ul style="list-style-type: none"> - Visuel kommunikation (bemærk specifikke adgangskrav).
Teknisk designer*	<ul style="list-style-type: none"> - Byggekoordinator - Designteknolog (bemærk specifikke adgangskrav). - Driftsteknolog – Offshore - E-designer (bemærk specifikke adgangskrav). - Energiteknolog - Multimediedesigner - Produktionsteknolog 	<ul style="list-style-type: none"> - Bygningskonstruktør - Eksport og teknologi

Den praktiserede fleksibilitet

Teknisk isolatør*	- Byggekoordinator - Energiteknolog	- Bygningskonstruktør
Togklargøringsuddannelsen		
Træfagenes byggeuddannelse*	- Byggekoordinator - Energiteknolog	- Bygningskonstruktør
Turistbuschauffør*	- Logistikøkonom	
Urmager*		
Vejgodstransportuddannelsen*	- Logistikøkonom	- Eksport og teknologi
Vindmølleoperator	- Produktionsteknolog	
WS-energiuddannelsen*	- Byggekoordinator - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Energiteknolog (kræver specialer) - Installatør, vs	- Bygningskonstruktør
Værktøjsuddannelsen*	- Automationsteknolog - Driftsteknolog – offshore (kræver specialer) - Produktionsteknolog (kræver trin 2)	- Eksport og teknologi (kræver specialer)
Web-integrator		

Fleksibilitet i ungdomsuddannelsessystemet

© 2018 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7182-136-9

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk